

Matiu

Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Matiu rimirai

Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkəwə e Matiu

?Pa rimirai nəkwəkəwə e? Keinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkəwə e - nəməhuə kupan kape niməhuak kimnhani mhamə Aposol Matiu rimirai. In yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu. Nhagin min kirik e Livae. Matiu in yamə Isrel yame ramərer tuk mane kape takis kape gavman kape Rom. Mərig Yesu rimnokrən kin in mə in tukruə kafan kirik yermamə.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkəwə e ramvən kimi nəmə Isrel, mərig rimirai ye nəgkiarien kape nəmə Gris, meinai narmamə m-fam aikin a kharkun.

?Nimraghien rimnhawor pən iran minə ye nipig rimirai? Nəkwəkəwə e ramripin Oltestamen mine Niutesteman, meinai in raməgkiar pik ye nəgkiarien kape profet minə kupan kape Kughen yamə mine kimnəvsao kin ye Oltestamen. Ye nipig kape Yesu, gavman kape Rom rimnamarmaru ye nəmə Isrel. Kimnamhawhin yermamə kirik mə tukruə mivəhsi-ta əriə ye kwermi Rom. Tukmə kwən a ritərhav-pə, tukamokrən kin in kimə Kristo, uə Mesaea. Nipran ramni yermamə yame Kughen rimini ta mə tukrher-pə kin mə tukruə mivəh miragh narmamə.

?Rimirai nəkwəkəwə e tuk naha? Rimirai nəkwəkəwə e mə tukrini-ərhav huvə mə Yesu in Kristo (uə Mesaea). Matiu rimini nəgkiarien ripsaah ye Oltestamen yame profet minə kimnhani ye Yesu, kini mhajoun mə nəgkiarien minə a kimisor nəfrakisien kin ye nimraghien kape Yesu. Kini Matiu rorkeikei mə narmamə tukharkun mə Yesu in King yame In yerpilig rapita king minə fam.

Rip Yesu Kristo minə
(Luk 3:23-38)

- 1** ¹In e nhag rip Yesu Kristo^a minə, kirik e King Deved, kini kirik min e Ebrahim.^b
- ²Mərig rip Yesu yame rəkupən, Ebrahim. Kini Ebrahim in rim Aesak, kini Aesak in rim Jakob, kini Jakob in rim Juda mine naorahini minə,^c
- ³kini Juda in rim Peres mine Zera, nisinriu e Tamara, kini Peres in rim Hesron, kini Hesron in rim Ram,^d
- ⁴kini Ram in rim Aminadab, kini Aminadab in rim Nason, kini Nason in rim Salmon,
- ⁵kini Salmon in rim Boas, e nisini e Rehab, kini Boas in rim Obed e, nisini e Rut, kini Obed in rim Jese,^e
- ⁶kini Jese in rim King Deved.^f Kini King Deved in rim Solomon e nisini e piraovin kape Uria kupan,^g
- ⁷kini Solomon in rim Rehoboam, kini Rehoboam in rim Abia, kini Abia in rim Asa,
- ⁸kini Asa in rim Jehosafat, kini Jehosafat in rim Jehoram, kini Jehoram in rip Usia,
- ⁹kini Usia in rim Jotam, kini Jotam in rim Ahas, kini Ahas in rim Hesehia,
- ¹⁰kini Hesehia in rim Manase, kini Manase in rim Amon, kini Amon in rim Josaea,
- ¹¹kini Josaea in rim Jehoeakin mine piauni minə, kini kwasig ikin, nəmə Babilonia kimnhavən apa Isrel, mhavəh-si ta nəmə Isrel tuk tanə atuutuk kapəriə, mhapik əriə mhavən apa Babilonia.^h
- ¹²Kini in e nhag rip Yesu minə, ririkakun ye nipig yame kwənərəus minə kape Isrel kimnisarə Babilonia.
- Jhoeakin in rim Sealtiel, kini Sealtiel in rip Serubabel,ⁱ
- ¹³kini Serubabel in rim Abiud, kini Abiud in rim Eliakim, kini Eliakim in rim Asor,
- ¹⁴kini Asor in rim Jadok, kini Jadok in rim Aki, kini Aki in rim Eliud,
- ¹⁵kini Eliud in rim Eleasara, kini Eleasara in rim Matan, kini Matan in rim Jakob,
- ¹⁶kini Jakob in rim Josef e yerman kape Meri. Kini Meri in rimirəh Yesu, kini kamokrən kin In kimə Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.

^a 1:1 Nəgkiarlen Gris ramni “Mesaea.” Nipran ramni mə “Yermamə yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin.” ^b 1:1 Jen 22:18; 1 Kron 17:11 ^c 1:2 Juda mine naorahini minə iriə m-fam twelef, kamni kimia kwənərəus twelef kape Isrel. ^d 1:3 Jen 38:1-30; 1 Kron 2:4; Rut 4:18-22 ^e 1:5 Rut 1:4-5; 4:13-17 ^f 1:6 2 Saml 12:24 ^g 1:6 Uria rimamhə, ai, King Deved rikir. əmru stori ye 2 Saml 11. ^h 1:11 2 King 24:14; 2 Kron 36:10; Jer 27:20 ⁱ 1:12 Esra 3:2

¹⁷Ror məkneikin mə ririkakun ye Ebrahim mamuə meriaji-pə King Deved, kaha hah minə kape Yesu, kimirai nhagriə, iriə fotin. Kini ririkakun ye King Deved, muə meriaji-pə kwənərəus kape Isrel kimnisarə Babilonia, nhagriə e, iriə m-fam fotin. Kini ririkakun min ye kwənərəus kape Isrel kimnisarə Babilonia, meriaji-pə Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin, nhagriə e, iriə m-fam fotin.

Yesu Kristo rimnarha-pə

(Luk 2:1-7)

¹⁸In e nəvsaoyen kin narhayen kape Yesu Kristo. Nisin Yesu, nhagin e Meri. Kimirpen-ta mə tukrəri-pən kwən kirik, nhagin e Josef. Mərig kiripəh hanə niwarə-kwisien, kini Josef ripəh napir-pənien tukun, mərig Nanmin kape Kughen rimnor Meri ror tipin. Kini narmamə kwəsəm mə Meri rinor tipin.^j ¹⁹Kini kafan yerman Josef rimə tukrəpəh in, mərig in yemə atuutuk, [mipəh norkeikeiyen mə tukror Meri rauris ye nimir narmamə], rikin raməsik mə tukrəpəh apis-apis əmə Meri. ²⁰Mərig nipig rikin rimoh mə tukror məknakin, kini rəmrərhav, məm agelo kirik kape Kughen Yermaru rimauə tukun mimə, “Josef, mikip Deved. Takpəh niginiyen tuk nikirien Meri, meinai kwajikovə yame ramarə iran, in rimasi-pən əmə tuk Nanmin kape Kughen. ²¹Kini Meri tukrirəh tini kirik yerman, kini takhen-pən nhagin mə Yesu^k, meinai In tukririsin kafan narmamə minə ye norien has kapəriə.”^l

²²Narimnar minə fam a kimnhatərhav-pə, kasor Nəgkiarien kape Kughen Yermaru ruauə minor nəfrakisien kin, yame rimini-ərhav tuk profet kupan kirik mimə,

²³“Piakəskəh kirik yame yerman ripəh hanə nivəniyen tukun, tukror tipin.

Kini mirəh tini kirik yerman,

Kini tukhen-pən nhagin kimə Emanuel.”

(Aes 7:14)

(Nipran e ramni mimə, “Kughen ramarə kitawə min.”)

²⁴Josef rimnəm-ta nəmrərhavyen a, kini məri-pən nəgkiarien yame agelo kape Kughen Yermaru rimini, kini mivən, mikir Meri rəmhen kin kafan piraovin, miravən iman yerkwanu. ²⁵Mərig in ripəh nivəniyen tukun meriaji Meri rimneiməkin tini yerman. Kini Josef rhen-pən nhagin mimə Yesu.^m

Nəmasur minə kimnhasi-pən isok, masarha kin Kristo

2 ¹Yesu rimnarha-pə apa Betlehem, ye tanə Judia. Ye nipig a, King Herod rimnamarmaru iran. Kini ai nəmehuə minə tiksin khasi-

^j 1:18 Luk 1:27,35 ^k 1:21 Nhag e Yesu, nipran ramni mə “Kughen ririsin narmamə ye norien has kapəriə.” ^l 1:21 Luk 1:31; 2:21 ^m 1:25 Luk 2:21

fiak isok mhauə Jerusalem. Kharkun huvə nar tuk nəmien nimtətien ye kəmhou minə. Kini mhauə misaiyoh mhamə, ²“?Kwajikovə a In hiə, yame rimnarha-pə? In king kape nəmə Isrel. Kafan kəmhou rimnhaktə, yaksəm apa fiak; kini yakamhouə mə jakhavəh-si haktə In.”ⁿ

³Mərig King Herod rimnərig nəgkiarien a, iriə nəmə Jerusalem, kimsərig raha. ⁴Kini rimnofugin hae pris minə mine nəmhoujoun minə kape Loa kape Moses, maiyoh əriə mə, “?Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin, In tukraməkeikei marha-pə apa hiə?”

⁵Kini khani-pən tukun mhamə, “In tukrarha-pə apa Betlehem, ye tanə e Judia. Meinai profet kupan kirik kape Kughen rimirai məknakin mimə,

⁶“‘Eh. Betlehem, ye tanə Judia.

Tukhapəh nisəm-əhuyen əmiə mə nəmehuə minə ye taon minə tiksın apa Judia kisapita əmiə, meinai yemehua kirik tukrisi-pre irəmiə.

Kini In tukrəm huvə kafak narmamə minə e nəmə Isrel, rəmhen kin yame yermamə ramarha huvə tuk sipsip minə.’”

(Maeka 5:2)

⁷Məkneikin King Herod rokrən kin narmamə yamə mine kharkun huvə nar khauə, rofugin apis-apis əriə. Maiyoh əriə mə kəmhou a rimnhaktə atuutuk ye naha nipig. Kini kimnhani-əsah-pən tukun. ⁸Kini in rimini-pən tuk əriə mimə, “Havən Betlehem, misarha-kin huvə kwajikovə a. Kini tukmə naksəm, nakhani-əsah-pə iran, pəh yo min yəkvən mivəh-si haktə In.”

⁹⁻¹⁰Mərig nipig kimsərig nəgkiarien a, khatərhav, mhavən, misəm min kəmhou kupan yame kimsəm apa fiak, rikiriə ragien pik. Kini kəmhou a rikir əriə mivən mimhen atuutuk a kwajikovə raməmır ikin. ¹¹Kini khavən a imə, masəm kwajikovə a iriu nisini Meri. Kini misənimkur ye nimri Yesu mhavəh-si haktə In. Mhavəhsi-ərhav narimnar kapəriə yame nimrin rhaktə pik, mhavəh-si pən gol kimin, mine nimar nar kirik min yame nəmiovin rhuvə, kamni kimə frangkinsens, mine pomad yame nəmiovin rhuvə, kamni kimə mir.^o

¹²Kini kwasig ikin, kimsəmrərhav misəm Kughen ramor kwirig kimi əriə mimə, “Takhapəh nharerig-pənien tuk King Herod, mhakurao-pən ye swatuk pisin, mharerig-pən iməmiə ikin.”

Josef mine Meri kirərhəh Yesu miwap mirhuvən apa Ijip

¹³Kini kwənhatərhav-ta, məkneikin Josef rimnamrərhav məm agelo kirik kape Kughen Yermaru rimatərhav-pə tukun mimə, “!Ərer aihuaa! Mirəh kwajikovə e iriu nisini mırhap mırhuvin apa Ijip. Kini mırharə aikin mırheriaji Yo əmə jakni-pre tuk ik mə takrherig-pə min. Meinai

ⁿ 2:2 Nam 24:17 ^o 2:11 Sam 72:10-15; Aes 60:6

pəh nien mə tuk tu, King Herod tukruə marha kin kwajikovə e mə tukrhopni.”

¹⁴Ror pən, yenpig, Josef rarar, mirəh kwajikovə irisir nisini mirhap mirhuvin Ijip. ¹⁵Kini kimirharə ye tanə a mirheriaji-pən King Herod rimamhə. Kimirharə Ijip rəri-pən əmə Nəgkiarien kape Kughen Yermaru yame rimini-ərhav tuk profet kupan kirik mimə,

“Yimnokrən kin narik yerman mə tukritərhav Ijip.” (Hos 11:1)

**Mobaël minə kape King Herod kwəshopni-
hopni kwajikovə narman apa Betlehem**

¹⁶Kini ye nipig King Herod ruirkun mə narmamə yamə mine kamhavəh nirkunien huvə tuk nəmien nimtətien ye kəmhau minə kwənhakurao ye nərigien kafan, məkneikin niemha rhai pik. Kini mher-pən kin kafan mobaël minə mə tukhavən Betlehem mine ikin minə fam ipakə tukun masarha kin kwajikovə narman yamə mine kapəriə newk ripəh napitayen kiraru, mə tukshopni-hopni fam əriə. In rimirpen newk kiraru meinai rikin raməsik mə ye nipig atuutuk a in a nəmə minə a kimisəm kəmhau iran. ¹⁷Nar a rimitərhav-pə ror Nəgkiarien kape Kughen Yermaru ruauə minor nəfrakisien kin, yamə rimini-ərhav tuk profet Jeremaea kupan mimə,

¹⁸“Narmamə ipakə tuk Betlehem^p kimisərig piraovin kirik ramasək pik, meinai ramərig raha pik.

Piraovin a in Rejel^q. In ramasək tuk kafan kwajikovə minə.

Ripəh nipəhyen mə narmamə tuksəgkiar huvə kimin, meinai kafan kwajikovə narman minə kwənhamhə fam.” (Jer 31:15)

Josef mine Meri mine kwajikovə krhitərhav Ijip mirherig-pən Nasaret

¹⁹Mərig nipig Josef mine Meri mine kwajikovə kirharə apa Ijip, King Herod rimhə. Kini Josef rimnamrərhav məm agelo kirik kape Kughen Yermaru rini-pən tukun ²⁰mimə, “Josef. Hekimter. Mirəh kwajikovə e mine nisini, mirherig-pən ye tanə Isrel, meinai narmamə yamə minə khamə tukshopni kwajikovə a, iriə kwənhamhə ta.” ²¹Ror pən, Josef rarar, mirəh kwajikovə a mine nisini, mirherig-pən min ye tanə a Isrel.

²²Mərig nipig Josef rimnərig mə kwən a Akeleas rimivəh tamhek rimni King Herod, mamarmaru ye Judia, kini in rigin min kin nirerig-pənien tanə a Judia. Kini maməmrərhav məm Kughen rimnor kwirig kimin mimə tukripəh nivənen Judia. Kini rimatərhav mivən iki pisin ye provins a Galili, ²³kini kirhuvin mirharə ye taon kirik, nhagin e Nasaret.

^p 2:18 Gris ramni “Nəmə Rama.” Rama in taon kirik ipakə tuk Betlehem. ^q 2:18 Rejel e nisin kwən a Isrel kupan; kamni kimə Rejel in mama kape nəmə Isrel. Nipig ramni “Piraovin a in Rejel tukrasək” nipran ramni mə nipian Isrel minə fam tuksasək.

Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarlen kape profet minə kupan ruauə minor
nəfrakisien kin, yamə kimnhani mhamə,

“Tukamni kimə in yemə Nasaret.”

(Aes 11:1; 53:2)^r

Jon Baptaes raməvsao-ərhav kin nəgkiarlen kape Kughen

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9,15-17; Jon 1:19-28)

3 ¹Newk minə tiksın ruauə muavən ta, kini Jon Baptaes ritərhav-
pə, maməvsao-ərhav kin Nəgkiarlen kape Kughen apa ye tipəvsik
apa Judia, ²mamni mimə, “Sara ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has
kapəmiə meinai nipig yame Kughen tukrarmaru ye narmamə mifam
ruauə ipakə.” ³Jon Baptaes e, in yermamə yame Aesea, profet kupan kape
Kughen, rimini-ta mimə,

“Kwən kirik ramokrapomh ye tipəvsik mamni mimə,

‘Kimiə, taksor əpnəpeinə tuk Yermaru, kini misor kafan swatuk
ratuatuk.’”

(Aes 40:3)

⁴Jon rapəh nivəhsi-pənien neipən huvə kirik. Kafan kot kimnor kin tiki
narmiragh kirik, kamni kimə kamel. Kini kafan kətəut kimnor kin tiki
kau.^s Kini nan nəviginiən kəvraiuk əmə mine sukapak.^t ⁵Kini narmamə
khapsaah kimnhasi-pən Jerusalem mine iku pisin ye tanə Judia mine
ikin minə ipakə tuk nu e Jodan. Kimnhauə mə tuksəm-ru Jon. ⁶Kini
mamhani-ərhav-pən norien has minə kapəriə. Kini in rimnor baptaes
irəriə ye nu a Jodan.

⁷Mərig nipig Jon rimnəm mə narmamə ye khwen mir e Farisi mine Sadusi
khapsaah kimnhauə mə in tukror baptaes irəriə, kini rini-pən tuk əriə mimə,
“!Ah! !Kimiə naksahas rəmhen əmə kin snek yamə mine kasərhkwopah! Pəh
nien mə tuktu, Kughen ror niemhaa mivəhsi-pən narpinien kimi narmamə.
?Mərig, pa ramni mə to kimiə nakharkun nisaptayen kin?”^u ⁸Sor narimnar
tiksin yamə rhuvə mə tuksəm mə nakwəsəpəh əfrakis norien has minə kini
mhavən tuk Kughen. ⁹Nəfrakisien mə kimiə kwənərəus kape Ebrahim,
mərig rikimiə tukripəh nəsikien mə Kughen tukraməkeikei mivəh miragh
əmiə mhawor kimiə kwənərəus kape Ebrahim. !Nikam, in nar apnapig əmə!
Yakamni-pre tuk əmiə mə Kughen rirkun nor-min-ien kapier apnapig ruə
rəmhen kin kwənərəus kape Ebrahim.”^v ¹⁰Kini taktəkun ai, Kughen rinərer
matuk ta mə tukrərərū nuknei nai. Kini tukmə nai kirik ripəh nikuəyen kin
kwənkwan yame rhuvə, In tukrərərū marakikin-pən ye nap.”^{w x}

^r 2:23 Luk 2:39; Jon 1:45 ^s 3:4 Neipən a rəmhen kin kape profet kupən kirik, nhagin
e Elaeja. ^t 3:4 2 King 1:8 ^u 3:7 Mat 12:34; 23:33 ^v 3:9 Jon 8:33,39; Rom 4:12

^w 3:10 Jon Baptaes raməgkiar skai kimi Farisi mine Sadusi, yamə mine khamə ta mə
Kughen tukraməkeikei mivəh miragh əriə meinai iriə ji Ebrahim minə. Nuhpikiniən ye
nai yame Kughen tukrərərū ramhajoun mə Kughen tukrəkir norien kape narmamə, kini
yamə mine khapəh nisorien norien huvə, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə.

^x 3:10 Mat 7:19; Luk 13:6-9

¹¹ “Yo yakamor baptaes irəmiə kin nu yame ramhajoun mə nakwəsarar ye nərigien kapəmiə tuk təvhagə has. Mərig yermamə kirik tukruə kwasig irak, yame kafan nəsaninien mine nehuəyen rapita yo. Kini yo ye tanə əgkəp; yakpəh nəmhenien mə to yakrap kafan sandel. Kini In tukror baptaes irəmiə ye Nanmin kape Kughen mine nap.”^y ¹² In ramərer matuk tuk nəmien norien kape narmamə maməwhai əriə, nəmə huvə minə mine nəmə has minə. Rəmhen əmə kin yame yeməsim kirik ravəh safel tuk nəspir-tayen tiki kwənkwai wit mə tukripik nimitin yame rhuvə. Narmamə yamə mine khahuvə kisəmhen kin nimit wit yame ripik əriə mamvən yerkwānu; mərig narmamə has kisəmhen kin tiki kwənkwai wit, yame ramarakikin-pən əriə ye nap ehuə yame ramuək rerin.”

Jon rimnor baptaes ye Yesu

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Kini Yesu rimitərhav Galili muə ye nu e Jodan, mə Jon tukror baptaes iran. ¹⁴ Mərig Jon rimini-əhu skai In mini-pən tukun mimə, “Ratuatuk mə Ik takor baptaes irak. ?Rhawor nakamuə mə jakor baptaes iram?”

¹⁵ Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Nikam. Takpəh nəpəhyen. Kughen rimini mə ratuatuk mə takor baptaes irak.” Kini Jon rimneighan kin.

¹⁶ Kini mor baptaes ye Yesu. Kini nipig Yesu rimneiwaiyu mhəkimter min ye tame nu, məkneikin napuə rəkwaag, kini rəm Nanmin kape Kughen reiwaiyu-pə rəmhen kin mak ye tanə, maməkwtə-pən iran.^z

¹⁷ Kini nəgkiarien kirik risi-pən ye neai mamni mimə, “In e narik, yame yakorkeikei pik. Rikik ragien pik tukun.”^a

Setan ramarkut tuk nukuraoyen ye nərigien kape Yesu

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

4 ¹ Kini Nanmin kape Kughen rimikir Yesu mivən ye tipəvsik, mə Setan^b tukrivəhsi-pən vəhsi-pən kimin.^c ² Kini Yesu rimnəpəh nəviginiən kape nipig foti, yeraan mine yenpig, kini məmkərvən pik.^d

³ Kini Setan^e ruə mivəhsi-pən vəhsi-pən kimi Yesu mini-pən tukun mimə, “Tukmə Ik Ji Kughen əfrah, ni-pən tuk kapier minə e pəh khaukrekin mhaue misor bred kin.”

⁴ Mərig Yesu rhorpən nəgkiarien mimə, “Nikam. Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, ‘Narmamə to khapəh nhamragh-əmə-yen ye nəviginiən. Mərig kamhamragh min ye nəgkiarien minə fam yame ramsi-pən tuk Kughen.’”^f

(Dut 8:3)

^y 3:11 Jon 1:26-27,33; Wok 1:5; 1:3-25 ^z 3:16 Jon 1:32 ^a 3:17 Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 ^b 4:1 Setan in yemehuə kape nanmin has minə.

^c 4:1 Hib 2:18; 4:15 ^d 4:2 Eks 34:28 ^e 4:3 Gris ramni, “Kini yermamə kape nivəhsi-pən vəh-si-pəniən ruə.” ^f 4:4 Kol 1:16-17

⁵Kini Setan rimikir Yesu mivən apa Jerusalem, mərip In ye Nimə Ehuə kape Kughen apa yerpirig əgkəp. ⁶Kini mini-pən tukun mimə, “Tukmə Ik ji Kughen əfrakis, iv-ərhav-ru ikin e, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə, “In tukrher-pə kin agelo minə kafan khauə masarha huvə tuk Ik. Tukharaptərək kin Ik kin kwermirə mə takpəh nowhan-pənien nihum ye kapier kirik.’” (*Sam 91:11, 12*)

⁷Mərig Yesu rhorpin kafan nəgkiarien mimə, “Nikam. Nəkwəkwə kape Kughen ramni min mimə, ‘Takhapəh nisəm-əsaahyen kapəmiə Kughen Yermaru mə ramarha huvə əfrakis tuk əmiə uə nikam.’”

(*Dut 6:16*)

⁸Məkneikin Setan rikir Yesu mivən apa ye tukwas apomh kirik, kini mhajoun In kin kantri minə fam ye tokrei tanə, mine nehuəyen kapəriə, ⁹kini mini-pən tukun mimə, “Tukmə nakəhuak kimi yo, yakvəhsi-pre narimnar m-fam e kimik.”

¹⁰Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “!Setan, əta irak! Meinai Nəgkiarien kape Kughen ramni mimə, ‘Taksəhuak əmə kimi kapəmiə Yermaru Kughen, misəri-pən əmə kafan nərigien.’” (*Dut 6:13*)

¹¹Kini ai Setan rəta iran, kini agelo minə kimnhauə misasitu iran.

Yesu rimirikakun mamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen ye provins e nhagin e Galili

¹²⁻¹³Kini ye nipig a, kimnharaptərək kin Jon Baptaes, kirəhsi-pən ye kalabus. Kini nipig Yesu rimnərig nəvsaoyen kin, kini mivən apa yerkwanu kirik ye provins Galili, nhagin e Nasaret. Mamarə apaikin, mitərhav, mivən apa taon kirik e Kapaneam, ipakə tuk lugun e Galili, mamarə apaikin. Kwənmhaan a in kwənmhaan kape kwənərəus mir kape Isrel e Sebulun mine Naftali.[§] ¹⁴Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan e Aesea ruauə mor nəfrakisien kin, yame rimini mimə,

¹⁵“Kwənmhaan kape nəmə Sebulun mine Naftali, kawərer ye swatuk ramvən apa ye lugun ehuə e Galili, ye nikar tanə pən ye nu e Jodan.

In e provins e Galili - ime narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape nəmə Isrel.

¹⁶Nəmə aikin a kimisarə ye nəpignəpien, kini misəm nikhakien kirik. Kini rinamraan.

Nikhakien ehuə rimnəsia-pen əriə yamə mine kimnisarə ye nəpignəpien kape nimhəyen e yame ramhotərək kin əriə ye nipig mifam.” (*Aes 9:1-2*)

¹⁷Kini ririkakun ye nipig a, Yesu rinamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen mamni mimə, “Sara ye nərigien kapəmiə tuk norien has minə, meinai nipig yame Kughen tukramarmaru ye narmamə ruauə pakə.”^h

[§] 4:12 Mat 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 ^h 4:17 Mat 3:2; 19:27

Yesu rimnokrən kin narmamə kuas mə tukhauə kafan narmamə minə
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Yesu raməriwək ye nikar lugun ehuə e Galili kini məm kwərə mir kiraru. Iriu piauni. Andru mine Saemon (yame nhagin min kirik e Pita). Iriu kwarukin net apa ye lugun, meinai iriu yermamə mir kape niviyen kəmam. ¹⁹ Kini Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “Rauə mirakwasig kin Yo, mirauə kafak yermamə mir. Yo jakor əmiru nakrauə yermamə mir kape niviyen narmamə.”

²⁰ Məkneikin, iriu kimiwəpəh kapəriu net mirakwasig kin in.

²¹ Kini Yesu rəriwək kəskəh min, məm kwərə mir kiraru min, iriu piauni. Nhagrii e Jemes mine Jon, ji Sebedi mir. Kawkwətə ye nəkwai bot irisir rimriu, marhajir əsigin kapərisir net. Kini Yesu rimnokrən kin əriu mə tukrauə, ²² məkneikin kwərə, mwəpəh bot, mine rimriu, kini mirakwasig kin.

Yesu ramhajoun narmamə kini mor huvə narmamə
yamə mine kamhamhə
(Luk 6:17-19)

²³ Kini Yesu raməriwək ikin minə ye provins e Galili, mamhajoun narmamə ye nəkwai nimə kape nofuginien kape nəmə Isrel, maməvsao-ərhav kin nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen, kini mamor huvə narmamə yamə mine kamhamhə ye nəmhəyen pisin pisin.ⁱ ²⁴ Kini nəvsaoyen kin Yesu rarkurao fam ye provins e Siria. Kini narmamə kimnhapik narmamə m-fam yamə mine kamhamhə, mhauə tuk Yesu. Kapəriə nəmhəyen ror məkneikin: Tiksin kamhamhə; tiksin, niprairiə rimamhə; tiksin, nanmin has ramərer-pən irəriə; tiksin, nikəvaan ramor əriə; kini tiksin, niprairiə fam rimhə. Mərig Yesu rimnor huvə fam əriə.^j ²⁵ Kini nəmə Galili khapsaah, mine nəmə Dikapolis, mine nəmə Jerusalem, mine nəmə Judia, mine nəmə ikin minə apa nikarin pən apa ye nu e Jodan khapsaah kimnhakwasig kin In.^k

Yesu ripik kafan narmamə minə mishaktə mhavən ye tukwas,
raməvhag kimi əriə
(Luk 6:20-23)

5 ¹ Nipig Yesu rimnəm nukwhao ehuə yame ramkwasig kin, kini In rhaktə fiak ye tukwas kirik, kini məkwtə. Kini kafan narmamə minə khakwasig kin. ² Kini In rimirikakun mhajoun əriə mimə,

ⁱ 4:23 Mat 9:35; Mak 1:39; Wok 10:38 ^j 4:24 Mak 6:55 ^k 4:25 Mak 3:7-8

- 3 “Narmamə yamə mine kamhavəhsi-əhu atuk əriə masətigə
əmə ye Kughen, iriə e kisarə ye niḥuvəyen əfrakis meinai iriə
narmamə kape Kughen, kini In ramarmaru irəriə.^l
- 4 Narmamə yamə mine kisasək, kini rikiriə raməmhə, iriə e kisarə
ye niḥuvəyen əfrakis meinai Kughen tukrəgkiar vi vi kimi əriə.^m
- 5 Narmamə yamə mine khapəh nhavəh-si-haktə-atukien əriə, iriə e kisarə ye
niḥuvəyen əfrakis meinai Kughen tukrivəhsi-pən tokrei tanə e kimi əriə.ⁿ
- 6 Narmamə yamə mine kisorkeikei pik yerkiəriə m-fam mə nimraghien
kapəriə tukratuatuk ye nimri Kughen, iriə e kisarə ye niḥuvəyen
əfrakis meinai Kughen tukror nimraghien kapəriə in ratuatuk.^o
- 7 Narmamə yamə mine rikiriə rehuə tuk narmamə, iriə e kisarə ye
niḥuvəyen əfrakis, meinai Kughen rikin rehuə tuk əriə.
- 8 Narmamə yamə mine rikiriə ratuatuk, iriə e kisarə ye niḥuvəyen
əfrakis meinai tuksəm Kughen.
- 9 Narmamə yamə mine kasərəhu nəmərinuyen, iriə e kisarə ye
niḥuvəyen əfrakis meinai tukokrən kin əriə kimə ji Kughen minə.
- 10 Narmamə yamə mine kamuh əriə tuk norien atuatur, iriə e kisarə ye
niḥuvəyen əfrakis meinai Kughen ramarmaru irəriə.^p
- 11 “Nakasarə ye niḥuvəyen əfrakis nīpig narmamə kasor nahasien
kimi əmiə meinai kimiə narmamə kafak minə. In e tukhani hah əmiə,
misoriah əmiə, miseikuə irəmiə mamhani nəgkiarien hah misoriah əmiə
kin.^q 12 Nəfrakisien, narmamə kimisor min məknakin ye profet minə
kupan rəmhen kin yame kasor irəmiə ai taktakun. Ror pən, sagien pik,
meinai nərokien ehua kapəmiə ramarə apa ye rao ye neai.”^r

Nigər mine nikakien
(*Mak 9:50; Luk 14:34-35*)

13 Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə naksəmhen kin nigər kape narmamə
m-fam ye tokrei tanə. Kini mərig tukmə nigar rəhiu pik, ?tukhawor kor rhekin
min? Rīpəh nəmhenien tuk nar kirik. Tukarakikin əmə.

14 “Kimiə naksəmhen kin laet kape narmamə m-fam ye tokrei tanə.
Keinein nerkwaigien kin taon yame kimivhirəkin yerpīrig ye tukwas.^s

15 Kini yermamə kirik rikək yame to rəsia-pən ye laet kini mivai-pən ye
nitip. Nikam. Nīpig tukmə rəsia-pən ye laet tukraməkeikei mukrai-haktə
pən ikin kamukrai-pən laet ikin, mə laet tukrisia-pen fam narmamə apa
imə.^t 16 Kini ye norien kirikianə əmə min, sor laet rəsia ye nimraghien
kapəmiə pəh narmamə tuksəm wok huvə yamə mine nakasor, kini
mhavəhsi-haktə nhag Rimimiə Kughen yame ramarə ye rao ye neai.”^u

^l 5:3 Aes 57:15 ^m 5:4 Aes 61:2-3; Rev 7:17 ⁿ 5:5 Sam 37:11 ^o 5:6 Aes 55:1-2

^p 5:10 1 Pita 3:14 ^q 5:11 1 Pita 4:14 ^r 5:12 2 Kron 36:16; Wok 7:52 ^s 5:14 Jon 8:12; 9:5

^t 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 ^u 5:16 Efes 5:8-9; 1 Pita 2:12

**Nimraghien kape Yesu rimnor Loa kape
Moses ruauə minor nəfrakisien kin**

¹⁷Kini Yesu ramni min mimə, “Rikimiə tukripəh nuhyen mə yimauə mə jakarakikin Loa kape Kughen uə nəgkiarien kape profet kupan minə. Nīkam. Pəh nien mə yimauə mə jakarakikin əriə, mərig yimauə mə jakor nəgkiarien minə a khauə misor nəfrakisien kin.” ¹⁸!Nəfrāh! Yakamni-pre tuk əmiə mimə nipig tokrei tanə mine neiai kwarə, kini Loa, in min tukramarə. To nar kirik ripəh nirkəkien iran. Nar apnapig in leta kwakwə əmə, kini Loa tukrərer mor wok meriaji-pən nəgkiarien minə fam kape Loa tukhauə misor nəfrakisien kin.” ¹⁹Ror pən, narmamə yamə mine kisəpəh loa, mishajoun narmamə mə iriə min tucksəpəh, nar apnapig mə nəgkiarien kəskəh əmə kirik ye loa kape Moses, tukokrən kin əriə kimə iriə yetanə əgkəp ye rao ye neai. Mərig narmamə yame mine kasor loa minə a, mishajoun narmamə kin, tukokrən kin əriə kimə iriə yerpirig əgkəp ye rao ye neai.” ²⁰Yakamni məknakin tuk əmiə meinai kapəmiə norien tukraməkeikei matuatuk huvə əgkəp ye nimri Kughen rapita norien kape Farisi minə mine nəmhajoun minə kape Loa, yame khamə ta mə iriə kisatuatuk huvə. Mərig tukmə kapəmiə norien ripəh natuatuk-huvə-yen ye nimri Kughen, to nakhapəh nhavəniən misarə apa ye rao ye neai.”

Niemha in rahas rəmhen kin nhopniyen yermamə

²¹Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarien yame nəmhajoun kimnhani-pən tuk ripmiə minə, mhamə, ‘Takhapəh nishopniyen yermamə’ (Eks 20:13) kini, ‘yermamə yame ramhopni yermamə, in tukraməkeikei mərəer ye nimri mirh mivəh narpinien.’ (Dut 5:17) ²²Mərig

Yo yakamni-pre tuk əmiə mə, tukmə yermamə kirik, niemha rhai in tuk nar kirik yame piauni rimnor, ratuatuk mə kwən a yame niemha ramhai in tukrərer ye nimri mirh mivəh narpinien. Kini tukmə yermamə kirik rimnhek piauni^ʔ, ratuatuk mə in tukrərer ye nimri kaonsel. Kini tukmə yermamə kirik raməko-pən yarmhə kimi in kirik, ratuatuk mə yermamə yame rimini nəgkiarien a tukrivən ye nap ehua.^z

²³“Kini tuk norien a, tukmə nakamvən ye tebol ye Nimə Ehuə Kape Kughen mə takvəhsi-pən nar kirik kimi Kughen, mərig aikin a, tukmə rikim raməsik piam yame rimnor niemha kimik, uə ik nimnor nar kirik kimin yame ripəh nəmhenien,” ²⁴pəh pi pom kafam nivəhsi-pəniən, kini

^ʔ 5:17 Rom 3:31 ^w 5:18 Luk 16:17; 21:33 ^x 5:19 Jem 2:10 ^y 5:22 Nəgkiarien Gris ramni mə, “Tukmə ramni-pən tuk piauni mə ‘!Rakah!’ Nəgkiarien e in narpakwaiyen.

^z 5:22 1 Jon 3:15 ^a 5:23 Mak 11:25

mivən məm piam mwərəhu huvə nətərigien kapəmiru, mirəpəh niworien tikmir, miwor kirikianə, kini ai, mipivən mipivəhsi-pən nar kirik kimi Kughen ye tebol.

²⁵ “Tukmə yermamə kirik rimə tukrərip ik ye nimri mirh, kini tukmə nakramə takwəriwək kwis miravən ye nimri mirh, rhuvə mə takaməkeikei məkupən mərəhu nəmərinyen tuk əmiru minə, tamə rəukəkin ik mivən ye nimri mirh. Kini yamehuə kape kot reighan-pən kin ik ye kwermi polis. Kini polis rirəh ik mivən mətapig əsigin ik ye kalabus. ²⁶ Kini yakamni-pre nəfrakisien tuk ik, mə tukmə ror məknakin, to nakpəh nap-tayen ye kalabus meriaji mor infamien ye narpinien kafam.”

Rikim tukripəh nəkrəhyen kin piraovin

²⁷ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə nakwəsərig nəgkiarien e mə, ‘Kimiə yamə mine nakwəsarkurək ta, takhapəh nisəkrəhyen kin piraovin. (Eks 20:14; Dut 5:18)

²⁸ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yerman rəm piraovin pisin kini rikin raməkrəh kin, in rinor ta təvhagə has yerkin, rəmhen kin yame rimnəkrəh əfrakis kin. ²⁹ Kini tukmə nimrim matuk ror nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh nimrim kirikianə, rapita yame takvən ye nap ehuə kin nıpram piəpiə.^b ³⁰ Kini tukmə kwermim matuk ror nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takəru ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh kwermim kirikianə, rapita yame takvən ye nap ehuə kin nıpram piəpiə.”^c

Takpəh nəpəhyen kafam piraovin

³¹ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarien e yame ramni mimə, ‘Yermamə yame raməpəh kafan piraovin, in tukraməkeikei mivəhsi-pən nəkwəkwə kirik kimin yame ramhajoun mə rimnəpəh.’

(Dut 24:1-4) ³² Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə tukmə yermamə kirik raməpəh kafan piraovin yame ripəh nivən-hanəyen tuk yerman pisin kirik, kini pian a rarar mikwasig kin yerman pisin, rəmhen kin mə piraovin a rimnor təvhagə hah, mərig təvhagə has a rimirikakun ye yerman hanə kafan. Kini tukmə kwən kirik rikir piraovin a, in rəmhen kin yame rimnəkrəh kin piraovin a.”

Takpəh nivəhyen kwəsu ye nhag yermamə kirik, mərig takəfrakis əmə

³³ Kini Yesu ramni min mimə, “Nakwəsərig ta nəgkiarien kirik min yame nəmhajoun minə kimnhani-pən tuk riptawə minə mhamə, ‘Tukmə nimnhani nhag yermamə kirik mə tukror kafam nəgkiarien

^b 5:29 Mat 18:9; Mak 9:47 ^c 5:30 Mat 18:8; Mak 9:43

tukror nəfrakisien kin, takhapəh nisakapirien nəgkiarien kapəmiə.
Kini tukmə nimnhani-pən nəgkiarien kirik kimi Kughen Yermaru, sor.’

(Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21) ³⁴ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mimə, takhapəh nhaniyen nhag yermamə kirik mə tukror kafam nəgkiarien tukror nəfrakisien kin. Takhapəh nhaniyen nhag rao ye neai, meinai Kughen ramkwətə ikin mamarmaru.^d ³⁵ Mhapəh nhaniyen nhag tokrei tanə, meinai Kughen ramarmaru ikin. Mhapəh nhaniyen nhag Jerusalem, meinai in taon kape King Ehuə.^e ³⁶ Mhapəh nishajounien kapəmia kapə mə kafam nəgkiarien tukror nəfrakisien kin, meinai kapəmiə nəsaninien rikək tuk nukreikinien nıkwənemiə mə tukrhawən uə tukrapig. ³⁷ Mərig taksəfrakis nipig m-fam. Tukmə nakseighan kin nar kirik, sor. Kini tukmə naksəpəh, hapəh. Mərig Setan in ramherer narmamə mə tukhani nhag nar kirik mə tukror nəgkiarien kapəriə ror nəfrakisien kin.”

Takhapəh nisarpinien tai təvhagə has

(Luk 6:29-30)

³⁸ Kini Yesu ramni min mimə, “Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarien kirik ramni mimə, ‘Tukmə yermamə kirik rhaps nimri yermamə kirik, tukaməkeikei khopis min nimirin. Kini tukmə yermamə kirik rhopir kweru yermamə kirik, tukaməkeikei khopir min kwerun.’

(Eks 21:24; Lev 24:20; Dut 19:21) ³⁹ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mimə, takhapəh nisarpinien tai təvhagə has yame kamor-pre kimi əmiə. Kini tukmə yermamə kirik rərip nikapim matuk, kini nakukreikin-pən min nikarin pəh rərip. ⁴⁰ Kini tukmə yermamə kirik rīvəh-si-pən ik ye kot maməkeikei kimik mə takvəhsi-pən kafam sot kimin mə tukrəəhu huvə nətərigien kapəmiru, vəhsi-ta min kafam kot mivəhsi-pən kimin. ⁴¹ Kini tukmə mobael kirik raməkeikei kimik mə takrur kafan nitip məriwək rəmhen kin kilomita kirikianə, takripin məriwək meriaji kilometa kiraru. ⁴² Vəhsi-pən naha nhagin kimi yermamə yame ramaiyoh ik kin. Kini takpəh nini-əhuyen yermamə kirik yame rimə tukrivəh kafam kirik nar kirik mivən, kini mirerig-pə min mirəhsi-pre min.”

Sorkeikei tikmir kapəmiə minə

(Luk 6:27-28,32-36)

⁴³ Kini Yesu ramni min mimə, “Nakwəsərig ta mə, ‘Takasəkeikei misorkeikei kimiə minə tiksın, kini masəməkin kapəmiə tikmir minə.’

(Lev 19:18) ⁴⁴ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmiə mə taksorkeikei kapəmiə tikmir minə, kini masəhuak tuk narmamə yamə mine kasor ahas pre kimi əmiə,^f ⁴⁵ kini norien a ramhajoun mə kimiə ji

^d 5:34 Aes 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12 ^e 5:35 Sam 48:2; Aes 66:1 ^f 5:44 Eks 23:4-5; Luk 23:34; Wok 7:60; Rom 12:14,20

Kughen Rīmimiā, yame ramarā apa ye rao ye neai. Kini sor məknaikin meinai Kughen ramor mīrh ramasia-pen nēmā huvā minā mine nēmā has minā. Kini In mamor nēhig rip mamuh nēmā atuaturuk mine narmamā yamā mine khapāh nisatuaturukien. ⁴⁶Mārig tukmā naksorkeikei āmiā, Kughen to ripāh nārōkien āmiā iran, meinai nar apnapig mā nēmā has minā rēmhen kin narmamā yamā mine kasōrer tuk mane kape takis, mārig iriā min kasorkeikei narmamā yamā mine kasorkeikei āriā. ⁴⁷Kini tukmā nakhavāh āmiā kimiā minā tiksīn misēgkiar kimi āmiā minā, pa rīmā nakasor nar kirik rhuvā rapita narmamā minā tiksīn. Nakharkun mā nar apnapig narmamā yamā mine khapāh nharkunien Kughen, mārig iriā min kasēgkiar kimi āriā minā tiksīn.”

⁴⁸Kini Yesu ramni min mimā, “Rīmimiā Kughen In ratuaturuk, ror pēn, norien kapēmīā tukramēkeikei matuaturuk min.”^g

Takhapāh nhavāh-si-haktā-atuk-ien āmiā tuk norien huvā yame nakasor

6 ¹Kini Yesu ramni min mimā, “Tukmā naksor nar atuaturuk, takhapāh nisorien mā tukām kēgnēgin āmiā tukun, tamā Rīmimiā ye rao ye neai ripāh nārōkien āmiā iran.”^h ²Ror məkneikin, tukmā nakhavāh-si-pēn nar kirik kimi yavēn has minā mā taksasitu irēriā, hapāh nisorien ye norien kape narmamā yame norien kapēriā rhuvā mārig rikiriā rahas. In e, nīpig kisasitu ye yavēn has minā, masher naiyuk, mhani-ērhav ye nimā kape nōfuginien mine ye nēkwai swatuk, mā narmamā tuksām khasiai āriā tukun. Mārig yakamni nēfrakisien tuk āmiā mimā iriā kasor məknaikin, minhavāh ta nārōk piāpiā kapēriā [in e nisaiyen kape narmamā]. ³Mārig kimiā, tukmā nakhavāh-si-pēn nar kirik kimi yavēn has minā mā taksasitu irēriā, takhapāh nisēpēhyen mā narmamā tuksām. Nar apnapig mā kwermim matuk, mārig takpāh nēpēhyen mā tukrēm. ⁴Sor məkneikin mā narmamā tukseinein norien huvā minā kapēmīā, kini Rīmimiā yame ramēm norien apisapis kapēmīā minā, In tukrērok āmiā tuk kapēmīā norien huvā minā.”

Norien kape nēhuakien

(Luk 11:1-4)

⁵Kini Yesu ramni min mimā, “Nīpig naksēhuak, hapāh nisēri-pēnien norien kape narmamā yame kapēriā norien rhuvā mārig rikiriā rēmkiimik. In e, kisorkeikei mā tuksōrer ye nimā kape nōfuginien, mine ye swatuk pisiak, masēhuak mā narmamā tuksērig āriā. Yakamni ēfrakis tuk āmiā mimā iriā kasor məknaikin, minhavāh ta nārōk piāpiā kapēriā- [in e nisaiyen kape narmamā].”ⁱ ⁶Mārig tukmā nakhamā taksēhuak, havēn apa

^g 5:48 Lev 19:2; Dut 18:13 ^h 6:1 Mat 23:5 ⁱ 6:5 Mat 23:5; Luk 18:10-14

ye nəkwai nimə kapəmiə, misətapig, masəhuak kimi Rimimie yame kipəh nəmien In. Kini Rimimie, yame raməm kapəmiə norien apisapis minə, tukrərok əmie tuk kapəmiə norien huvə minə.

⁷“Kini tukmə nakəhuak, takhapəh nisəwhai-kəjiyen nəgkiarien ripsaah yame nipran rikək, rəmhen kin yame narmamə yamə mine kaseinein Kughen kasor. Iriə khamə ta mə kapəriə kughen minə tuksərig əriə tuk nəgkiarien minə khapsaah yamə mine kasəhuak mamhani.”^j

⁸Hapəh nisorien rəmhen kin əriə, meinai, kwasig ikin naksaiyoh kin nar kirik, Rimimie In ruirkun ta naha nhagin yame naksəkəkək kin.^k ⁹Kini ror məkneikin, tukmə nakhamə taksəhuak, səhuak məkneikin:

“Rimtawə ye neai, nhagin rəmrahək, pəh narmamə tukhasiai Ik.

¹⁰ Pəh kafam narmaruyen tukruə mamarə,^l

Kini pəh nar yame Ik nakorkeikei in tukruə mor nəfrakisien kin ikin e tokrei tanə rəmhen əmə kin apa ye rao ye neai.

¹¹ Nipig mi-fam, vəh-si pə nəviginien kimi əmawə rəmhen tuk nipig e towei.

¹²⁻¹³ Pəh nipəhyen əmawə mə Setan tukrivəhsi-pə vəh-si-pə kimi əmawə tamə yakhamir.

Kini vəhsi-ta əmawə tuk kwermi Setan.

Kini vəh-si ta narpinien kape təvhagə hah kapəməwə minə meinai kimawə yakhapəh nharaptərək in tim-timien norien has yame narmamə kasor irəməwə.”^m

¹⁴Səhuak məknakin meinai tukmə nakhapəh nisarpinien tai norien has yamə mine narmamə kasor irəmiə, Rimimie ye rao ye neai tukripəh narpinien kapəmiə norien has minə. ¹⁵Mərig tukmə naksarpin norien has yame narmamə kasor irəmiə, Rimimie min tukrəkeikei marpin norien has yame nakasor.”

Nəpəhyen nəviginien tuk nəhuakien

¹⁶Kini Yesu ramni min mimə, “Tukmə nakhamə taksəpəh nəviginien tuk nəhuakien, hapəh nisorien nimrimie rəpou rəmhen əmə kin narmamə yamə mine kapəriə norien rhuvə mərig yerkirie rəmkimik. Iriə kasor nimririe ror pisin, mə narmamə tuksəm əriə mə nikumhə raməs əriə, khasiai əriə tukun. Yakamni əfrāh mə irie kwənhavəh ta nərok piəpiə kapəriə- [in e nisaiyen kape narmamə].”ⁿ ¹⁷Mərig nipig naksəpəh nəviginien, misəhuak kimi Kughen, saikwas ye nimrimie, misətei huvə ye nikwənemie, ¹⁸mə narmamə tuksəm əmie khapəh nharkunien mə naksəpəh nəviginien tuk nəhuakien. Kini Rimimie, yame kipəh nəmien In, In pisin əmə tukrəm mirkun. Kini Rimimie yame raməm kapəmiə norien apisapis minə, tukrərok əmie tuk kapəmiə norien huvə minə.”

^j 6:7 1 King 18:26-29 ^k 6:8 Mat 6:32 ^l 6:10 Luk 22:42 ^m 6:12-13 Kopi akwas tiksin kape Niutesteman kamharpin nəgkiarien e mhamə, “Meinai Ik pisin əmə Yeramaru, Ik pisin əmə nakavəh nəsaninien, mine nar huvə minə, kafam pisin əmə, ripəh norien infamien. Amen.” ⁿ 6:16 Aes 58:5-9

Taksor nitip kapəmiə apa rao ye neai
(Luk 12:33-34)

¹⁹Kini Yesu ramni min mimə, “Takhapəh nisəwhai-kəjiyen kapəmiə nautə ye tokrei tanə e mə tukripsaah. Ye tokrei tanə e, ivn minə mine nəmtəyen raməs narimnar ikin, kini yəkrəh minə kisat-pən imə, misəkrəh kin narimnar.”^o ²⁰Mərig taksor nitip kapəmiə apa rao ye neai. Kini ikin aikin a, to ivn minə mine nəmtəyen ripəh nə sien narimnar aikin, kini to yəkrəh minə khapəh niset-pəniyen aikin.^p ²¹Yakamni məkneikin meinai, ikin pukhaa kapəmiə narimnar huvə minə kamhaswin ikin, rikimiə tukrivən min aikin.”

Nikhakien kape laet
(Luk 11:34-36)

²²Kini Yesu ramni min mimə, “Nəkwai nimrim in rəmhen kin laet yame ravəhsi-pre nikhakien ye nipram. Tukmə nəkwai nimrim mir kirahuvə, rəmhen kin mə nipram rukwar kin nikhakien. ²³Mərig tukmə nikwai nimrim mir kwahas, rəmhen mə nipram rukwar kin nəpignapien. !Kini tukmə nikhakien ye nipram rəmhen əmə kin nəpignapien, in rəmhen kin yame nakamarə əfrakis aikin rəpignəp ikin!

To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine mane
(Luk 16:13)

²⁴“Yermamə rikək yame to ror slef kape yemehuə mir kiraru. To ramor məknakin, tukraməkeikei mörkeikei kirik, maməməkin kirik; uə tukraməkeikei mör nəkwai kirik, mərəh kirik. To nakhapəh nisor-kwis-kwisien wok kimi Kughen mine mane.”

Tukhapəh nisətərig-pikien tuk neipən mine nəviginien, meinai Kughen rorkeikei ətawə, mivəhsi-pə fam narimnar kimi ətawə
(Luk 12:22-31)

²⁵Kini Yesu ramni min mimə, “Tuk nar a, yakamni-pre tuk əmiə mə, takhapəh nisətərig-pikien tuk nimraghien kapəmiə mə taksən naha, mhanim naha, uə mə takvəhsi-pən naha neipən. ?Nakharkun mə nimraghien kapəmiə rapita nəviginien, kini nipraimiə rapita neipən?”^q ²⁶Səm-ru man minə ye nimago-ago. Khapəh nisəsimien, mhapəh nisarha-kinien nəviginien, mhapəh nisətu-yen nəriə nəviginien ye nəkwai nimə. Mərig Rimimiə ye rao ye neai raməvigin əriə. !Mərig nakharkun mə In rorkeikei pik əmiə rapita man minə!”²⁷?Tukmə nakətərig pik tuk

^o 6:19 Jem 5:1-3 ^p 6:20 Mat 19:21; Luk 18:22 ^q 6:25 Fil 4:6; 1 Tim 6:6-8; 1 Pita 5:7

^r 6:26 Mat 10:29-31; Luk 12:6-7

nimraghien apomh kafam, nakirkun mə to rasitu iram nakarə min rəpomh uə? !Nikam! Norien kape nətərig-pikien to ripəh nəsik-əpnis-pənien aoa kirikianə ye nimraghien kapəmiə.

28 “?Kini rhawor e naksətərig pik tuk neipən? Səm-ru jihi nai yamə mine kamhavirus. Iriə khapəh nisorien wok, mhapəh nhajirien kapəriə neipən. 29 Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə King Solomon kupan, kafan nautə rehuae pawk, kafan neipən rhuvə pawk, mərig ripəh nihuvə-pikien mapita jihi nai minə a.^s 30 Jihi nai minə kishaktə tuk nipig kwakwə əmə, kəni rikwamer kin, kivaan əriə ye nap. Mərig Kughen ramor əriə kamhavəh-si-pən neipən huvə. ?Mərig kimiə nakharkun mə Kughen tukrivəhsi-pre neipən kimi əmiə uə nikam? !Əwəh! Kafak narmamə minə. Kapəmiə nhatətəyen in rəkəskəh əmə. 31 Ror pən, takhapəh nisətərig-pikien mhani mhamə, ‘?Jaksən naha?’ uə ‘?Jakhanim naha?’ uə ‘?Jakhavəhsi-pən naha neipən?’ 32 Meinai narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen ye Kughen, rikiriə ramvən tuk narimnar minə a. Mərig Rimimiə rirkun narimnar yamə mine naksəkwaqwə kin ye nimraghien kapəmiə.^t 33 Mərig taksor mə narmaruyen kape Kughen mine nimraghien atuutuk, pəh iriu tukwərer əkupən ye nimraghien kapəmiə, kini Kughen tukrivəhsi-pre narimnar kape nimraghien e ye tokrei tanə kimi əmiə.” 34 Ror məkneikin, takhapəh nisətərig-pikien tuk narimnar yamə mine tukianəkwamer nakhavəh, meinai narimnar kape tikianəkwamer, iriə kape tuknəkwamir. Nimraghien kape towei in rəutən pik, takpəh norien narkutien kimik mamətərig tuk narimnar kape tikianəkwamer.”

Takhapəh nhaniyen nīkar narmamə

(Luk 6:37-38,41-42)

7 1Kini Yesu rimini min mə, “Takpəh nəm-pənien nar has ye narmamə, tamə Kughen min rəm-pre nar has irəmiə.” 2Meinai nəgkiarinen skai yame nakamhani hah yermamə kirik, Kughen tukrini əmə min iram rəmhen kin yame nīmini. Tukmə nakəkir narmamə ye norien yame ratuatuk, Kughen tukrəkir ik ye norien yame ratuatuk. Mərig tukmə nakəkir oror narmamə ye norien yame riskai, Kughen tukror əmə min iram rəmhen kin yame ik nīmnor.”

3 “?Rhawor nakamhani nimoptanə yame ramswin-pən ye nīmri piaumiə; mərig nakhapəh nisərigien nai ehuae yame ramhai nīmrimia? 4 Tukmə nakhapəh nisərigien nai ehuae yame ramhai nīmrimia, ?takshawor pən iran mine mhasur ta nimoptanə ye nīmri piaumiə? 5 Kimiə naksəmhen kin narmamə yamə mine kamhani nar mhapəh nisorien. Taksəkupən mhavəh-si ta nai ehuae ye nīmrimia, kwasig ikin, nakharkun nisəm-huvəyen nimoptanə yame ramswin-pən ye nīmri piaumiə mīpihasur-ta.”

^s 6:29 1 King 10:4-7; 2 Kron 9:3-6 ^t 6:32 Mat 6:8 ^u 6:33 1 King 3:11-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17 ^v 7:1 Rom 2:1; 1 Kor 4:5; Jem 4:11-12 ^w 7:2 Mak 4:24

Nivəhshi-pəniēn nəgkiariēn kimi narmamə yame khapəh nisəhuakien

⁶Kini Yesu rimini min mə, “Hapəh nhavəhshi-pəniēn narimnar kape Kughen kimi narmamə yamə mine kisahas rəmhen kin kuri minə, tamə kisasar misəs əmiə. Kini mhapəh nisarakikin-pəniēn nar huvə minə kapəmiə^x kimi [narmamə yamə mine kisəmkimik rəmhen kin] pukəh minə, tamə kasəriwək əsuun.”

Saiyoh kin, misarha kin, misəsik-əsik tapig

(Luk 11:9-13; 6:31)

⁷Kini Yesu rimini min mə, “Saiyoh Kughen kin narimnar, kini In tukrivəhshi-pre kimi əmiə. Sarha kin, misəm. Səsik-əsik tapig, kini tapig tukrəhitə tuk əmiə.^y ⁸Yakamni məknakin meinai narmamə m-fam yamə mine kisaiyoh, tukhavəh. Kini narmamə yamə mine kasarha kin, tuksəm min. Kini yamə mine kisəsik-əsik tapig, tapig tukrəhitə tuk əriə.^z

⁹“Yermamə kirik aikin irəmiə yame tukmə tini raiyoh kin bred, mərig in tukrivəhshi-pən kapier uə, nikam? !Nikam! ¹⁰?Uə tukmə nipig raiyoh kin kəmam, mərig in tukrivəhshi-pən snek uə? !Nikam! ¹¹Kimiə naksahas pawk, mharkun nhavəhshi-pəniēn narimnar huvə minə kimi jimiə minə. Mərig Rimimiə ye neai, kafan norien rhuvə pik rapita norien kapəmiə. Kini nəfrakisien mə In tukrivəhshi-pən nar huvə minə kimi narmamə yamə mine kisaiyoh kin.”^a

¹²“Kini sor huvə pən kimi narmamə m-fam ye norien minə fam yame naksorkeikei mə narmamə tuksor min kimi əmiə, meinai norkeikeiyeen raməpkəfugin nəgkiariēn fam ye loa kape Moses mine profet kupan minə.”^b

Swatuk kiraru

(Luk 13:24)

¹³Kini Yesu rimini min mə, “Kimiə takasəkeikei mhakurao ye kwəruə yame rəkəskəh, meinai kwəruə yame rehuə, mine swatuk yame rimar, ramkir-pən narmamə ye nap ehua. Kini narmamə khapsaah tukhakurao-pən ye kwəruə a. ¹⁴Mərig kwəruə yame rəkəskəh, mine swatuk yame rəutən, ramkir-pən narmamə ye nimraghien rerin. Kini narmamə kwatiksın əmə tuksəm.”

Yesu tukrivəhshi-pən narpiniēn kimi narmamə yamə mine kaseinein In

(Luk 6:43-44)

¹⁵Kini Yesu ramni min mə, “Takasərig əmiə tuk profet eikuə minə. Iriə tukhauə tuk əmiə misəpou rəmhen kin sipsip; mərig rikiriə rəmhen

^x 7:6 Gris ramni mə “Takpəh narakikin-pən-ien ‘perel’ kapəmiə kimi pukəh minə.” Perel in rəmhen kin kapier kirik yame nimrin rhaktə. ^y 7:7 Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24
^z 7:8 Jon 15:7; Jem 4:3; 1 Jon 3:22 ^a 7:11 Jem 1:17 ^b 7:12 Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10; Gal 5:14

kin kuri aparū yamə mine kasəkwəpah.^c ¹⁶Narmamə kasəm kwənkwan ye nīmraghien kape profet minə, kharkun mə khahuvə uə kisahas. Kwənurkasik to ripəh nikuəyen kin kwənkwaigrep; kini kapiriapir to ripəh nikuəyen kin kwənkwaig.^d ¹⁷Ye norien kirikianə min, nai huvə tukramkuə kin kwənkwaig nai huvə; kini nai hah tukramkuə kin kwənkwaig nai hah. ¹⁸Nəpgin kirik rirkək yame ramkuə kin kwənkwan yame kipəh nənien. Kini to nai has ripəh nikuəyen kin kwənkwan yame rhuvə. ¹⁹Nai minə fam yamə mine khapəh nhakuəyen kin kwənkwaigriə yame rhuvə, tukərapir-pir, karakə-pən kin ye nap.^e ²⁰Ror məkneikin mə narmamə kasəm kwənkwan ye nīmraghien kape profet minə, kharkun mə khahuvə uə kisahas.^f

²¹“Nar apnapig mə narmamə kasokrən kin Yo mə Yermaru, mərig pəh nien mə iriə m-fam tukhavən misarə ye narmaruyen kape Kughen. Mərig yamə mine kasor nəkwai Rimik yame ramarə ye rao ye neai, iriə en tukhavən misarə ye narmaruyen kape Kughen.” ²²Ye nipig yame Kughen tukrəkir narmamə mifam iran, narmamə khapsaah tukhani-pə tuk Yo mhamə, ‘!Yermaru! !Yermaru! ?Rhawor? ?Nakirkun əmawə uə nikam? Kimawə yimnhani-ərhav nəgkiarien kafam yame nimivəhsi-pə kimi əmawə. Kini misəko-ta nanmin has ye nhagim. Kini masor nīmətien minə.’ ²³Mərig Yo jakni-pən atuatur tuk əriə mimə, ‘!Ah! !Yakpəh hanə nirkunien əmiə! !Havən isok tuk Yo! Kimiə yor təvhagə has minə.’ ”^h

Nəgkiarien kape Yesu ramasitu irətawə mə tuksərer tim tim
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)

²⁴Kini mini min mimə, “Ror məkneikin meinai narmamə yamə mine khauə tuk Yo, kini misətərig kin nəgkiarien kafak, masarar, misor narimnar yame yakməni, narmamə en kisəmhen əmə kin yermamə yame kafan nirkunien rehuə, tukmə rimə tukror kafan nimə, tukrəkupən mikir nimoptanə, meiwaiyu məspir kapier apig, mor pən nimə iran. ²⁵Kini nipig tukmə nəhig rip kini yapiwən raiyu, kini nīmətag ramuh nimə, to rapəh nimirien, meinai nihun ramərer tim tim ye kapier. ²⁶Mərig narmamə yamə mine kasərig nəgkiarien kafak, mhapəh nisorien, iriə kisəmhen kin yermamə yame kafan nirkunien rikək. Tukmə rimə tukror kafan nimə, ravhirəkin haktə əmə ye nipakir. ²⁷Kini nipig tukmə nəhig rip, kini yapiwən raiyu, kini nīmətag ramuh nimə, rəusərku, mowhan əpir-pir.”

²⁸Kini Yesu rimnor infamien ye kafan nəvhagien, nukwhao ehuə a kisərig kafan nhajounien, kisakur ²⁹meinai rimnhajoun əriə, kisəm mə

^c 7:15 Mat 24:24; Wok 20:29; 2 Pita 2:1 ^d 7:16 Gal 5:19-22; Jem 3:12 ^e 7:19 Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 ^f 7:20 Mat 12:33 ^g 7:21 Luk 6:46; Jem 1:25 ^h 7:23 Luk 13:25-27; Sam 6:8; 2 Tim 2:19

ripəh nəmhenien kin nəmhajoun minə kape Loa kape Moses, meinai nəgkiarien kafan, nanmin aikin.ⁱ

Yesu rimnor huvə yermamə kirik yame ravəh nəmhəyen e leprosi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

8 ¹Kini Yesu rimasi-pən ye tukwas meiwaiyu-pə, kini narmamə khapsaah khakwasig kin. ²Kini kwən kirik yame ravəh nəmhəyen əutən kirik e leprosi raməmir ye tikin ruə meiwaiyu, mənimkur-pən tukun, mini-pən tukun mimə, “Yermaru, tukmə nakirkun mə to nakor huvə yo, or huvə yo, məspir ta nəmkimik irak.”

³Kini Yesu rərao-pən mirap kwən a, mimə, “Əwəh. Yakorkeikei mə jakor. !Əsanin!” Kini taktəkun əmə nəmhəyen e leprosi rikək iran.

⁴Kini Yesu rimini-əhu in mimə, “Takpəh nini-ərhavyen narimnar minə e kimi narmamə. Mərig yuvən məm pris kirik pəh in rəm mə nipram rinor məknən. Kini or sakrefaes kimi Kughen rəri-pən Loa kape Moses, pəh narmamə tukharkun mə nəfrakisien nakwahuvə, kini kafam nəmkimik ruirkək.”^j

Nhatətəyen kape yemehuə kape mobael
(Luk 7:1-10)

⁵Kini Yesu rimavən mītərhav-pən taon Kapaneam, kini yamehuə kirik kape Mobael kape Rom rimauə məm Yesu, maiyoh kin nasituyen, mimə, ⁶“Yermaru. Kafak yorwok ramhə, kini mamapir apa ye nimə kafak, nipran fam rimhə. Kini ramərig pik nəmhəyen.”

⁷Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Əwəh. Jakurə mor huvə in.”

⁸Mərig yamehuə kape mobael rimini-pən tukun mimə, “Yermaru, yakpəh nəmhenien mə takuə imak ikin. Ik yerpərig mərig yo ye tanə əmə. Mərig, takəgkiar əmə, pəh kafak slef tukrəsanin min. ⁹Yakirkun mə nimhəyen a tukraməkeikei mor nəkwam, meinai yo min, kafak nəmehuə minə aikin yame kasehuə irak, kini yakamor nəkwairiə. Kini mobael minə tiksın aikin yame yo yakamehuə irəriə. Tukmə yakni-pən tuk kirik mimə, ‘Yuvən,’ kini tukraməkeikei mivən. Kini tukmə yakni-pən tuk kirik mimə, ‘Yuə,’ tukraməkeikei muə. Kini tukmə yakni-pən tuk kafak slef mimə, ‘Or nar e,’ tukraməkeikei mor.”

¹⁰Yesu rimnərig nəgkiarien e, rakur pik kin. Kini marar mini-pən tuk narmamə khapsaah yamə mine khakwasig kin In mimə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə, nar apnapig kwən e pəh nien mə yemə Isrel, mərig yakpəh nəm-hanəyen yemə Isrel kirik yame kafan nəhatətəyen rehuə rəmhen kin in. ¹¹Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə khapsaah tukhasi-pən ye kantri pisin pisin minə, mhauə misəvigin kwis ye tebol

ⁱ 7:29 Mak 1:22; Luk 4:32 ^j 8:4 Lev 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14

iriä Ebrahim mine Aesak mine Jakob apa ye rao ye neai.^k ¹² Mërig kimiä kwənərəus kape Isrel yame Kughen rimnəkupan mirpen əmiä mə In tukrarmaru irəmiä, In tukrarak-ərhav kin əmiä iruä ye nəpignəpien. Kini aikin a narmamə tuksasək, misəkweruə meinai kisərig nəmähəyen ehua.”^l

¹³ Kini Yesu rarar mini-pən tuk yemehuä kape mobael mə, “Yuvən. Kafam yorwok tukrihuə rəmhen kin yame nakwəni nəfrakisien mə Kughen tukror.” Kini ye nipig atuatur a, yorwok kafan rimnəsanin min.

Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Aikin, Yesu rarar, mivən apa nimə kape Saemon Pita^m. Ye nipig a, kuhu Saemon ramhə maməpan-əpan pik, kini Yesu rimavən məm, ¹⁵ məkər-pən ye kwərmin, məkneikin nəpan-əpanien rəta. Kini piahwaru a rərer, mivən miruk ta nəriä nəviginien.

¹⁶ Kini nipig mirh natukrivə, narmamə khapik narmamə khapsaah yamə mine nanmin has ramərer-pən irəriä, kini Yesu rimnəgkiar əmə maməko ta nanmin has minə, mor huvə narmamə yamə mine kamhamhə. ¹⁷ Nar a rimitərhav-pə ror Nəgkiarien kape profet kupan e Aesea ruauə minor nəfrakisien kin, yame rimini mimə,

“In rimivəh-si ta nəmähəyen minə kapətawə,
kini mor nipraitawə yamə mine kamhamhə, kwənhahuvə min.”

(Aes 53:4)

Nikwasigien kin Yesu in rəutən
(Luk 9:57-62)

¹⁸ Kini nipig Yesu rəm nukwhao kisərer ərkurao kin, kini rimini-pən tuk kafan narmamə mə, “Takhavən ye nikar lugun pən.”

¹⁹ Aikin yemhajoun kirik kape loa ruə mini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Yo jakikwasig kin Ik ikin hiə takvən ikin.”

²⁰ Mërig Yesu rini-pən tukun mimə, “Kuri aparu minə, kapəriä nəpəəg rarə yame kasapir ikin. Kini man minə, nimairiä rarə yame kasapir ikin. Mërig Yo, Ji Yermamə, kafak nimə rirkək tuk napirien.”ⁿ

²¹ Kini yermamə kirik kafan rini-pən tukun mimə, “Yermaru. Pəh pi pom. Eighaan kin yo pəh yakvən minim rimik.”

²² Mërig Yesu rini-pən tukun mimə, “Nikam. Apəh-pən, mikwasig kin Yo. Narmamə yamə mine khapəh nhavəhyen nimraghien pəh khavən mhanim nəmə mhə minə.”

^k 8:11 Luk 13:29 ^l 8:12 Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28 ^m 8:14 Nipig kirik, kamokrən kin Saemon Pita kimə, ‘Saemon.’ Kini nipig kirik, kamokrən kin kimə, ‘Pita.’ ⁿ 8:20 2 Kor 8:9

Yesu ramni-əhu nimətag ehuə ye lugun
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³Kini ai, Yesu rat-pən ye bot, kini kafan narmamə minə khakwasig kin. ²⁴Məkneikin, nimətag ehuə kirik rimnəvi nu, kini nu rinamakətənim kin bot. Mərig Yesu ramapir.^o ²⁵Kini narmamə kafan kimnhavən mhasig In, mhamə, “!Yemehuə! !Yemehuə! !Vəh miragh ətawə! !Kinasəmnim!”

²⁶Kini Yesu raiyoh-pən əriə mimə, “?Nakashawor mamhagin məkneikin? ?Nhatətəyen hiə kapəmiə?” Kini rarar, mini-əhu nimətag mine peao-peao ehuə. Nimətag reiwaiyu. Nu reiwaiyu mamərinu min.^p

²⁷Mərig nəmə minə a kisakur, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Eh! ?Naha e yermamə? !Nar apnapig mə nimətag mine nu, mərig tukmə raməgkiar kawor nəkwan!”

Yesu rimnəko ta nanmin has ye yermamə kiraru
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸Kimnhavi-pirə bot mhavən mhavhiak apa kwənmhaan a kamni kimə Gedara^q. Məkneikin, yermamə kiraru yamə mir nanmin has ramərer-pən irəriu kirasi-pən ye nəpəeg kapier yame kamnim narmamə ikin. Iriu karoh narmamə, narmamə kamhagin-pən aikin. ²⁹Kirauə miwəm Yesu kirəmə, “!Eh! !Ji Kughen! ?Nakmə takhawor əmru? ?Nakwauə mə takor narpinien kimi əmru yame ripəh hanə norien nipig tukun, uə?”^r

³⁰Ikin aikin a, pukəh minə khapsaah kasəruk ikin, mərig isok kəskəh tuk əriə. ³¹Kini nanmin has minə kimisaiyoh-pən skai kimi Yesu mhamə, “!Aweh! Tukmə nakmə takəko ta əmawə, əta-pən irəmawə yerki pukəh minə a.”

³²Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Havən!” Məkneikin, nanmin has minə a kimnhatərhav ye kwərə mir a mhavən yerki pukəh minə. Kini pukəh minə a, iriə fam kimisaiyu miseiwaiyu ye nəpatu, mhavi-ərhav misəmnim ye tahik. ³³Kini ai, narmamə yamə mine kasəvigin pukəh minə a kimisaiyu, mhavən apa ye taon misəvsao-pən kin narimnar fam, mine narimnar yame Yesu rimnor kimi kwərə mir yamə mir a nanmin has rimamərer-pən irəriu. ³⁴Kini narmamə mi-fam yamə mine kasarə apa taon khatərhav, mhauə tuk Yesu masəkeikei kimin mə tukritərhav aikin.

Yesu rimnor huvə yermamə kirik yame nipran rimamhə
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

9 ¹Kini Yesu rat-pən ye bot mukurao-pən ye nikar nu, mitərhav-pən iman ikin.^s ²Kini narmamə tiksın kharəh yermamə kirik mhavən kimin. Nipran rimamhə. Ramapir ye kafan nikaokao. Kini Yesu rimnəm

^o 8:24 Sam 4:8 ^p 8:26 Mat 14:31; Sam 89:9 ^q 8:28 Mak mine Luk kiramə nhag kwənmhan a Gerasa. ^r 8:29 Mak 1:24; Luk 4:41 ^s 9:1 Mat 4:13

kapəriə nhatətəyen, kini mini-pən tuk yemə ramhə mimə, “Narík, pəh niginién. Yakwərəh-si ta fam ta narpinién kape təvhagə has kafam.”

³Kini nəmhajoun minə tiksín kape Loa kape Moses kimisərig nəkarién a, mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “!Ah! !Nəkarién a rahas! Kwən a raməgkiar məkna kin mamni mə in Kughen.”

⁴Mərig Yesu In ruirkun ta kapəriə nətərigien, kini mini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor e nətərigien kapəmiə ramahas məkneikin?^t ⁵?Jakni-pən naha tuk yermamə a, kini kimiə nakasəm mə nəkarién kafak rəfrakis? ?Mə jakni-pən tukun mə yakwərisin ta narpinién kape kafan təvhagə hah? ?Uə mə jakni-pən tukun mə tukrhekimter məriwək mamvən?

⁶Mərig yakorkeiki mə jakor Yo mə takharkun mə Yo, Ji Yermamə, yakvəh nehuəyen ye tokrei tanə tuk nivəhsi-tayen narpinién kape təvhagə has.” Kini marə mini-pən tuk kwən a mimə, “Yakamni-pre tuk ik mə, ‘Takhekimter, mirəh kafam nikaokao məriwək mamvən imam yerkwanu.’ ”^u ⁷Kini taktəkun əmə, kwən a rhekimter, məriwək mamvən iman ikin. ⁸Kini narmamə m-fam kisəm kisakur pik kin, masəgnəgin Kughen yame ravəhsi-pən nehuəyen kimi yermamə mə tukror məkna kin.

Yesu rimnokrən kin Matiu

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav məməriwək mamvən, kini məm kwən kirik yame ramərer tuk mane kape takis, nhagin e Matiu”. Ramkwətə ikin kamərok takis ikin. Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yuə, mikwasig kin Yo.” Məkneikin Matiu rərer, mikwasig kin Yesu.

¹⁰Kini Yesu rimavən məvigin ye nimə kape Matiu, kini narmamə khapsaah yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine yor təvhagə has pisin pisin minə kimnhauə misəkwtə misəvigin iriə Yesu mine kafan narmamə minə.

¹¹Mərig nipig Farisi minə kimisəm nar a, khani-pən tuk narmamə kape Yesu minə mhamə, “!Ah! ?Rhawor e yhajoun kapəmiə raməvigin iriə narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis mine yor təvhagə has minə?”^w

¹²Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə narmamə yamə mine kisəsanin khamhavən misəm dokta. Mərig narmamə yamə mine kamhamhə, tukasəkeiki mhavən misəm dokta. ¹³Mərig havən misarha-kin niprai nəkarién e ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“ ‘Nar kirik ror rikik ramagien, in e mə rikimiə tukrehuə tuk narmamə,’^x

^t 9:4 Luk 9:47; Jon 2:25 ^u 9:6 Jon 17:2 ^v 9:9 Matiu, nhag pisin kirik e Livae.

^w 9:11 Luk 15:2 ^x 9:13 Hib 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1 Saml 15:22

mərig rikik ripəh nagienien tuk kapəmiə sakrefaes minə.’” (*Hos 6:6*)
 Kini Yesu rirpən nəgkiarien mimə, “Yakamni məkneikin meinai pəh nien
 mə Yo yimauə mə jakokrən kin narmamə yamə mine [khamə ta mə]
 kwəsatuatuk ta. Nikam. Yimauə mə jakokrən kin yor təvhagə has minə.”

Nhajounien kape Yesu in rivi, nhajounien kape loa kape

Moses in nəkwəs

(*Mak 2:18-22; Luk 5:33-39*)

¹⁴Kini narmamə kape Jon Baptaes kimnhauə misəm Yesu mhani-pən
 tukun mhamə, “Əm-ru. Farisi minə mine kimawə yaksəpəh nəviginien
 tuk nəhuakien kimi Kughen. ?Mərig rhawor kafam narmamə minə
 khapəh nisəpəhyen nəviginien tuk nəhuakien?”^y

¹⁵Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nipig kimiə nimisor nəviginien
 kape yerman yame rimnarkurək pə pə, ?mərig nakhamə ta mə in minə
 tiksın tuksasək ye nipig a uə? !Nikam! Mərig tukripior nipig yame
 narmamə tukhavəhsi-ta Yerman e yame rimnarkurək pə pə tuk In minə
 tiksın. Kini ye nipig a in a, In minə tiksın tuksəpəh nisəviginien iran.”^z

¹⁶“To yermamə kirik ripəh nivəhyen kwonmut neipən vi kirik kini
 mijir-pən ye neipən mətit kafan [yame rimneikus]. To ror məknakin,
 kwonmut neipən yame rivi to reikus neipən mətit, kini reikus ehua. ¹⁷Kini
 to yermamə kirik ripəh nivəhyen waen wi kini mivi-pən ye tiki waen mətit.
 To ramor məknakin, kini waen a ye tiki waen mətit tukrəməteih, kini waen
 tukraiyyu. Nikam, kipəh norien məknakin. Tukaməkeikei kivi-pən waen wi
 ye tiki waen wi. Kini waen mine tiki waen tukawəmir huvə.”

Piraovin kirik yame ramhə, mine piakəskəh yame ruamhə

(*Mak 5:21-43; Luk 8:40-56*)

¹⁸Nipig Yesu raməgkiar hanə kimi əriə, yemehua kirik ruə mənimkur-
 pən tuk Yesu mimə, “Eh. Kafak piakəskəh ripimhə ai taktakun əmə.
 Mərig yuə, mərəhu-pən kwermim iran, pəh ramragh min.” ¹⁹Kini Yesu
 rimnərer iriə kafan narmamə minə, mhakwasig kin kwən a mamhavən.

²⁰Məkneikin pian kirik aikin yame ravəh nəmhəyen kape nipiraovin,
 mivəh newk twelef. Kini rukurao-pən ye nimetai Yesu ikin, mərəo-pən
 mirap nəpəəg nimri kot kafan. ²¹Ye nərigien kafan rimə, “Tukmə yakrap
 əmə kafan kot, kini jakəsanin.”^a

²²Kini Yesu rukreik marha-pən məm pian a mini-pən tukun mimə,
 “Piakəskəh kafak. Pəh niginien. Kafam nhatətəyen rimnor ik nakwahuvə
 min.” Kini ye nipig a, pian a rimnəsanin.

^y 9:14 Luk 18:12 ^z 9:15 “Yermamə yame rimnarkurək pə pə,” nipran e Yesu. Mine “In
 minə tiksın” nipran e Kristen minə. Nipig Yesu rimnəpəh əriə mimhə ye nai kamarkwao
 kin, kimisasək. ^a 9:21 Mat 14:36

²³ Kini nipig Yesu rimauə mitərhav-pə ye nimə kape yemehuə a, kini mivən imə, məm narmamə kisher tərhenao masəni nipei kape nimhəyen. Kini narmamə kimnhauvrig-uvrig pik. ²⁴ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Sap mhatərhav. Piakəskəh e rapəh nimhəyen; ramapir əmə.” Mərig narmamə kisarh iakei iran. ²⁵ Mərig narmamə kimnhatərhav mhavən iruə, kini Yesu rivən imə, mirao-pən mivəh kwermi piakəskəh a, kini rhekimter. ²⁶ Kini nəvsaoyen kin rimnaiyu markurao fam ye tanə a.

Yesu rimnor huvə nimrin pis mir

²⁷ Yesu rimatərhav aikin a, kini Inimrin pis mir kiraru karakwasig kin, mwokrən apomh mirəmə, “Mikip King Deved. !Rikim tukrehuə tuk əmru!”^b

²⁸ Kini Yesu rimavən apa imə, kini nimrin pis mir a kirauə tukun. Kini Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “?Kimiru nakwhatətə irak mə to yakor huvə nimrimiru uə nikam?”

Kini iriu kirəni-pən tukun mirəmə, “Əwəh, Yermaru.”

²⁹ Kini Yesu rimirap nimririu mini-pən tuk əriu mə, “Kughen tukror huvə nimrimiru meinai nakwhatətə irak.” ³⁰ Kini nimririu rhuə, kinəwəm nar. Kini Yesu rini-pən skai tuk əriu mimə, “Takrapəh nəvsaoyen kin narimnar minə e kimi narmamə.”^c ³¹ Mərig iriu kimiratərhav miravən mwəvsao-ərhav kin Yesu, miravən ikin minə fam ye tanə a.

Yesu rimnəko ta nanmin has ye yermamə yame reinein nəgkiarien (Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15)

³² Nipig kwərə mir a kwəratərhav, narmamə kharəh yermamə kirik yame reinein nəgkiarien, mhauə tuk Yesu. Kwən a in reinein nəgkiarien meinai nanmin has ramərer-pən iran. ³³ Kini Yesu rimnəko ta nanmin hah ye kwən a, kini rimnəgkiar.

Kini nukwhao ehuə kisəm, kisakur pik tukun, mhani mhamə, “Kipəh nəm-hanəyen nar kirik ror məkneikin ikin e Isrel.”^d

³⁴ Mərig Farisi minə khani mhamə, “!Nikam! Rirkun nəko-tayen nanmin has minə meinai rikwasig kin Setan, yemehuə kape nanmin has minə.”

Yesu rikin raməmhə pik tuk narmamə

³⁵ Kini Yesu rimnəriwək mamvən ye taon mine yerkwanu minə fam, maməwhag ye nəkwai nimə kape nofuginien, mamni-ərhav nəvsaoyen huvə kape narmaruyen kape Kughen. Mamor huvə narmamə m-fam yamə mine kamhamhə, mine narmamə m-fam yamə mine niprairə

^b 9:27 Mat 20:29-34 ^c 9:30 Mat 8:4 ^d 9:33 Mak 2:12

raha, kamhahuvə.^e ³⁶Nipig rimnəm narmamə kwənhapsaah, kini rikin raməmhə pik tuk əriə meinai kimisarə ye nipig əutən minə, [miseinein nisasitu-atukien irəriə ye kapəriə nimraghien] rəmhen kin sipsip yamə mine yermamə rikək tuk narha-huvəyen tuk əriə.^f ³⁷Kini rini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “!Səm-ru! Nəviginiēn rinehuə apa ye nəsimien yame kwənhamruə. Mərig yorwok kwatiksin əmə yame kamhavəh.^g ³⁸Kini səhuak-pən kimi Yemasur kape nəsimien mhamə In tukrher-pən kin yorwok minə khapsaah mə tukhavən mhavəh nəsimien kafan.”

Yesu rimirpen kafan narmamə twelef

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

10 ¹Kini Yesu rimnokrən kin narmamə twelef kafan khauə kirikianaə, kini rīvəh-si-pən nəsaninien kimi əriə tuk nəkotayen nanmin has ye narmamə, mine tuk nor-huvəyen nəmhəyen minə fam.

²Nhag aposol^h twelef kape Yesu minə, iriə e: yame raməkupan, Saemon, nhagin kirik e Pita; mine naorahini Andru; mine Jemes mine Jon, ji Sebedi mir; ³mine Filip; mine Batalomiu; mine Tomas; mine Matiu, yermamə kape nivəhyen mane kape takis; mine Jemes ji Alfeas; mine Tadeas; ⁴mine Saemon Selotⁱ; mine Judas Iskariot, yame rimneighan-pən kin Yesu ramvən ye kwermi tikmir minə kafan.

Yesu rher-pən kin kafan narmamə twelef mə tuksasitu ye narmamə

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵Kwasig ikin Yesu rher-pən kin kafan narmamə twelef mə tukhavən misor wok, mini-pən tuk əriə mimə, “Takhapəh nhavənien misarə kimia narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel; kini mhapəh nhavənien ye taon kirik kape nəmə Sameria, ⁶mərig takhavən misarə kimia nəmə Isrel yamə mine kisəmhen kin sipsip yamə mine kaserwei.^j ⁷Kini nipig takamhavən, takasəkeikei mamhani-ərhav mhamə, ‘Nipig yame Kughen tukrarmaru ye narmamə mifam ruauə ipakə.^k ⁸Kini kimia takasəkeikei misor huvə narmamə yamə mine kamhamhə. Kini takasəkeikei misor huvə narmamə yamə mine kwənhamhə ta mə tukhamragh min. Kini narmamə yamə mine leprosi ramor tikiriə, takasəkeikei misor niprairiə ruə mihuvə min. Kini narmamə yamə mine nanmin has ramərer-pən irəriə, takasəkeikei misəko ta əriə. Kini tukmə naksasitu ye yermamə kirik, tukripəh nərokien əmia iran, meinai

^e 9:35 Mat 4:23; Mak 1:39 ^f 9:36 Nam 27:17; 1 King 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34

^g 9:37 Luk 10:2 ^h 10:2 Aposol, nipran ramni mə “yermamə kher-pən kin.” Yesu rimirpen narmamə twelef kafan mə tukrher-pən kin əriə kamhavən masor wok kape Kughen.

ⁱ 10:4 “Selot” rəmhen kin yermamə kirik rikwasig kin nukwao kape nəmə Isrel tuk nhye-rhavayen kin nəmə Rom yame kasarmaru ye nəmə Isrel. ^j 10:6 Jer 50:6 ^k 10:7 Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11

nimnhapəh nhavəhyen nimri nirkunien tuk nor huvəyen narmamə.

⁹Tukmə nakamhavən, takhapəh nhavəhyen mane,^l ¹⁰mhapəh nharurien nitip minə. Mhapəh nhavəhyen neipən kiraru kiraru. Mhapəh nhavəhsi-pənien sandel, mhapəh nhavəhyen kaskin. Yakamni məkneikin meinai ratuatuk əmə mə narmamə yamə mine kimiə taksasitu irəriə tuksasitu min irəmiə ye napirien mine nəviginien.^m

¹¹“Nipig takhavən ye taon kirik uə yerkwanu kirik, taksəkeikei misarha-kin yermamə kirik yame rikin ragien mə takhavən misarə kimiə min, kini misarə aikin miseriaji nipig yame takhatərhav yerkwanu a.

¹²Tukmə nipig takamhavən misarə ye nimə kirik, takasəkeikei misəgkiar huvə kimi əriə mhamə, ‘Pəh nəmərinuyen tukraməmir tuk əmiə.’ⁿ ¹³Kini tukmə narmamə kisəhitə ye nimə kapəriə tuk əmiə, kini pəh kapəmiə nəgkiarien kape nəmərinuyen tukraməmir tuk əriə. Mərig tukmə kisəpəh, nəhuakien kapəmiə ye nikarin kape nəmərinuyen tukrurə əmə ye nimraghien kapəmiə. ¹⁴Mərig tukmə narmamə tiksin khapəh nisəhitəyen ye nimə kapəriə tuk əmiə, uə khapəh nisətərigien kin nəgkiarien kapəmiə, takhatərhav ye nimə kapəriə, uə yerkwanu kapəriə, misarpita-arpita nimokrur ye sandel kapəmiə.^{o p} ¹⁵Yakamni əfrakis tuk əmiə mə ye nipig yame Kughen tukrəkir narmamə iran, narpinien kape nəmə aikin a tukriskai pik rapita narpinien yame nəmə Sodom mine Gomora kimisarə iran kupan.^{q”r}

Yesu ramni-pən tuk kafan narmamə minə mə

“Tukor ahas-pre kimi əmiə”

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶Kini Yesu ramni mimə, “Takasəkeikei mharkun mə Yo yakamher-pən kin əmiə mə takhavən misarə mar yerki nəmə has minə rəmhen kin sipsip yamə mine kasəriwək yerki kuri aparu^s yamə mine kasəkwəpəh. Takasəkeikei mhavəh nirkunien tuk niko-ikoyen rəmhen əmə kin snek; misarə mar rəmhen əmə kin mak ye tanə.^t ¹⁷Takasərig əmiə tuk narmamə; meinai iriə tuksərip-ərhav əmiə ye nimri mirh, misərkis-ərkis əmiə ye nəkwai nimə kape nofuginien kapəriə. ¹⁸Meinai kimiə kafak narmamə minə, taksəkeikei misərer ye nimri namasur kape gavman mine ye nimri nəmasur kapəmiə tuk nini-ərhavyen Nəgkiarien Huvə kape Kughen kimi əriə mine narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel. ¹⁹Mərig nipig tukharaptərəkin əmiə, takhapəh nisətərig-

^l 10:9 Luk 10:4 ^m 10:10 Luk 10:7; 1 Kor 9:14 ⁿ 10:12 Luk 10:5-6 ^o 10:14 Norien e tukror nimitətien mə narmamə yerkwanu a kimisor nar kirik ripəh nəmhenien.

^p 10:14 Luk 10:10-12; Wok 13:51 ^q 10:15 Stori kape narpinien yame Kughen rimnor kimi nəmə Sodom mine Gomora raməmir ye Jen 19:24-28. ^r 10:15 Mat 11:24; Jaj 7

^s 10:16 Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni nar miragh aparu kirik ye English kamni kimə “wolf.” ^t 10:16 Luk 10:3; Rom 16:19

pikien mə takshawor-pən iran mine mishorpin nəgkiarien kapəriä, meinai ye nîpîg atuatur a, Nanmin kape Kughen tukrhajoun əmiä kin naha nəgkiarien yame takasəkeikei mhani-ərhav. ²⁰Takhapəh nhaginien meinai pəh nien mə kimiä atuk naksəgkiar, mərig Nanmin kape Rîmîmiä Kughen tukrivəhsi-pre nəgkiarien kimi əmiä, takhani-ərhav.”

²¹“Ye nîpîg a, piauni tukreighaan kin piauni kamhopni. Kini yerman tukreighaan kin kafan kwajikovə kamhopni. Kini kwajikovə minə tukhani hah rimriä minə mine nisinriä minə, miseighan kin əriä khopni əriä.” ²²Narmamə tuksəməkin əmiä, misor ahas pre kimi əmiä meinai kimiä nakamhavəh nhagik. Mərig narmamə yamə mine kasərer timtim miseriäji nîpîg kwasig, Kughen tukrivəh miragh əriä. ²³Tukmə kisor ahas pre kimi əmiä ye taon kirik, sap, mhavən ye taon pisin kirik. Yakamni əfrah tuk əmiä mə to nakhapəh nhavən-fam-ien ye taon minə kape Isrel, yo Ji Yermamə jakrerig-pə min.

²⁴“Studen minə to khapəh nisehuəyen ye yhajoun kapəriä. Kini slef minə to khapəh nisehuəyen ye yemehuə kapəriä.”

²⁵“Narmamə tukasəkeikei misəm-pən studen minə mə kisəmhen əmə kin yhajoun kapəriä. Kini tukasəkeikei misəm-pən slef minə mə kasəmhen əmə kin yamehuə kapəriä. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yemehuə kape nimə. Kini narmamə tiksın khani hah yo mə yo Bielsebul, yamehuə kape yarmhə minə. Ror məkneikin mə tukasəkeikei misor min ye kafak yor wok yamə mine kasor wok ye nəkwai nimə kafak.”^x

Pəh narmamə kape Yesu minə tukhapəh nhaginien kin narmamə
(*Luk 12:2-9*)

²⁶Kini Yesu ramni mimə, “Ror məkneikin, takhapəh nhaginien kin narmamə. Tukmə nar erkwaig, tukaməkeikei kəm. Tukmə kuvrig əpis, kini mərig tukraməkeikei mier-pə ikin rhakak ikin.”^y ²⁷Narimnar yame yakamni-pre tuk əmiä ye nəpignapien, takasəkeikei mhani-ərhav yeraan; kini narimnar yame yakaməsiwən kin, takasəkeikei mhani-ərhav ye nimri narmamə khapsaah. ²⁸Takhapəh nhaginien kin narmamə, meinai kharkun əmə nisoriahyen nipraimiä, mərig kaseinein nishopniyen nanmimiä. Mərig hagin kin Kughen meinai In rirkun narakikin-pən-ien niprai jir mine nanmin apa ye nap ehuə.^z

²⁹“Nar apnapig keihap^a in rikəskəh pîk, kavəh nimrin kwaji mane əmə, mərig Kughen ramarha huvə tuk əriä. ³⁰⁻³¹Kini nimraghien kapəmiä

^u 10:17-20 Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15; Jon 14:26 ^v 10:21 Jon 14:26

^w 10:24 Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 ^x 10:25 Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15

^y 10:26 Mak 4:22; Luk 8:17 ^z 10:28 Rom 8:31; Jem 4:12 ^a 10:29 Nəgkiarien kape Gris ramni man kirik ye English kamni kimə “sparo.”

rapita nimraghien kape keihap. Kini tukmā Kughen ramarha huvə tuk keihap ramhajoun pən mə tukraməkeikei mamarha huvə tuk əmiə rapita. Nəfrakisien, nar apnapig mə nimar nikwənemīə in nar kəskəh, mərig Kughen raməvhuekin fam muirkun ta mə kuvhuun. Ror pən, takhapəh nhaginien tuk nimraghien kapəmiə.^b

32 “Tukmā yermamə kirik ramni-ərhav nhagik ye nimri narmamə, Yo min jakni-ərhav nhagin ye nimri Rimik Kughen ye neai mə in kafak yermamə.

33 Mərig tukmā yermamə ramni-ərhav ye nimri narmamə mə reinein Yo, Yo jakni-ərhav min ye nimri Rimik Kughen ye neai mə yakeinein min in.^c

34 “Pəh rikimiə tukripəh nəsikien mə ta mə yimauə mə jakərhə nəmərinuyen ye tokrei tanə. Pa rimə yimauə mə jakərhə nəmərinuyen, mərig yimauə mə jakor narmamə kasarowagkəp. 35 Yakamni məkneikin meinai yimauə mə jakor

“Yerman tukror timəht iriu rimni,
mine piakəskəh tukror timəht iriu nisini,
mine yasuni tukror timəht iriu kuhuni.

36 Kini narmamə tuksor tikmir kimi iriə atuk minə tiksin.’ (Maeka 7:6)

37 “Kini yermamə yame rorkeikei pik rimni mine nisini [rapita Yo] in ripəh nəmhenien mə tukruə kafak yermamə. Kini yermamə yame rorkeikei pik kafan pikwarien uə piakəskəh [rapita Yo] in ripəh nəmhenien mə tukruə kafak yermamə.^d 38 Tukmā yermamə rimə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei mətə ye nərigien kafan, kini tukmā ramərig pawk nəmhayen rəmhen kin nəmhayen ye nimhayen ye nai kamarkwao kin, mərig tukrikwasig kin Yo. 39 Yermamə yame ramgin tuk kafan nimraghien, tukraməkeikei mimhə. Mərig yermamə yame tukuh tuk nikwasigien kin Yo, tukrarə ye nimraghien rerin.^e

40 “Kini yermamə yame ravəh əmiə yerkin agien, in rəmhen əmə kin yame ravəh Yo yerkin agien. Kini yermamə yame ravəh Yo yerkin agien, in rəmhen əmə kin yame ravəh min yermamə yame rimnher-pə kin Yo.^f 41 Kini yermamə yame ravəh profet kape Kughen yerkin agien, meinai in rirkun mə in profet kape Kughen, in tukrivəh nərokien iran, rəmhen kin yame profet minə kimnhavəh. Kini yermamə yame ravəh yemə atuutuk yerkin agien meinai in rirkun mə in yemə atuutuk, in tukrivəh nərokien iran rəmhen kin yame nəmə atuutuk tukhavəh.

42 Nəfrakis, yermamə yame ravəh nu okiei ye pənkin, mivəhsi-pən kimi yermamə kirik kafak e, meinai in rirkun mə in kafak yermamə, nar apnapig mə kafak yermamə in ye tanə, kini kwən en, tukraməkeikei mivəh əfrakis nərokien iran.”

^b 10:31 Luk 12:24; Wok 27:34 ^c 10:33 Luk 12:8-9 ^d 10:37 Luk 14:26-27

^e 10:38-39 Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 ^f 10:40 Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

**Jon Baptaes rimə tukrirkun-ru mə Yesu in Kristo, uə
pəh nien mə in Kristo
(Luk 7:18-23)**

11 ¹Kini Yesu rimnəvhag ta kimi kafan narmamə twelef, marar, mitərhav aikin, mivən apa ye taon minə apa Galili, maməvhag mamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen aikin.

²Ye nipig a, Jon Baptaes rimnamarə ye kalabus, kini mamərig nəvsaoyen kin wok yame Yesu rimnor. Kini mher-pən kin narmamə tiksın kafan khavən misəm In mhamə, ³“?Rhawor? ?Ik e Kristo kimini ta mə takuə, uə kimawə jakamhawhin yarmə kirik tukripiuə?”

⁴Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Harerig, mhavən mhani-pən narimnar minə fam yamə mine nimisərig misəm tuk Jon. ⁵Nimrin pis minə khapsaah kimisəm nar. Kini narmamə yamə mine nihuriə rahas kimiseriwək. Kini narmamə yamə mine kamhavəh nəmhəyen ye tikiriə⁸, tikiriə ruahuvə. Kini narmamə yamə mine nimətirgiriə rəru, kini taktəkun ai, kimisərig nar. Kini narmamə yamə minə kimmhamhə, kwənhamragh min. Kini yavən hah minə, taktəkun ai kwən kirik rinamni-ərhav-pən nəvsaoyen huvə tuk əriə.^h ⁶Kini hani-pən tuk Jon mə narmamə yamə mine kapəriə nhatətəyen irak ripəh nimirien, iriə tuksarə ye nihuvəyen əfrakis.”

**Yesu rimini mə Jon Baptaes in profet ehuə kirik
(Luk 7:24-35)**

⁷Nipig narmamə a yame Jon rimnher pən kin əriə kratərhav, kini Yesu rimirikakun maməgkiar kin Jon kimi nukwhao ehuə. Mimə, “?In apa kupən kimiə nimnhavən apa ye tipəvsik mə taksəm naha nhagin? ?Nimnhavən mə taksəm əmə yermamə apnapig kirik yame in rəmhen kin nuwig yame ramərer ye nimri nūmətag? !Nikam! ⁸?Tukmə nikam, kini nimnamhavən mə taksəm pa? ?Yermamə kirik yame ramvən ye neipən huvə yame nimrin rəutən uə? !Nikam! Narmamə yamə mine kamhavən ye neipən huvə kisarə ye nimə huvə minə rəmhen kin kape king.

⁹?Kini naha nhagin a nimnhavən mə taksəm? ?Profet kirik uə? Əwəh, nəfrakisien. Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə Jon in yerpərig rapita profet. ¹⁰Meinai kwən e in e Nəkwəkwə kape Kughen rimini-ta mimə,

“Səm-ru. Yakamher-pre kin kafak yermamə yame tukrivəh kafak nəgkiarien.

In tukrəkupən kin ik mor apnəpeinə ye kafam swatuk.”ⁱ (Mal 3:1)

⁸ 11:5 Nəgkiarien kape Gris ramni “leprosi.” ^h 11:5 Profet Aesea rimini mə Kristo tukruə mor wok minə e, mamor huvə narmamə yamə mine kamhamhə. əm-ru Aes 35:5-6; 61:1.

ⁱ 11:10 Ye v. 10 Kughen raməgkiar kimi Yesu Kristo.

11 “Yakamni-pre tuk əmiə mə narmamə yamə mine kimisarha-pə ye tokrei tanə, kirik rapəh nuəyen yame rapita kwən e Jon. Mərig yermamə yame in ye tanə əmə ye narmaruyen kape Kughen, in yerpig min rapita Jon.^j 12 Ye nipig Jon Baptaes rimirikakun mamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen meriaji-pə taktakun, narmaruyen kape Kughen ramskai mə tukritərhav-pə. Kini narmamə yamə mine khaskai misarkut pik mə tukhauə pəh Kughen rarmaru irəriə. 13 Yakamni məknakin meinai apa kupan əgkap muə meriaji-pə nipig kape Jon, nəgkiarien kape Loa yame Kughen rimivəhsi-pən kimi Moses mine nəgkiarien kape profet kape Kughen minə kimnhani-ərhav narmaruyen kape Kughen.^k 14 Kini tukmə rikimiə ragien mə takhavəh nətərigien e, jakni mə Jon in Elaeja yame profet kupan minə kimnhani mə tukruə.^l 15 Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.

16 “?Kini Yo jakni mə narmamə yamə mine kisarə ai taktəkun, mə norien kapəriə rəmhen kin naha? Iriə kisəmhen əmə kin kwajikovə [yamə mine nar kirik rirkək yame tukror əriə, rikiriə ragien.] Misəkwətə masəukir ikin kamor maket ikin, mashek əriə minə mhamə, 17 “Ah! Kimawə yimnhauh gita, mərig kimiə nakhapəh nisorien danis. Kini yaksarar miseikuə kin nasəkien tuk nimhəyen, mərig kimiə nimnhapəh nisasəkien kitawə-m kimiə.’ 18 Yakamni məknei meinai ye nipig Jon Baptaes rimauə, mərəh nəviginien mə tukrəhuak nipig ripsaah, mipəh ninimien waen. Mərig narmamə kamhani mhamə, ‘Kwən a, nanmin has kirik raməmir iran.’ 19 Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə maməvigin, mamnim waen, mərig narmamə kamhani min mhamə, ‘Ah! Kwən a in yermamə kape nəvigin-pikien, mine napisien kin waen. Kini mamor norkeikeiyen kimi yor təvhagə has minə mine narmamə yame kasərer tuk mane kape takis.’ Mərig narmamə əfrakis kape Kughen minə tukasəkeikei mharkun mə kimru Jon yakawor narimnar ye nirkunien əfrakis.”^m

**Yesu ramni narpinien ye narmamə yamə mine khapəh nhaniyen
nəfrakisien iran
(Luk 10:13-15)**

20 Kini Yesu rimnəgkiar skai kimi narmamə ye taon yame mine In rimnor nimtətien ripsaah aikin ye nimririə. Raməgkiar skai məknakin meinai iriə khapəh nisararien ye nərigien kapəriə tuk kapəriə norien has minə. 21 Kini In mimə, “Ah! !Kimiə yamə mine nakisarə apa Korasin! Nəmhəyen ehua tukrurə tuk əmiə. Ah! !Kimiə nəmə Betsaeda! Nəmhəyen ehua tukrurə tuk əmiə, meinai yimnor pawk nimtətien ripsaah ye taon mir kapəmiə. Kini

^j 11:11 Tukmə ror Yesu raməgkiar atuk iran, mamni mə in rehuə rapita Jon. Uə, tukmə ror in ramni narmamə kafan minə, mə iriə kamhavəh nihuvəyen rapita Jon, meinai khakwasig kin Yesu. ^k 11:12-13 Luk 16:16 ^l 11:14 Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13 ^m 11:19 Mat 9:14

tokmə yakpior nimtätien minə a apa Taea mine Saedon kupən, narmamə a to kipisara ye nərigen kapəriə tuk təvhagə has mīpīhavən ye neipən has, misəsok-əsok ye nimrawk [ror nimtätien mə kisərig rahas pik tuk kapəriə norien has minə.] ²² Mərig ye nipig a yame Kughen tukror narpinien kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpinien yame tukror kimi narmamə yamə mine kimnisarə apa Taea mine Saedon kupən.^{n o} ²³ Kini kimia nəmə Kapeneam. ?Kimiə nakhamə ta mə Kughen tukrivəh-si haktə əmiə ye kwənmhaan kape nisaiyen ye rao ye neai uə? !Nikam! Kughen tukrivəh-si-əhu əmiə naksweiwaiyu pik əgkəp, ye kwənmhaan kape narpinien^p. Kini tokmə yakpior nimtätien minə a apa Sodom kupan, to taon a rīpīpəh nirkəkien.^q ²⁴ Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə nipig a yame Kughen tukror narpinien kapəmiə, in tukriskai pik rapita narpinien yame tukror kimi narmamə yamə mine kimnisarə apa Sodom kupən.”^r

Yesu ravəhsi-pən nāpisien kimi narmamə yamə mine kasəpəu
(Luk 10:21-22)

²⁵ Kini ye nipig a Yesu rimə, “Tatə Kughen. Ik Yermaru kape narimnar fam- yerpīrig ye neai, mine ye tokrei tanə. Yakəgnəgin Ik meinai Ik nimnerkwaig kin niprai narimnar minə e ye nimri narmamə yamə mine kharkun nar. Kini mōr əpu kimi narmamə yamə mine kisəmhən əmə kin kwajikovə minə mə iriə e tukharkun nar.” ²⁶ Tatə, in a norien yame Ik nakorkeikei.”

²⁷ Kini Yesu rīrpīn mamni-ərhav mīmə, “Rimik rimneighan-pə ta kin narimnar fam ye kwermik. Kini Rimik pisin əmə rirkun Tini. Kini Tini əmə mine narmamə kafan minə, iriə əmə kharkun Tatə Kughen. Iriə e narmamə yamə mine Tini rimirpen ta əriə mə In tukror əpu Tatə Kughen kimi əriə.”^t

²⁸ “Hauə tuk Yo, kimia yamə mine nakasor pik wok kini misəpəu kin najipəyen kin nar pam minə, pəh yakvəhsi-pre nāpisien.” ²⁹⁻³⁰ Yakamni məkneikin meinai Yo yemə mar, kini kafak nətərigien in ye tanə. Kini hauə tuk Yo mhavəh nāpisien ye kapəmiə nimraghien. Taksajipə kin kafak nītip meinai in rəruvəruvə, kini kafak wok yame jakvəhsi-pre kimi əmiə in rimar.”^v

ⁿ 11:22 Kughen rimnoriah əgkəp Taea mine Saedon. əm-ru stori ye Aes 23:1-8.

^o 11:21-22 Esik 26:1–28:26; Joel 3:4-8; Emo 1:9-10; Sek 9:2-4 ^p 11:23 Yesu ramni narpinien yame Aesea rimini ta tu ye Aes 14:12-15. ^q 11:23 Kughen rimnoriah taon a Sodom ye Jen 19:24-28. ^r 11:24 Mat 10:15; Luk 10:12 ^s 11:25 1 Kor 1:26-29

^t 11:27 Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 ^u 11:28 Loa kupan kape Moses in rəmhen kin kajipə pam. əm-ru Jer 31:25. ^v 11:30 1 Jon 5:3

Yesu ramhajoun narmamə kin norien kape Sabat

(Mak 2:23–3:6; Luk 6:1-11)

12 ¹Kini ye Sabat kirik, Yesu mine kafan narmamə minə kimisəriwək mhavən yerki wit^w tiksini, kini kafan narmamə minə kisəmkərəv. Khavən misətim wit tiksini, masən kwənkwan.^x ²Mərig Farisi minə tiksini kimisəm mhani-pən tukun mhamə, “!Eh! Sabat e towēi, mərig kafam narmamə kasor wok masakapir Loa kape Moses. ?Rhawor e kasor məknakin?”^y

³Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəvsaoyen ye Nəkwəkwə kape Kughen yame raməvsao kün norien yame King Deved rimnor kupən, yame in mine kafan narmamə minə kimisəmkərəv. ⁴Mərig, Deved rimavən ye Nimə Ehuə kape Kughen mən bred yame pris minə kwənhavəhsi-pən ta kimi Kughen. Mərig bred ai, ye Loa kape Moses ramni mə narmamə apnapig tukhapəh nisəniēn.^z Mərig pris minə əmə kharkun nisəniēn.^a ⁵Uə tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien ye loa mə nipig minə fam ye Sabat, pris minə apa ye Nimə Ehuə Kape Kughen kasor wok kapəriə masakapir loa kape Sabat, mərig Kughen raməm mə nar a in ratuatuk əmə.^b ⁶Mərig yakamni-pre tuk əmiə mə kwən kirik eikin e In yerpīrig rapita Nimə Ehuə kape Kughen.^c ⁷Ye Nəkwəkwə kape Kughen In ramni mə,

“ ‘Nar kirik ror rikik ramagien, in e mə rikimiə tukrehuə tuk narmamə,

mərig rikik ripəh nagienien tuk kapəmiə sakrefaes minə.’ ” (Hos 6:6)

Kini Yesu rirpin nəgkiariēn mamni-pən tuk Farisi minə mimə, “To nakpiharkun niprai nəgkiariēn e, mipiharkun narmamə yamə mine kisatuatuk^d, to nakpihapəh nisəm-pəniēn nar has kirik ye narmamə kafak minə. ⁸Yakamni məkneikin meinai Yo, Ji Yermamə, Yo yakamarmaru ye Sabat.”

⁹Kini Yesu ritərhav aikin a məriwək mamvən ye nəkwai nimə kape nofuginien kapəriə. ¹⁰Kini ikin a, kwən kirik aikin, kwermīn rimhə, ripəh nihuatukien kin. Kini kisaiyoh-pən Yesu mə, “?Rhawor? ?Ratuatuk ye loa mə to nakor huvə yermamə yame ramhə ye Sabat, uə nikam?” Iriə kisaiyoh-pən məknakin Yesu meinai kisarkut mə tuksəm-pən nar has kirik iran.^e

¹¹Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “?Tukmə kimiə kirik, kafan sipsip rivə-ərhav pikin ye nəkwai nimir ehua ye Sabat, kini in tukrhawor? In tukraməkeikei mivən mirəh-si haktə aihuaa əmə. ?Pa e irəmiə in to ripəh

^w 12:1 Wit in kwənkwanai nai kirik kamor flaoa kin. ^x 12:1 Dut 23:25 ^y 12:2 Eks 20:10

^z 12:4 Lev 24:5-9 ^a 12:4 Takəm stori e ye 1 Saml 21:1-6. ^b 12:5 Nam 28:9-10

^c 12:6 Mat 12:41-42 ^d 12:7 Yesu ramni mə kafan narmamə kisatuatuk. ^e 12:10 Luk 14:3

norien mækneikin? Rirkæk. ¹²Mərig nimirghien kape yermamə rapita sipsip. Kini in ratuatuk əmə ye loa mə tukamor nar huvə ye Sabat.”^f

¹³Kini rini-pən tuk kwən a mimə, “Huatur kin kwermim.” Kini rihuatur kin kwermim, rhuvə əgkəp rəmhen kin kwermim nikarin.

¹⁴Mərig Farisi minə a kimnhavən, mamharai mhun mə tukshopni Yesu.^g

Yorwok yame Kughen rimirpen

¹⁵Kini Yesu rimirkun mə Farisi minə kisarkut mə tukshopni In, mitərhav aikin a. Kini narmamə khapsaah khakwasig kin In. Kini In rimnor huvə nəmhyen fam kapəriə, ¹⁶mini-əhu əriə mə tukhapəh nhani-ərhavyen In tuk narmamə.^h ¹⁷Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan e Aesea ruauə minor nəfrakisien kin, yamə rimini mimə,

¹⁸“In e yorwok kafak yame yimirpen ta yakorkeikei pik In, kini rikik ragien pik tukun.

Kini Yo jakor mə Nanmin kafak tukrurə mukwar iran.

Kini In tukrini-ərhav norien atuatur kafak mine nivəh-miraghien kafak ye nimri narmamə tanə pisin pisin minə.ⁱ

¹⁹To In ripəh nuhyen əjir, mipəh nokrən-apomhien;

Mipəh nəgkiar-pikien ikin narmamə kasofugin əriə minə ikin.

²⁰In yemə mar, kini In tukror huvə-pən kimi narmamə yamə mine kasəpəu kini kapəriə nəsaninien rikək.^j

Tukror məkna meriaji-pən In tukror norien yame ratuatuk tukror win ye norien yame rahas.

²¹Kini narmamə yamə mine pəh nien mə kwənərəus kape Isrel, iriə taksərəhu-pən tim tim kapəriə nərigien iran, mə In tukrivəh miragh əriə.”

(Aes 42:1-4)

Narmamə tiksın kamhani mhamə Yesu ramor narimnar ye nəsaninien kape Setan

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²²Kini narmamə kimnharəh kwən kirik mhavən kimi Yesu. Kwən a, nimrin ripis, ripəh nəgkiarien, meinai nanmin has ramərer-pən iran. Kini Yesu rimnor huvə min, kini kwən a rimnəm nar, mægkiar. ²³Kini narmamə m-fam kisəm kisakur pik kin mhamə, “Tukmə ror Kwən e in e Mikip King Deved yame Kughen rimə tukrher-pə kin.”

²⁴Mərig Farisi minə kimisərig, kamhani mhamə, “Nikam. Tukmə ror In raməko-ta nanmin has ye nəsaninien kape yarmhə e Bielsebul yame in yamehuə kape yarmhə minə.”^k

^f 12:11-12 Luk 14:5 ^g 12:14 Jon 5:16 ^h 12:16 Mat 8:4; Mak 3:12 ⁱ 12:18 Mat 3:17

^j 12:20 Gris ramni mə, “Tukripəh nakapirien nuwig kirik yame ramiko, kini tukripəh nher-əpisien kandel yame ramuək.” ^k 12:24 Mat 9:34; 10:25

²⁵ Mərig Yesu ruirkun ta nətərigien kapəriə kini mimə, “Nikam. Tukmə narmamə ye kantri kirik kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, kini tuksoriah kapəriə narəyen, kantri tukrimir. Kini rəmhen min kin yerkwanu kirik. Tukmə narmamə kwəsəwhai əriə minə, misarə kiraru, rukwanu a to ripəh narə-huvəyen. ²⁶ Kini rəmhen min kin narmamə kape Setan minə, tukmə iriə kasəwhai əriə minə, misarə kiraru, tukseikus-eikus min nimə kape Setan. Norien kape Setan tukripəh niskaiyen. Tukrəsaah-əsaah mirkək. ²⁷ Kini kimiə minə min tiksın kasəko-ta nanmin has minə rəmhen kin yame yakamor. Mərig pa rimə kisəko ta nanmin has minə e ye nəsaninien kape Bielsebul. Rhuvə mə iriə tukhani neikuəyen ye nəgkiarien yame nakamhani mhamə yakaməko ta nanmin has ye nəsaninien kape Bielsebul. ²⁸ Mərig tukmə Yo yakaməko-ta nanmin has minə ye nəsaninien kape Nanmin kape Kughen, ramhajoun mə narmaruyen kape Kughen ruauə ta tuk əmiə.¹ ²⁹ Kini mamhen min kin yame to yermamə kirik nagheen rehuə rīvən, mətə kafan narimnar, maməmir, yermamə pisin kirik to ripəh nivəniən məkrəh kin. Tukmə yermamə rimə tukrivən məkrəh kin kafan narimnar, kini tukrirkwəji yermamə ai nagheen rehuə. Kini ai mirkun nivəniən məkrəh kin kafan narimnar.”^m

³⁰ “Yermamə yame ripəh nikwasigien kin Yo, in kafak tikmir. Kini yermamə yame ripəh nufuginien narmamə minə kafak, in raməko-ta əriə kisaiyu rik rik.”ⁿ ³¹ Ror pən, yakamni-pre əfrakis tuk əmiə, mə Kughen rirkun nivəhsi-tayen narpinien ye nahasien minə fam yame nakasor, uə nini-hasien yame nakasor iran. Mərig tukmə nakhani has Nanmin kape Kughen, to Kughen ripəh nivəhsi-tayen narpinien iran tuk nipig kirik.^o ³² Tukmə yermamə ramni hah Yo, Ji Yermamə, kini Kughen tukrəru-kin mipəh narpinien. Mərig yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen, Kughen to ripəh nəru-kinien tuk nipig kirik, ye nipig e uə ye nipig yame tukripiuə.

³³ “Tukmə nai huvə, kwənkwan tukrhuvə; tukmə nai has, kwənkwan tukrahas. Ror məkneikin meinai kimiə takasəm əmə kwənkwai nai mə nai a in rhuvə uə rahas.”^p ³⁴ !Ah! Kimiə naksəmhen kin snek yame ramor norien iko iko. Kimiə nəmə has minə. To nakhapəh nhaniyen nar huvə kirik, meinai narmamə kamhani əmə naha nhagin yame raməmir yerkiə.^q ³⁵ Yermamə yame nərigien rhuvə rukwar yerkin, nipig m-fam in ramni nar yame huvə. Kini yermamə yame nərigien has rukwar yerkin, nipig m-fam in ramni nar has. ³⁶ Yakamni-pre tuk əmiə mə, ye nipig

¹ 12:28 Wok 10:38; 1 Jon 3:8 ^m 12:29 Niprai nuhpikinien ramni məkneikin mə yermamə nagheen rehuə in e Setan. Yesu ruə mirkwaji in, məkrəh kin kafan narimnar. In e, Yesu raməko ta nanmin has ye kwən a yame reinein nəgkiarien. ⁿ 12:30 Mak 9:40; Luk 9:50
^o 12:31 Hib 6:4-6 ^p 12:33 Mat 7:16-20 ^q 12:34 Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45

yame Kughen tukrækir narmamə iran, narmamə tukasəkeiki mhani-ərhav-pən tukun mə rhawor iriə kimnhani nəgkiarinen has apnapig minə fam kapəriə. ³⁷Ror məkneikin In tukrækir fam nəgkiarinen pisin minə kapəmiə, mə kimiə nəmə atuatur minə uə nəmə has minə.”

Nimtətien yame Kughen rimnor ye nimraghien kape Jona, kini tukripior min ye Yesu
(Mak 8:12; Luk 11:29-32)

³⁸Kini nəmhajoun minə tiksın kape Loa kape Moses mine Farisi minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. ?To nakor nimtətien əpsipis kirik yaksəm?”^r

³⁹Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə narmamə e towel mine, kimiə naksor pik təvhagə has mhaukreikin-pən nimeitaimiə kimi Kughen, masorkeiki mə taksəm nimtətien pisin kirik. Mərig tukmə ror Kughen tukripəh norien nimtətien kirik ye nimrimə. Mərig tukror əmə nimtətien kirikianə əmə yame rimnor kupən ye nimraghien kape Jona.^s ⁴⁰Jona rimnaməmır ye tip kəməm ehuə kape nipig kisısər, yenpig mine yeraan. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yo, Ji Yermamə, jakaməmır ye nəkwai nimır kape nipig kisısər, yenpig mine yeraan.^t ⁴¹Kini ye nipig yame Kughen tukrækir narmamə iran, nəmə Nineve min tuksərer mhani hah narmamə yamə mine kisər e towel mine. Meinai nəmə Nineve a kupan kimisərig nəgkiarinen kape Jona, misarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has. Mərig Yo yakapita Jona, mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin Yo.” ⁴²Kini in apa kupən, kwin kape kantri e Shipa^v, rimasi-pən isok muə mə tukrivəh nirkunien kape King Solomon kupən. Mərig Yo yakmauə, nirkunien kafak rapita King Solomon. Mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin Yo. Mə tukmə nipig Kughen tukrækir narmamə iran, kwin a kape Shipa tukrərer mini-hah yamə mine kisər e towel mine.

⁴³“Nipig nanmin has raməta ye yermamə kirik, in ramavən ye tipəvsik, mamarha-kin ikin tukrapis ikin, mərig ripəh nəmien. ⁴⁴Kini in mamni mimə, ‘Pəh yakrerig-pən ye kafak nimə yame yimnamarə ikin.’ Nipig in rirerig-pə məm kafan nimə, yermamə rikək iran, kimnahiə ripiə huvə, narimnar m-fam kamhaswin huvə. ⁴⁵Kini in ramvən mikir min nanmin has minə iriə seven yamə mine kisahas pik min rapita in. Kini khavən min imə misərə min ye nimraghien kape yermamə a. Kini yermamə a, in apa kupən, kafan nimraghien rahas; mərig taktəkun ai rimnahas pik rapita yame in kupən. Kini kisəmhen əmə kin əmiə, nəmə has yamə mine nakasər e taktəkun.”^w

^r 12:38 Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 ^s 12:39 Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12

^t 12:40 Jona 1:17 ^v 12:41 Jona 3:5 ^v 12:42 Nakəm kwin kape kantri e Shipa ye 1 King 10:1-13. ^w 12:45 Luk 11:24-26; 2 Pita 2:20

**Famle əfrakis kape Yesu, iriə e narmamə yamə mine
kasor nəgkiarien kafan
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)**

⁴⁶Nipig Yesu raməgkiar hanə kimi narmamə, kini nisini mine piauni minə kasorer apa iruə mhamə tuksəgkiar kimin. ⁴⁷Kini yermamə kirik rini-pən tuk Yesu mimə, “Yemasur, nisinim, mine naorahim minə khamə tuksəm-ru Ik apa iruə.”

⁴⁸Mərig Yesu rimə, “?Pa e nisinik? ?Mine nipa e piak minə?” ⁴⁹Kini In mamhajoun-pən kafan narmamə minə mimə, “Kimia e nisinik minə mine naorahik minə. ⁵⁰Meinai yermamə yame ramor narimnar yame Rimik Kughen rorkeikei, in ai naorahik, in ai nisinik, mine in ai nowinik.”^x

**Nuhpikinien kin yermamə yame ramsuv kweru nai
(Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)**

13 ¹Ye nipig atuatur a, Yesu ritərhav mivən məkwətə apa ye nıkar-kar nu apa Galili. ²Meinai narmamə khapsaah kimnhauə misərer rarkurao kin Yesu, In rimavən ye bot kirik mamkwətə. Kini narmamə kisərer fiak.^y ³Kini In rini-ərhav-pən narimnar ripsaah kimi əriə ye nuhpikinien minə. Mamni mimə, “Yəsim kirik rimavən mə tikrisuv kweru nai apa ye nəsimien. ⁴Mipik mivitag-ətəg fam. Kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye swatuk, kini man minə khauə misən fam.^z ⁵Kini kweru nai tiksın rəsaah-pən ye tokrei kapier, nimoptanə rikəskəh ikin. Kini rurə aihuaa əmə meinai nimoptanə rikəskəh. ⁶Mərig nipig mirh rhaktə, kini mhen, kisauei fam meinai nuairiə ripəh neiwaiyu-pikien. ⁷Kini kweru nai tiksın rəsaah-əsaah-pən yerki kwənurkəsik.^a Kini mhaktə mehuə. Məknəkin, kwənurkəsik rerko əsuun. ⁸Kini tiksın rəsaah-əsaah-pən ye nimoptanə huvə, kini mhaurə, miseihuə, kini tiksın khakuə kin kwənkwaairiə wan handred, tiksın sikisti, kini tiksın toti.”

⁹Kini Yesu rimə, “Tukmə kimia narmamə yame nimətirgimio rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

¹⁰Kini narmamə kape Yesu khauə misaiyoh In mhamə, “?Rhawor nakaməgkiar kimi narmamə ye nuhpikinien?”

¹¹Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Yakamni məkna meinai Kughen rimnəhitə ye swatuk tuk əmio mə takharkun nəgkiarien məniwən kape narmaruyen kape Kughen. Mərig narmamə apnapig minə, Kughen ripəh nəhitəyen ye swatuk məknəkin tuk əriə. ¹²Narmamə yame mine kisəri-pən kafak nəgkiarien, Kughen tukrivəhsi-pən min nirkunien kimi

^x 12:50 Rom 8:29 ^y 13:2 Luk 5:1-3 ^z 13:4 Kwən e ramsuv kweru nai kirik kamni kimə “wit” rəri-pən norien kape nisuvyen wit. ^a 13:7 Yesu to ripəh niniyen mə kwənurkəsik, mərig nərəus kirik ror nhirin.

əriə. Mərig narmamə yamə mine kisərig kafak nəgkiarien kini misor nar apnapig iran, Kughen tukrivəhsi-ta nirkunien kəskəh kapəriə.^b

¹³Yakaməgkiar kimi əriə ye nuhpikinien meinai kisərig pawk, mhapəh nharkunien; kini iriə kisarhakin pawk, mhapəh nisəmien nipran.

¹⁴Nimraghien kapəriə ror nəgkiarien kape Profet Aesea ruauə minor nəfrakisien kin yame ramni mə,

“Iriə tuksarhakin, misarhakin pawk, mərig to khapəh nisəmien nipran.

Iriə to kisərig pawk, mərig to khapəh nharkunien.

¹⁵Ror məkneikin meinai kapəriə kapə ruauə muiskai, kini kwəsəpou kin nətərigien kin nar, kini misətapig kin nimririə.

To kipihapəh nisorien məknakin, kipsisəm nar kin nimririə,

mipisərig nar kin nimətirigiriə,

mipiharkun nar yerkiria,

mipisarar ye nərigien kapəriə tuk təvhagə has, kini to Yo yakpivəh miragh əriə.’

(Aes 6:9-10)

¹⁶“Mərig kimiə e, Kughen rimnautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə, kini tukmə naksarha-kin, taksəm; kini tukmə naksərig, takharkun nipran. ¹⁷Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə profet minə khapsaah mine nəmə atuutuk minə khapsaah kimisorkeikei mə tuksəm naha nhagin yame nakwəsəm ai taktakun, mərig kimnhapəh nisəmien. Kini misorkeikei pik mə tuksərig naha nhagin yame nakwəsərig ai taktakun, mərig kimnhapəh nisərigien.^c

¹⁸“Kimiə sətərig huvə kin niprai nuhpikinien kape yəsim. ¹⁹Kweru nai yame rimnəsaah-pən ye swatuk, in rəmhen kin yermamə yame rimnərig nəgkiarien kape narmaruyen kape Kughen, mərig ripəh nirkunien. Kini Setan ravəhsi-ta aihuaa əmə nərigien yame rimavən yerkin. ²⁰Kini kweru nai yame raməsaah-pən ye nimoptanə yame kapier ipakə ikin, in rəmhen kin yermamə yame rimnərig nəgkiarien kape Kughen, məkneikin ravəh yerkin agien, ²¹mərig nuan ripəh neiwaiyu-pikien. Kini ramərer əmə tuk nipig kwakwə əmə. Tukmə nipig əutən uə nahasien kirik ruə ye nimraghien kafan tuk nəgkiarien a, taktakun əmə rimir ye kafan nhatətəyen. ²²Kini kweru nai yame rimnəsaah-pən yerki kwənurkəsik, in rəmhen kin yermamə yame rimnərig nəgkiarien kape Kughen, mərig kafan nətərigien ramvən pik tuk narimnar kape tokrei tanə, kini in rorkeikei mə kafan nautə tukripsaah, kini nətərigien minə a kaserko əsuun nəgkiarien kape Kughen. Kini nəgkiarien a ripəh nikuəyen kin kwənkwan.^d ²³Mərig kweru nai yame rəsaah-pən ye nimoptanə huvə, in

^b 13:12 Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 ^c 13:16-17 Luk 10:23-24

^d 13:22 Luk 12:16-21; 1 Tim 6:9-10,17

rəmhen kin yermamə yame rərīg nəgkiarien kape Kughen, kini mirkun nipran. Kini ye nimraghien kafan, rikua kin kwənkwan. Tiksin khakuə kin kwənkwaيريا wan handred, tiksins sikisti, tiksins toti.”

Nuhpikinien ye mənvhirik yame rahas

²⁴Kini Yesu rimini-ərhav-pən min nuhpikinien kirik kimi əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen, in rəmhen kin yermamə kirik yame riməvitəg-ətəg kweru nai ye kafan nəsimien. ²⁵Yenpig, kisapir iriə kafan narmamə minə, məkneikin kafan kirik tikmir ruə mivitəg-ətəg mənvhirik has ye kafan nəsimien, map. ²⁶Kini kweru nai huvə minə kishaktə, misəhuə, misor kwənkwaيريا. Mərig ye nipig a, mənvhirik has rhaktə min, mehuə.

²⁷“Kini slef minə kape kwən a khauə misəm, mhani-pən tukun mhamə, ‘Yeməhuə. ?Nimisuv kweru nai huvə in əmə in əmə, uə nikam? ?Mənvhirik has risi-pkaa?’

²⁸“Kini yamehuə a rini-pən tuk əriə mimə, ‘Tikmir kirik kafak rimnor nar en.’

“Kini kafan slef minə khani-pən tukun mhamə, ‘?Mərig nakmə jakhavən misəkwai ta mənvhirik has a uə?’

²⁹“Rini-pən tuk əriə mimə, ‘Nikam. Hapəh. To nakasəkwai ta mənvhirik has minə a, masor misəkwai ta pikin kwənkwai nai huvə. ³⁰Pəh iriu kwhaktə kwis əmə miravən mwəriaji kwənkwai nai huvə rimruə. Ye nipig a in a, jakni-pən tuk kafak narmamə yamə mine tukharhi kwənkwai nai mə tukhavən misəkupan misəkwai ta mənvhirik has, mhapik, misarakikin-pən ye nap. Kwasig ikin, khapik kwənkwai nai huvə minə mhaue ye nəkwai nimə kafak yame kamətu-pən nəviginien ikin.’ ”

Narmaruyen kape Kughen ramehuə atuk ye nəsaninien kafan (Mak 4:30-34; Luk 13:18-21)

³¹Kini Yesu rimini-pən min nuhpikinien kirik tuk əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin kwənkwai mastad, yame yermamə rimivəh mivən misuv ye kafan nəsimien. ³²Kwənkwai mastad a in rarkəskəh pik, mərig nipig in tukrurə mehuə rəmhen kin nai ehue kirik. Kini man minə yamə mine kamhaivə yerpilig tukhauə misor nimairiə ye kwerəgrəgin.”

³³Kini Yesu rimini-pən min nuhpikinien kirik tuk əriə mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin yis yame piraovin kirik ramarap ye flaoa ripsaah yame ramor-pən ye besin ehue, kini rher-əpu flaoa rəsiis, mehuə.”

³⁴Narimnar minə fam, Yesu ramni əmə nuhpikinien iran kimi narmamə, to ripəh nini-atuatuk-əməyen. ³⁵Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yame rimini mimə,

“Nipig tukmə yakaməgkiar, jakni əmə nuhpikinien.

Jakamni-ərhav narimnar yame yimnerkwaig kin ririkakun ye
nipig yimnor tokrei tanə meriaji-pə e taktəkun.” (Sam 78:2)

Yesu ramhoprai nuhpikinien ye mənvhirik has

³⁶Kini Yesu rəta ye narmamə, mivən ye nəkwai nimə kirik. Kini kafan narmamə minə khavən misəm, misaiyoh-pən mhamə, “Hoprai-pə ru nuhpikinien ye mənvhirik has yame raurə ye nəsimien.”

³⁷Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yo e, Ji Yermamə, Yo e yermamə yame yimnəvi-ətəg-ətəg kwəkwai nai ye nəsimien. ³⁸Kini nəsimien in tokrei tanə. Kini kwəkwai nai huvə, iriə e ji Kughen yamə mine In ramarmaru irəriə. Kini mənvhirik has minə, iriə e ji Setan. ³⁹Kini tikmir yame rimavən mivitəg-ətəg mənvhirik has a in Setan. Kini nipig yame tukrhi kwəkwai nai, in e Nipig Kwasig. Kini narmamə yamə mine kamharhi kwəkwai, iriə e agelo minə. ⁴⁰Tukhapik mənvhirik has misəhi-pən ye nap. Norien a rəmhen kin Nipig Kwasig. ⁴¹Yo, Ji Yermamə, jakher-pre kin agelo minə kafak tukhavən ikin yakamarmaru ikin, misəkwai ta yor təvhagə has minə fam, mine narimnar minə fam mine yame kamhavi-pən narmamə tuk norien təvhagə has minə.” ⁴²Iriə tuksarakikin-pən əriə ye nap ehua. Kini aikin a, narmamə tuksasək misəkwəruə.^f ⁴³Kini narmamə yamə mine kisatuatuk tuksəsiə ye rao ye neai, rəmhen kin mirh. Tukmə kimiə narmamə yame nimətirgimiə rarə, sətərig huvə kin nəgkiarien e.”

Nuhpikinien ye bokis mane yame ramerkwaig

⁴⁴Kini Yesu rirpin nəgkiarien kafan mamni mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin bokis mane kirik yame ramerkwaig ye nimoptanə. Kini yermamə kirik rimavən, məm, kini rarə minim min ye nimoptanə. Rikin rimnagian pik, kini rivən mor salem kin narimnar fam kafan, mivəh mane iran, mivən mivəh nimri nimoptanə a kimnerkwaig kin bokis mane ikin.”

Nuhpikinien ye kapier e kamni kimə perel

⁴⁵Kini Yesu rirpin nəgkiarien kafan mamni mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin sto kipa yame ramarkakin kapier huvə minə e nimrin rhaktə, kamni kimə perel, mə tukripik mivən mor salem kin. ⁴⁶Tukmə rəm perel kirik yame rhuvə pik, kini marar mivən mor salem fam kin kafan narimnar, kini mivəh mane iran, mivən mivəh perel a kin.”

Nuhpikinien ye net kape niviyen kəmam

⁴⁷Kini Yesu rirpin nəgkiarien kafan mamni mimə, “Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin nipig narmamə kisarko-pən kin net apa ye

^e 13:41 Mat 24:31; 25:31; Mak 13:27 ^f 13:42 Mat 8:12

lugun mamhavi kəmam pisin pisin iran. ⁴⁸Nipig net rukwar kin kəmam, kini khavi-haktə net, kini masəwhai kəmam minə mhavai-pən kəmam huvə minə ye nitip ehua minə kapəriə, misarakikin kəmam yamə mine kisahas. ⁴⁹Kini ye norien kirikianə əmə min, tuk Nipig Kwasig, agelo minə tukhauə mhavəhsi-ta narmamə yamə mine kisahas tuk narmamə yamə mine kisatuatuk, ⁵⁰misarakikin-pən əriə ye nap ehua- ikin narmamə kisasək misəkwəruə ikin.”^g

⁵¹Kini Yesu raiyoh-pən kafan narmamə minə mə, “?Kimiə nakharkun narimnar minə a uə nikam?”

Kini iriə khamə, “Əwəh.”

⁵²Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Ror məkneikin, nəmhajoun minə fam kape loa yamə mine kwənhauə ye narmaruyen kape Kughen, kimisofugin-pən nəgkiarien wi kafak mine nəgkiarien akwas kape Moses rəmhen kin yame yemehua kape nimə kirik ramofugin-pən narimnar huvə yamə mine khawi mine narimnar huvə yamə mine ramswin hanə ye nimə kafan.”

Nəmə imei Yesu kimisəpəh In

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³Kini Yesu rimini ta nuhpikinien minə a, marar, mitərhav. ⁵⁴Muə iman ikin, mirikakun maməvhag kimi narmamə ye nəkwai nimə kape nufuginien. Kisərig nəgkiarien kafan, kisakur, misaiyoh əriə minə mhamə, “!Man! ?In ravəh hiə nirkunien e? ?Rhawor mor nimtətien minə e?”^h ⁵⁵Kitawə kwənharkun ta kwən e. In kwajikovə əmə kape yermamə yame ravhirəkin nai. Nisini e Meri; kini naorahini minə e Jemes, mine Josef, mine Judas, mine Saemon.ⁱ ⁵⁶Kini nowini minə kasarə min e kitawə miriə. ?Ravəh hiə nirkunien e?” ⁵⁷Kini iriə kinasəməkin In.

Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə profet kirik kape Kughen, narmamə tukhasiai In. Kini mərig, narmamə iman ikin, mine kwənərəus kafan minə, iriə pisin əmə to khapəh nhasiayen In.”

⁵⁸In a ye kwənmhaan a, ripəh nor-pikien nimtətien, meinai kapəriə nhətətəyen rikək iran.

Nimhəyen kape Jon Baptaes

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

14 ¹Ye nipig a, King Herod Antipas yame rimnamarmaru ye tanə Galili rimnərig nəvsaoyen kin Yesu. ²Kini mini-pən tuk kafan yorwok minə mə, “!Eh! !Kwən e in Jon Baptaes, ruimragh min ye nimhəyen! Ror pən ravəh nəsaninien tuk norien nimtətien minə.”

³⁻⁴Herod rikin raməsik məknakin meinai nipig kirik, in rimikir ta piraovin kape Filip e piauni. Pian a, nhagin e Herodias. Kini Jon

^g 13:50 Mat 13:42; Luk 13:28 ^h 13:54 Jon 7:15 ⁱ 13:55 Jon 6:42

rimini-əhu mimə, “Kimini-əhu mə takpəh nikir-tayen piraovin e.”^j Jon ramni-əhu Herodias, Herodias raməməkin in tukun. Kini Herod rimivəhsi-pən Jon ye kalabus.^k ⁵Kini Herod rimə tukrhopni Jon tukun, mærig ruagin kin narmamə, meinai rikiriə rimnəsik mə Jon in profet kirik.^l

⁶Mærig nipig kirik, Herod rimnor nəviginien ehua kirik mamor nipig kafan yame rimnarha iran. Kini piakəskəh e ji Herodias rimnor danis ye nimri narmamə. Rimnor danis, Herod rəm rorkeikei, ⁷mini-pən tuk piakəskəh a mə, “Yakamni kwəsu əgkəp mə nar yame ik nakorkeikei mamaiyoh yo kin, yakirkun nivəhsi-preyen.”

⁸Mærig Herodias rimnaməkeikei kimi piakəskəh ai mə tukrini-pən tuk Herod mimə, “Yakorkeikei mə taktəkun əmə takrəh kapən kapə Jon Baptaes, mukrai-pən ye tikiplot, mirəh muə kimi yo pəh yakəm.”

⁹Nəgkiarien ai ror King Herod rærig rahas pik, meinai rimnor nəgkiarien əutən ye nimri in minə tiksın. To ripəh nəpəhyen. Kini rimə tuktosor nəkwai piakəskəh ai. ¹⁰Mher-pən kin narmamə tiksın khavən ye kalabus misəru-ta kapən kapə Jon, ¹¹mhaukrai-pən ye tikiplot, mhavəh mhavən mhavəhsi-pən kimi ji Herodias. Kini in rivəh-si-pən kimi nisini. ¹²Kini narmamə kape Jon kimnhavən mharəh nipran, mhavən mhanim. Misarar mhavən misəvsao kin kimi Yesu.

Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin narman faef taosen kin

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³Nipig Yesu rimnærig nəvsaoyen a, kini rat-pən ye bot kirik mivən apa ikin ruhiko ikin. Mærig nukwhao kimnharkun aikin ramvən ikin, mhatərhav ye kapəriə rukwanu minə misəriwək mhakurao mamhavən misəm. ¹⁴Kini Yesu rimivhiak məm narmamə khapsaah aikin, kini rikin reiwaiyu tuk əriə. Kini rimavən mor huvə narmamə yamə minə kamhamhə.

¹⁵Rinamenaiyu, narmamə kape Yesu khauə misəm In, mhamə, “Kwənmhan əkwak ikin e, kini rinamenaiyu. Takher rik rik kin narmamə minə e, pəh kamhavən apa yerkwanu ipakə minə mhavəh nəriə kirik nəviginien.”

¹⁶Mærig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Rhuvə mə tukhapəh nisaiyu-rik-rik-ien. Kimiə taksəvigin əriə.”

¹⁷Mærig iriə khani-pən tukun mhamə, “?Jakshawor? Nipar bred kirkirip əmə mine kəmam kiraru.”

^j 14:3-4 Kughen ramni-əhu mə takpəh nikirtayen piraovin kape piam ye Lev 18:16, mine 20:21. Kini mærig tukmə piam rimhə, kafan kwajikovə rirkək, takaməkeikei mikir kafan piraovin (Dut 25:5-6). ^k 14:3-4 Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 ^l 14:5 Mat 21:26

¹⁸Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Havəh mhauə.” ¹⁹Kini mini-pən tuk narmamə mə tuksekəwətə huvə yerki mənvhirik. Kini mivəh bred ai kirkirip mine kəmam kiraru, mivaag haktə mini vi vi Kughen tukun, mhapu bred, mipik-pən kimi kafan narmamə mimə, “Takhapik misəvigin narmamə minə a kin.”^m ²⁰Kini iriə kimisəvigin tupriə rəsiis misəpəh nipərpər bred mine kəmam. Kini kafan narmamə minə kimnhavai-pən ye nitip twelef khakuar min. ²¹Narmamə ai kimisəvigin, kimivəh əmə nihupin ye narman, iriə fam rəmhen kin faef taosen. Mərig kipəh nəvhuekinien nipiraovin mine kwajikovə minə.

Yesu rameriwək ye nimar mar nu
(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

²²Məkneikin, Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə mə tukhavən ye bot misəkupan mhavən ye nikar nu, mərig In raməmir əmə mə tukrher-pən kin narmamə kamhavən iməriə ikin. ²³Rher-pən ta kin narmamə ai, kini marar mhaktə fiak mivən ye tukwas kirik In pisin əmə, mə tukrəhuak. Rinamenaiyu, Yesu pisin əmə aikin.” ²⁴Mərig bot ravirə ta ye nu, mirəhpikin nimətag. Peao-peao ramuh bot.

²⁵Kini ye kwəsum-niraanien, Yesu rarar məriwək ye nimar-mar nu mamuə tuk əriə. ²⁶Kini narmamə kafan minə kimisəm rəriwək mamuə ye nimar-mar nu, kamhagin pik. Misokrapomh mhamə, “!Eh! !Yarhmə kirik apa!”^o

²⁷Məkneikin, Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Takhapəh nhaginien. Mə Yo əmə e.”

²⁸Kini Pita rimə, “Yermaru. Tukmə Ik əfrah, okrən min kin yo pəh yakəriwək min ye nimar-mar nu murə.”

²⁹Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yuə.”

Kini Pita rəvi-ərhav ye nəkwai bot, məriwək ye nimar-mar nu mivən tuk Yesu. ³⁰Məm peao-peao, kini rigin pik, kini minaməmnim. Masək-pən tuk Yesu mimə, “!Yermaru, vəh miragh yo!”

³¹Məkneikin, Yesu rərao-pən mirəh, mini-pən tukun mimə, “Kafam nhatətəyen rəkəskəh pik. ?Rhawor e nakpəh niniyen nəfrakisien irak?”^p

³²Kini kwat-pən min ye bot, məknekin nimətag reiwaiyu. ³³Kini narmamə minə a ye nəkwai bot kasəgnəgin In mhamə, “!Nəfrah! Ik Ji Kughen.”

³⁴Kini kimnhavən ye nikar lugun pən, mhavhiak ye tanə Genesaret. ³⁵Kini narmamə aikin khauə misəm Yesu, minharkun In, misher-pən nəgkiarien kimi narmamə rarukrao ye rukwanu minə fam aikin a. Kini khapik min kapəriə narmamə yamə mine kamhamhə mhavən tuk

^m 14:19 Mat 15:35-39; Mak 8:6-10 ⁿ 14:23 Luk 6:12; 9:28 ^o 14:26 Luk 24:37

^p 14:31 Mat 8:26; Mak 4:39

Yesu, ³⁶misəkeikei kimin mhamə iriə yamə minə kamhamhə, tukharap əmə nəpag nimri neipən kafan, kini iriə fam yamə mine kimnharap In misəsanin.^q

Nəmhajoun kape loa kape Moses kasotgoh iriə Yesu ye nikarin kape loa
(Mak 7:1-23)

15 ¹Nəmhajoun tiksin kape loa kape Moses iriə Farisi minə khasi-pən apa Jerusalem mhauə misəm Yesu misaiyoh In mhamə, ²“?Rhawor kafam narmamə khapəh nisəri-pənien kapətawə natuakəmien yame kaha minə kimnəsəvhag kin kimi ətawə? Kafam narmamə minə kasəvigin mhapəh nisərvayen rəri-pən natuakəmien kapətawə.”

³Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Mərig kimiə nakwəsəpəh loa kape Kughen minamhakwasig əmə kin narəyen kape kaha minə! ⁴Əmru, Kughen rimini kupən mimə, ‘Takhasiai nisinmiə mine rimimiə.’

(Eks 20:12; Dut 5:16) Kini mimə, ‘Yermamə yame ramni hah nisini uə rimni tukhopni.’ (Eks 21:17; Lev 20:9) ⁵Mərig kimiə nakhani-əhu narmamə mə tukhapəh nisəsitu yen ye nisinriə mine rimriə, mhamə tukhani-pən tuk əriə mhamə, ‘Eh. Yakeinein nivəhsi-preyen nar kirik meinai yakvəhsi-pən ta fam kimi Kughen, kini yo to yakpəh nivəhsi-ta-minien mivəhsi-pre kimik.’ ⁶Nakasəvhag kimi narmamə məknekin mamhani əswasig kin nasitu yen yame narmamə tuksor kimi nisinriə minə mine rimriə minə. Ror pən narəyen kapəmiə yame nakasəvhag kin kimi narmamə ramor təkun nəgkiarien kape Kughen. ⁷Niniyen kapəmiə rhuvə mərig norien kapəmiə rahas. In apa kupən, profet e Aesea, rimnəfrakis ye nikarin kapəmiə mirai mamni mə,

⁸ “Nəmə minə, kamhani apnapig əmə nəfrakisien irak ye nheriə, mərig rikiriə raməmir isok pik tuk Yo.

⁹ Kasəhuak mərig kasəhuak təkun əmə.

Kini ye kapəriə nəvhagien kamhani mhamə nəgkiarien e kape Kughen, mərig rəmhən əmə kin nərgien kape yermamə.’ ”

(Aes 29:13)

¹⁰Kini Yesu rimnokrən kin narmamə mə tukhauə misəm. Mini-pən tuk əriə mə, “Sətərig-ru, mharkun nar e. ¹¹Nar raməmir iruə, tukmə rīvən yerki yermamə, to rīpəh norien rəmkimik ye nimri Kughen. Nar ramtərhav ye nəkwai yermamə ramor nəmkimik ye nimri Kughen.”^r

¹²Kini kafan narmamə minə khauə misəm misaiyoh-pən mhamə, “?Mərig nakirkun mə Farisi minə kimisərig nəgkiarien e kafam, rikiriə raha?”

¹³Kini rini-pən tuk əriə mə, “Nai minə fam yame Rimik apa ye neai rimipəh nihuyen, In tukrivi-haktə piəpiə iriə nuan minə. ¹⁴Səpəh əriə.

^q 14:36 Mat 9:20-21; Mak 6:53-56 ^r 15:11 Mat 12:34

Iriə kamhakir narmamə, mərig nimirirə ripis. Tukmə nimrin pis rikir nimrin pis, kini iriu tukawəkeikei mirəivə ye nəkwai nimir.”^s

¹⁵ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “?Hoprai-pə ru niprai nuhpikinien en kimi əmawə?”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor? ?Kimiə min nakseinein? ¹⁷?Nakharkun mə narimnar yame kamən ramvən ye tip jir mamtərhav min? ¹⁸Mərig narimnar yame ramsi-pən yerki yermamə kini mamtərhav ye tikinherin, ramor yermamə raməmkimik ye nimri Kughen. ¹⁹Meinai in ai yerki yermamə, nərigien hah ripsaah, rəmhen kin nhopniyen yermamə, nəkrəhyen kin piraovin, nor-apnapigien nar, nəkrəhyen, neikuəyen, mine niniyen nikar jir. ²⁰Norien has minə a kamhasi-pən yerki yermamə masor in raməmkimik ye nimri Kughen. Mərig tukmə yermamə kirik ripəh nəravyen, pa rimə rəmkimik ye nimri Kughen.”

Piraovin yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramni nəfrakisien ye Yesu
(*Mak 7:24-30*)

²¹ Kini Yesu ritərhav aikin a mivən ye taon kiraru e Taea mine Saedon. ²² Kini pian kirik yame pəh nien mə kwənərəus kape Isrel ramarə ye kwənmhan a rimauə məm, mamasək apomh mimə, “Yermaru. Mikip King Deved. !Rikim tukreihua tuk yo! Nanmin has kirik ramərer-pən ye piakəskəh kafak, mamoriah pik in.”

²³ Mərig Yesu ripəh niniyen nar kirik tukun. Kini kafan narmamə khaue masəkeikei kimin mhamə, “Her-pən kin pəh ramvən, meinai in ramasək apomh mamkwasig kin ətawə.”

²⁴ Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kughen rimnher-pə kin Yo mə jakvən əmə tuk sipsip minə kape kwənərəus kape Isrel yamə mine kaserwei.”^r

²⁵ Mərig pian a ruə mənimkur ye nimri Yesu mamni mimə, “Yermaru, asitu irak.”

²⁶ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Rapəh natuatukien mə tikvəh nəviginien ne kwajikovə minə karakikin-pən kimi kuri minə kapəriə.”^u

²⁷ Mərig piraovin ai rini-pən tukun mə, “Yemasur, nəfrakis. Mərig kuri minə kharkun nisəniyen nimsimsi nəviginien ne kwajikovə minə yame raməsaah-pən ye nəpəəg tebol kape yamehua kapəriə.”^v

²⁸ Kini Yesu rhorpin nəgkiarien kafan mimə, “Piraovin. Kafam nhatətəyen rehua. Naha nhagin yame nakorkeikei, tukruə mor nəfrakisien kin.” Kini taktakun əmə, piakəskəh kafan rimnəsanin min.

^s 15:14 Luk 6:39; Rom 2:19 ^r 15:24 Mat 10:6 ^u 15:26 Yesu raməgkiar kin kuri meinai nəmə Isrel iriə khamə nəmə pəh nien mə kwənərəus kape Isrel kisəmhen kin kuri. Ror pən khamə takasitu ye kwajikovə minə kape nar Isrel, mipəh nasituyen ye kwajikovə minə kape nəmə tanə pisin. ^v 15:27 Pian a rimnəgkiar kin nimsimsi nəviginien ror nuhpikinien kin. Mə Yesu ramasitu ye narminə Isrel, mərig nipar nasituyen kafan in aikin. To rapəh nəhipən-fam-ien kimi narminə Isrel.

Yesu rimnor huvə narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə

²⁹Kini Yesu ritərhav aikin a maməriwək ye nīkar-kar lugun Galili. Mhaktə fiak mivən ye tukwas kirik mamkwətə. ³⁰Kini nukwhao ehua khauə misəm. Mhapik narmamə yamə mine nihuriə rarpəvin mine nimrin pis minə, mine yamə mine niprairiə rimhə, mine yamə mine kaseinein nəgkiarien, mine yamə mine kimnhavəh nəmhəyen pisin pisin. Misətu-pən əriə ipakə tuk Yesu, kini In ror huvə əriə. ³¹Kini narmamə minə a kimisəm mə narmamə yame kaseinein nəgkiarien kimisəgkiar, mine yamə mine niprairiə rimhə kimisəsanin, mine yamə mine nihuriə rahas kimisəriwək, mine nimrin pis minə kimisəm nar, kini kisakur pik kin, mhani vi vi Kughen kape Isrel.”

Yesu rimnor nīmtətien kirik, maməvigin narman fo taosen
(Mak 8:1-10)

³²Ye nipig a, Yesu rimnokron kin kafan narmamə minə mimə, “Rikik reiwayu pik tuk narmamə minə e. Kitawə miriə kimisəmir nipig kisisər, kini nəriə nəviginien rirkək. To yakher-pən kin əriə yerkwanu, kamhavən kirik rəmkərvə ye swatuk, nimrin rapig, kini rimir.”^x

³³Kini narmamə kafan minə khani-pən tukun mhamə, “?Tukhavəh hiə nəviginien rəmhen tuk nukwhao ehua e? Ikin eikin e kwənmhan əkwak.”

³⁴Kini Yesu raiyoh əriə mə, “?Mərig bred kuvhuun en?”

Khamə, “Bred seven. Mine kwaji kəmam tiksīn.”

³⁵Kini Yesu rini-pən tuk narmamə ai mə, “Taksəkwətə.” ³⁶Kini mivəh nipar bred ai mine kəmam, mini vi vi Kughen tukun, kini makapir-pir, məhi-pən kimi kafan narmamə minə mə taksəvigin narmamə ai kin.

³⁷Kini kisəvigin, tupriə rəsiis fam. Kini narmamə kafan minə khavən mhapik nipərpər nəviginien, mhavai-pən ye kəmeiru ehua seven.

³⁸Narmamə minə ai kimisəvigin, kimivəh əmə nihupin ye narman, iriə fam rəmhen kin fo taosen. Mərig kipəh nisəvhuekinien nipiraovin mine kwajikovə minə. ³⁹Kini Yesu rher rik rik kin əriə. Mat-pən ye bot, mivən apa kwənmhan ehua kirik, nhagin e Magadan.

Farisi minə mine Sadusi minə kisaiyoh Yesu mə tukror nīmtətien kirik
(Mat 12:38-45; Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

16 ¹Kini ai, Farisi tiksīn mine Sadusi tiksīn khauə masəni-əhu Yesu mə to ripəh norien nīmtətien kirik ye nīmririə yame ramhajoun mə nəsaninien kafan ramsi-pən ye neai.

²Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nipig mirh natukrivə, nakhamə, ‘Tikianakwamer rukweiha tukravən meinai napuə raməwhao.’ ³Kini

^w 15:31 Mak 7:37 ^x 15:32 Mat 14:14

yenpigyenpig iran, nakhamə, ‘Nəhig tukrip, meinai napuə rəwhao markurao.’ Nakharkun niniyen niprai nimtətien ye nimar napuə, mərig nakseinein niniyen niprai nimtətien yame yakamor ai taktakun. ⁴ Kimiə e taktakun mine, naksahas. Kimiə nəmə Isrel nimisəpəh kapəmiə nhatətəyen ye Kughen rəmhen kin piraovin kirik yame rapəh kafan yerman məri-pən kwən pisin. Kini taktakun naksorkeikei mə jakor nimtətien kirik yame tukrhajoun mə yimasi-pən ye Kughen. Mərig Kughen tukror nimtətien kirikianə əmə, in e nimtətien kape Jona kupan.”^y Yesu rimnəgkiar fam ai məpəh əriə.

**Yesu rimnor kwirig kimi kafan narmamə minə meinai kasəvit-ərhav ye
nimtətien yame rimnor
(Mak 8:14-21)**

⁵ Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən ye bot, misəviəfugin ye nu apa Galili. Misəru-kin nipər bred nəriə. ⁶ Kini Yesu rimnor kwirig kimi əriə mimə, “Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi minə, mine Sadusi minə.”^z

⁷ Kini kinəsaiyoh əriə minə kin nipran, mhamə, “?Tukmə ror kwən e rimə kitawə kimnhapəh nhavəhyen bred uə?”

⁸ Mərig Yesu ruirkun ta nərigien kapəriə. Mini-pən tuk əriə mə, “Kapəmiə nhatətəyen rikəskəh. ?Nakshawor e masəm əmiə minə mə bred rikək? ⁹ ?Rhawor e rikimiə ripəh nəsikien kini nakhapəh nharkun-huvəyen mə nipig yimivəh nipar bred kirkirip, məhi-pən kimi narman faef taosen kisən, kini kimisəpəh nipərpər nəviginiən, ?nakhavai-pən ye nitip kuvhuun?”^a ¹⁰ Kini nipig yimivəh nipər bred seven, məhi-pən kimi narman fo taosen, kini mhapəh nipərpərin, ?nakhavai-pən ye kəmeiru kuvhuun?”^b ¹¹ ?Rhawor kimiə nakhapəh nharkunien mə yakpəh nəgkiariən kin bred? Takasərig əmiə tuk ‘yis’ kape Farisi minə mine Sadusi minə.”

¹² Kini ye nipig a, iriə kimnharkun mə pəh nien mə raməgkiar kin yis yame kamor bred kin, mə tukasərig əriə tukun. Mərig tukasərig əriə tuk nhajounien kape Farisi minə mine Sadusi minə.

**Pita ramni mə Yesu in Kristo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)**

¹³ Kini ai Yesu mine kafan narmamə khavhiak mhatərhav-pən ye kwənmhan e kamni kimə Sisaria Filipae. Kini Yesu raiyoh əriə mə, “?Mərig narmamə kamhani mə Yo, Ji Yermamə, Yo e pa?”

¹⁴ Kini khani-pən tukun mhamə, “Tiksin khamə Ik e Jon Baptaes; tiksin khamə Ik e Elaeja tu; kini tiksin khamə Ik e Jeremaea uə profet kupən pisin kirik kape Kughen.”^c

^y 16:4 Jona 1:17; Mat 12:40 ^z 16:6 Luk 12:1 ^a 16:9 Mat 14:17-21 ^b 16:10 Mat 15:34-38

^c 16:14 Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8

¹⁵ Mərig In raiyoh əriə mə, “?Mərig rhawor irəmiə? ?Nakhamə Yo e pa?”

¹⁶ Mərig əmə Saemon Pita rimə, “Ik e Kristo,^d ji Kughen yame Ramragh.”

¹⁷ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Saemon Jona^e, Kughen rimnautə-pre kin nihuvəyen kafan kimik, meinai pəh nien mə yermamə kirik rimnor əpu nar e kimik; mərig Rimik apa ye rao ye neai, In rimnor əpu nar e kimik.^f ¹⁸ Kini yakamni-pre tuk ik mə ik Pita^g, nipran ramni mə kapier yame jakvhirəkin-pən niməhuak kafak iran. Kini to nəsaninien kape nimhəyen ripəh napitayen kafak narmamə minə.^h ¹⁹ Jakvəhsi-pre ki kimik kape narmaruyen kape Kughen. Tukmə nakəhitə ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrəhitə ye rao ye neai. Tukmə nakətapig ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrətapig ye rao ye neai.” ²⁰ Kini mini-əutən-pən tuk kafan narmamə minə mə tukhapəh nhani-pəniyen tuk yermamə kirik mə In Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.

Yesu rimnəkupən mīrkun, mini-ərhav mə tukrimhə, kini mimragh min
(*Mak 8:31–9:1; Luk 9:22-27*)

²¹ Ririkakun ye nipig a, Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mə tukraməkeikei mivən Jerusalem, kini nəwharu minə Isrel, mine jif pris minə, mine namhajoun kape loa kape Moses, tuksor nəmhəyen kimin, mhani mə tukraməkeikei mimhə. Mərig ye nipig yame ror kisisər kin, tukramragh min ye nimhəyen kafan.

²² Məknəkin Pita rikir In, mwapta irəriə, kini mamni-əhu In mimə, “!Nikam, Yermaru! Tukripəh norien rəmhen kin yame nakamni.”

²³ Mərig Yesu rarar, mini-pən skai tuk Pita mimə, “!Setan! !Ap ikin e! Ik nakamərer əswasig kin Yo. Nərigien kafam ripəh nəmhenien kin nərigien kape Kughen. Nərigien əmə kape yermamə.”

²⁴ Kini Yesu rimini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Tukmə yermamə rimə tukrikwasig kin Yo, tukraməkeikei mətə ye nərigien kafan, kini tukmə rərig pawk nəmhəyen rəmhen kin nəmhəyen ye nimhəyen ye nai kamarkwao kin, mərig tukrikwasig kin Yo.ⁱ ²⁵ Meinai yermamə yame ramgin tuk kafan nimraghien, tukraməkeikei mimhə. Mərig yermamə yame tukhopni tuk nikwasigien kin Yo, tukrarə ye nimraghien rerin. ²⁶ Tukmə yermamə kirik kafan nautə rehuə pik ye tokrei tanə e, mamarakikin kafan nimraghien tukun, nanmin tukrerwei. Mərig nar kirik rirkək min tuk nivəhyen nimri nimraghien

^d 16:16 “Kristo” mine “Mesaea” kwəm nəmhen. Nipran rimə, “Yermamə yame Kughen rimini kupən mə tukrher-pə kin tuk niwəh-miraghien ətawə.” ^e 16:17 Nəgkiariyen kape Gris ramni mə “Saemon Bar Jona.” Nipran ramni mə in ji kwən kirik, nhagin e Jona. ^f 16:17 Gal 1:15-16 ^g 16:18 Ye nəgkiariyen Gris, “Pita” nipran ramni “kapier.”

^h 16:18 Jon 1:42; Efes 2:20 ⁱ 16:24 Mat 10:38; Luk 14:27

kafan.^j ²⁷Ror məknakin meinai Yo Ji Yermamə jakpiuə kimawə agelo minə ye nəsaninien ehuə mine nikhakien kape Rimik, kini jakpivəhsi-pən nərokien kimi narmamə mfam tuk wok yame kimisor.^k ²⁸Yakamni əfrakis tuk əmiə mə narmamə tiksin kasarə ikin e to khapəh nhamhəyen miseriaji nipig narmamə tuksəm Yo Ji Yermamə yakavəh nehuəyen tuk narmaruyen ye narmamə.”

Kughen ramhajoun mə Yesu in Tini, nimrin rukreikin muə mor pisin
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

17 ¹Nipig sikis ruauə muavin, Yesu rikir Pita, Jemes mine piauni Jon mishaktə fiak ye tukwas apomh kirik. Irisir pisin əmə kimirhkwasig kin. ²Aikin, niprai Yesu rukreikin muə mor pisin. Nimrin rakhak rəmhen kin nikhakien kape mirh. Kini neipən kafan rhawən pik.^l ³Kini yemasur kupən mir kiraru, Elaeja mine Moses, kratərhav-pə min, marhəgkiar irisir Yesu.

⁴Kini Pita rini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru, rhuvə mə kimasir jakəhrarə əmə eikin e. Pəh yakrharkwopək nimə kisisər. Kafam kirik, kape Moses kirik, kini kape Elaeja kirik.”

⁵Pita raməgkiar hanə, məknekin napuə hawən kirik reiwaiyu, muvrig əpis əriə. Kini nəgkiarien kirik risi-pən ye napuə mimə, “In e Narik keikei yakorkeikei pik. Rikik ragien pik tukun.”^m

⁶Kimirhərig nəgkiarien a, kirhigin pik, mirhənim-pən nimririsir ye nimoptanə. ⁷Mərig Yesu ruə mirap ərisir mimə, “Rhekinter. Mirhipəh nirhiginien.”

⁸Məknekin, krharharha, mrhipəh min nirhəmien əriu. Yesu pisin əmə ramərər.

⁹Kini khasi-faktə ye tukwas, Yesu rimini-əhu əutən pən tuk ərisir mimə, “Takhripəh nirhəvsaoyen kin mirheriaji Yo, Ji Yermamə, jakimragh min ye nimhəyen kafak.”

¹⁰Kini krhaiyoh mirhimə, “?Mərig rhawor e nəmhajoun kape loa minə kamhani mhamə Elaeja tukraməkeikei məkupan ye Kristo muə?”ⁿ

¹¹Kini Yesu rimə, “Nəfrakisien mə Elaeja tukraməkeikei məkupan muə mə tukrətu huvə narimnar fam.”^o ¹²Mərig yakamni-pre tuk əmisir mə Elaeja ruərerig ta, mərig narmamə khapəh nharkunien in; misor ahas pən kimin. Ye norien kirikianə min, tuksor Yo, Ji Yermamə, jakərig nəmhəyen.”^p

¹³Ramni məknakin, kafan narmamə minə kharkun mə In raməgkiar ye Jon Baptaes.^q

Yesu rimnəko ta nanmin has ye pikwarien kirik
(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)

¹⁴Kini khatərhav-pə tuk nukwhao ehuə. Kini yermamə kirik ruə mənimkur-pən tuk Yesu mimə, ¹⁵“Yermaru. Pəh rikim tukrehuə tuk

^j 16:26 Mat 4:8-9 ^k 16:27 Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Rev 22:12

^l 17:2 2 Pita 1:16-18 ^m 17:5 Dut 18:15; Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22

ⁿ 17:10 Mal 4:5 ^o 17:11 Mal 4:5-6 ^p 17:12 Mat 11:14 ^q 17:13 Luk 1:17

pikwarien kafak. Nikəvaan ramor pik in. Ramarə ye nipig əutən. Nipig ripsaah ramimir-pən ye nap mine ye nu. ¹⁶Kini yo yimirəh mivən kimi kafam narmamə minə, mərig kiseinein nor-huvəyen.”

¹⁷Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “!Kəsi! Kimiə e taktakun mine, nhatətəyen kapəmiə rirkək. Kini kapəmiə nətərigien rapəh natuatukien. ?Kitawəm kimiə tuksarə miseriaji naha nipig takpishatətə irak?” Kini mamni min mimə, “Harəh pikwarien en mhauə.”

¹⁸Kini Yesu rimnəgkiar skai kimi nanmin has maməko-ta. Məkneikin mor huvə pikwarien a.

¹⁹Kini ai kafan narmamə khauə iriə pisin əmə misəm Yesu misaiyoh-pən mhamə, “?Rhawor e kimawə yakwəseinein nəkotayen nanmin has a?”^r

²⁰⁻²¹Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Meinai nhatətəyen kapəmiə rikəskəh əmə. Kini nanmin has yamə mine kisor məkneikin, to nakpəh nəviginien məhuak mirkun nəkotayen əriə.^s Mərig yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə to nhatətəyen kapəmiə rikəskəh pawk rəmhen kin kwənkwai mastad, mərig takharkun nhani-pənien tuk tukwas e mhamə, ‘Əta ikin e mivən aikin a,’ kini tukror nəkwaimiə. Kini takharkun nisorien narimnar fam.”^t

Yesu rimini-ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

²²Kini kimnhauə kirikianə apa Galili, kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kwən kirik tukreighaan-pən kin Yo, Ji Yermamə, ye kwermi tikmir minə.” ²³Narmamə tukshopni Yo, kini ye nipig yame ror kisisər kin, Kughen tukrivəh miragh Yo ye nimhəyen.” Kini kafan narmamə minə rikiriə rəpou pik tuk nəgkiarien a.

Yesu rameighan kin mə tukvəhsi-pən mane kape takis kimi Nimə Ehuə kape Kughen

²⁴Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə kimnhatərhav apa Kapaneam. Kini narmamə yame kasərer tuk mane kape takis kape Nimə Ehuə kape Kughen khauə tuk Pita mhamə, “?Rhawor? ?Yhajoun kafam ramərok-pən takis kin mane kape Nimə Ehuə kape Kughen, uə nikam?”^v

²⁵Kini Pita rimə, “Əwəh. Ramərok.”

Kini Pita rīvən ye nəkwai nimə, Yesu rəkupən maməgkiar mamni nuhpikiniin kirik mimə, “Saemon. ?Nakmə rhawor? ?King minə kape tokrei tanə kamhavəh takis tuk nipa? ?Kamhavəh tuk kapəriə narmamə minə, uə tuk nəmə tanə pisin yamə mine kimisapita əriə ye narowagkəpien?”

^r 17:19 Mat 10:1 ^s 17:20-21 Nəgkiarien e ye ves 21 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini əfrah ikin e uə nikam. ^t 17:20 Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Kor 13:2 ^u 17:22 Mat 16:21 ^v 17:24 Eks 30:13; 38:26

²⁶Mərig Pita rimə, “Kamhavəh tuk nəmə tanə pisin yamə mine kimisapita əriə ye narowagkəpien.”

Kini Yesu rimə, “Nəfrah. Narmamə kape king khapəh nisərokien takis.”^w

²⁷Kini Yesu rirpin mimə, “Mərig kitawə khapəh nisorkeikeiyen mə tuktosor niemha rhai əriə tuk ətawə. Kini ror məknei, rhuvə mə ik takvən apa ye lugun, maruk kin string, mivi kəmam. Kəmam yame takvi məkupan, meikus nəkwən, məm manex kirik rəmhen tuk nərokien takis. Vəh mane en, mivən, mivəhsi-pən kimi əriə tuk nərokien takis kapərao.”

?Pa e in yermamə yame in rehuə rapita?

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

18 ¹Ye nipig a, narmamə kape Yesu kimnhauə misaiyoh-pən mhamə, “?Pa in yerpig ye narmaruyen kape Kughen?”^y

²Kini Yesu rokrən kin kwajikovə kirik, ruə mərəy ye kwerkwən irəriə. ³Kini mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakhapəh nisararien irəmiə mhauə rəmhen kin kwajikovə, to nakhapəh nhavənien misarə ye narmaruyen kape Kughen.”^z ⁴Ror məkneikin, tukmə yermamə ravəhsi-əhu atuk in rəmhen kin kwajikovə e, in yerpig ye narmaruyen kape Kughen.

⁵“Yermamə yame ravəh nhagik, mamasitu kin ye kwajikovə kirik rəmhen kin yame, nasituyen e in e tukror min kimi Yo.”^a ⁶Mərig Kughen tukror narpinien ehua kimi narmamə yamə mine kamhavi-pən kwajikovə yamə mine kishatətə irak, mə tuktosor təvhagə has. Kini narpinien a tukriskai rapita yame tukruk-pən kapier kirik ye nipətək nuan, karkw-ərhav-pən kin apa ye tame tahik mə tukrənmim.^b

⁷“!Kəsi! Nəmhəyən ehua tukruə tuk narmamə kape tokrei tanə e yame kamhavəh-si-pən vəhsi-pən kimi narmamə mə tuktosor təvhagə hah. Nivəhsi-pən vəhsi-pənien minə a tukraməkeikei muə. !Mərig, kəsi! Nəmhəyən ehua tukruə tuk yermamə yame in ramor swatuk tuk nahasien a. ⁸Kini tukmə kwermim uə nihum ramor ik nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takərərū ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh kwermim uə nihum nikarin mamragh kin kape rerin. Yame rhuvə pik rapita yame takvən ye nap ehua kin kwermim kwis mir uə nihum kwis mir.”^c ⁹Kini tukmə nimir ramor ik nakamor təvhagə hah, rhuvə mə takikum ierig ta marakikin. Rhuvə pik mə takpəh nimir kirikianə

^w 17:26 Ye nuhpikiniyen e, Yesu ramni mə in yermamə kape Kughen, to ripəh nərok-pən-ien takis kimi Nimə Ehua kape Kughen, rəmhen kin yame yermamə kape king to ripəh nərok-pən-ien takis kimi king, nəmə iruə əmə kasərok-pən takis kimin. ^x 17:27 Gris ramni “drakma kuas.” “Drakma” kirikianə in nərok kape wok ye nipig kirikianə.

^y 18:1 Luk 22:24 ^z 18:3 Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 ^a 18:5 Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 ^b 18:6 Mak 9:42; Luk 17:1-2 ^c 18:8 Mat 5:29-30

mamragh kin kape rerin. Rapita yame takvən ye nap ehua kin nimrim kwis mir.”^d

Nuhpikinien ye sipsip yame rimnerwei
(Luk 15:3-7)

¹⁰ Kini Yesu rimə, “Takasəkei mħarkun huvə mə takhapəh nisəm-əhuyen narmamə minə kafak yamə kisəmhen kin kwajikovə, meinai yakamni-pre tuk əmiə mə agelo yamə mine kasəm əriə, nipig mifam iriə kasərer ye nimri Rimik apa ye rao ye neai, mamhani-ərhav pən nhagriə tukun. ¹¹ Kini Yo, Ji Yermamə, yimauə mə jakarhakin narmamə yamə mine kwəserwei, mivəh miragh əriə.”^e

¹² “Tukmə yermamə kirik, kafan sipsip wan hundred, kini kirikianaə ramerwei. ?Mərig nakirkun mə tukrhawor? In tukraməkei mipəh kafan naenti naen sipsip kasərer ye tukwas, kini in mivən marhakin yame rimnerwei.”^f ¹³ Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nipig tukrəm, rikin tukragien tuk sipsip kirikianaə əmə rapita nagiendien tuk naenti naen e khapəh niserwei.

¹⁴ “Ye norien kirikianaə əmə min, Rimimiə apa ye rao ye neai, In ripəh norkeiyeien mə kafan kirik kwajikovə tukrerwei.”

Piam yame ramor nahasien kimik
(Luk 17:3)

¹⁵ Kini Yesu rimə, “Tukmə piam kirik ror nahasien kimik, yuvən kimiru pisin əmə, mħajoun-pən naha nhagin yame rimnor ripəh nəmhenien. Tukmə rərig ik, kafam nəgkiarien tukror rikin rirerig-pə min, nakawor huvə əmiru minə.”^g ¹⁶ Mərig tukmə ripəh nərigien ik, takvəh min yermamə kirikianaə uə kiraru, mə tukirkun mə nəgkiarien fam yame takhani in nəfrakisien.”^h ¹⁷ Kini tukmə ripəh nərigien əmiə, hani-ərhav kimi niməhuak. Kini tukmə ripəh nərigien niməhuak, səm in rəmhen kin yemə iruə, uə [yemə has rəmhen kin] yermamə yame ramərer tuk mane kape takis.

¹⁸ “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə naksəhitə ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrəhitə ye rao ye neai. Tukmə nakasətapig ye naha tapig ye tokrei tanə, tukrətapig ye rao ye neai.”ⁱ

¹⁹ “Kini yakamni-pre min tuk əmiə mə, tukmə kimiru kiraru nakrani kwis mə takwaiyoh kin nar kirik, kini Rimik apa ye rao ye neai tukror

^d 18:8-9 Mak 9:43-48 ^e 18:11 v. 11 rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini nəgkiarien ikin e uə nikam. ^f 18:12 Esik 34:11,16; Luk 19:10

^g 18:15 Luk 17:3; Gal 6:1 ^h 18:16 Nəgkiarien kirik ye Dut 18:15 ramni mə tukmə narmamə kiraru uə kisısır kırhəni nəgkiarien kirikianaə, tukni nəfrakisien ye nəgkiarien kapərisir. ⁱ 18:18 Mat 16:19; Jon 20:23

naha nhagin yame nakawaiyoh kin.^j ²⁰ Ror məkneikin meinai ikin hiə yermamə kiraru uə kisīsər kirhuə kirikianə ye nhagik, kimawə miriə.”

**Nuhpikinien ye yermamə yame narmamə kasor kaon
kimin, kini in raməkeikei kimi əriə mə tuksarpin**

²¹ Kini Pita rimauə tuk Yesu maiyoh-pən In mimə, “Yermaru. ?Tukmə piak ramor ahas pə kimi yo mamripin, nakmə jakaməkeikei mor fogivim iran m-kivhuun? ?Mi-seven rəmhen uə nikam?”

²² Kini Yesu rimə, “Yakamni-pre tuk ik mə, pəh nien mə takor fogivim iran m-seven əmə, mərig takor m-seventi seven.^k

²³ “Takaməkeikei mor məknaī meinai narmaruyen kape Kughen rəmhen əmə kin yame king kirik rorkeikei mə tukrəm-ru kaon yamə mine kafan narmamə kasor kimin, mə iriə tukasəkeikei misarpin. ²⁴ Nipig rimirikakun mə tukrivəh tai mane, kharəh kafan kirik yorwok yame ramor kaon rəmhen kin milian vatu khapsaah^l, mhavən kimin. ²⁵ Kwən a reinein narpinien; king rimə tukor salem kin yor wok a mine kafan piraovin mine kafan kwajikovə minə mine kafan narimnar minə fam pəh rarpin kafan kaon.

²⁶ “Məkneikin kafan yorwok rənimkur-pən tukun, maməkeikei mamni-pən tukun mə, ‘!Aweh! ?Nakirkun nivəhsi-pə-minien nipig kwakwə kimi yo pəh yakarpin fam kafak kaon uə?’ ²⁷ Kini kafan yemehuə rikin rehuə tukun, kini mərəh fam kafan kaon mə tukripəh min narpinien, meighaan kin mə tukramvən.

²⁸ “Mərig nipig yorwok a rimavən, məm yermamə kirik yame rimnor kaon kimin rəmhen kin wan hundred taosen vatu əmə.^m Iriu kwis yorwok mir kape king. Kini yorwok yame king rimnəru-kin kafan kaon, rarar mirəptəkin yermamə yame ramor kaon kimin, mirəh nipətək nuan, məvit, mamni mimə, ‘!Arpin kafam kaon yame nimnor kimi yo!’

²⁹ “Kini yorwok a yame rimnor kaon kimin reiwaiyu mənimkur maməkeikei kimin mimə, ‘!Aweh! ?Nakirkun nivəhsi-pəyen nipig kwakwə kimi yo pəh yakarpin fam kafak kaon uə?’

³⁰ “Mərig in rimə, ‘Nikam.’ Kini mivən mə tukrivəh kwən a kavən kivəhsi-pən ye kalabus meriaji rarpin fam mane yame rimnor kaon kin.

³¹ “Nipig yorwok minə tiksīn kimisəm nar a, rikiriə rəmhə pik tukun. Kisarar mhavən mhani-əsah-pən fam narimnar yamə mine kimisəm tuk king.

³² “Kini king rimnokrən kin yorwok a ruə rini-pən tukun mə, ‘Ik yorwok has kirik. Yimnəpəh fam kafam kaon, meinai ik nimnəkeikei

^j 18:19 Mak 11:24; Jon 15:7 ^k 18:22 Niprai namba seventi seven ramni mə tukraməkeikei məru kin fam norien has yame kamor iran nipig mifam. ^l 18:24 Nəgkiarien kape Gris ramni mə “ten taosen talen” in mane rehuə pik. ^m 18:28 Nəgkiarien kape Gris ramni mə “wan handred denari.”

kimi yo tukun. ³³?Mərig rhawor e rikim ripəh nehuəyen tuk yermamə yame nakawor wok kimiru min, rəmhen kin yame rikik rehuə tuk ik?ⁿ
³⁴Kini niemha rhai king a, kini rimə tukrəh kavən kirəhsi-pən ye kalabus mə yemə ramarha tuk kalabus tukror nəmhəyen kimin meriaji rarpin fam mane yame ramor kaon kin.”ⁿ

³⁵Yesu rimini-ta nuhpikinien a, mini-pən tuk əriə mə, “Tukmə kimia nakhapəh nisəru-kinien norien has yame piaumia minə kasor irəmia, Rimik apa ye rao ye neai tukrivəhsi-pre min narpinien rəmhen kin yame king a rimnor kimi kafan yorwok.”^o

?Rhuvə mə yerman mine piraovin tukwəpəh əriu minə uə?

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

19 ¹Kini Yesu rəgkiar ta, mitərhav Galili mivən ye provins e Judia, mivən maməmir apa nikar nu Jodan pən. ²Kini narmamə khapsaah khakwasig kin. Kini In rimnor huvə narmamə aikin yamə mine kamhamhə, kasəsanin.

³Kini Farisi tiksın khauə masaiyoh Yesu kin naiyohyen əutən kirik mə taksəm-ru mə tukrini nəgkiarien kirik yame ripəh nəmhenien. Mhani-pən tukun mhamə, “?Loa rameighan kin mə yerman rirkun nəpəhyen kafan piraovin tuk nərigien apnapig əmə kirik kafan uə nikam?”

⁴Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə ror kimia nakhapəh nisəvheikinien ye Nəkwəkwə kape Kughen mə nipig Kughen rimnərhə nimoptanə, ‘In mor min yerman mine piraovin.’ (Jen 1:27) ⁵Kini mimə yerman tukrəta ye rimni mine nisini, kini iriu piraovin mwarə kirikianə. ‘Iriu tukrauə niprairiu kirikianə.’ (Jen 2:24) ⁶Kini iriu kwis tukwarə kirikianə. Meinai Kughen riməviəfugin məknakin əriu, yermamə to ripəh nakapirien narəyen kapəriu.”

⁷Kini iriə kisaiyoh-pən In mhamə, “?Tukmə ror məknakin, rhawor e Moses rimneighan kin mə yerman rirkun niraiben nəkwəkwə tuk nəpəhyen kafan piraovin mivəhsi-pən kimin, kini mərəh in?”^a

⁸Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mimə, “Moses rimneighan kin əmia mə taksəpəh kapəmia nipiraovin minə meinai kapəmia kapə riskai pik. Mərig in apa kupan ripəh norien məknakin. ⁹Mərig yakamni-pre tuk əmia mə tukmə yerman kirik, kafan piraovin ripəh nivən-hanəyen tuk yerman pisin kirik, kini tukmə yerman a rarar mivən tuk yarmə, rəmhen kin mə in rimnəkrəh kin piraovin a.”^r

¹⁰Kafan narmamə kisərig, kisakur, mhani-pən tukun mhamə, “Tukmə narəyen kape yerman mine piraovin riskai pik məkneikin, rhuvə mə tukpəh əmə norien kape mared.”

ⁿ 18:34 Mat 5:25-26 ^o 18:35 Mat 6:15; Mak 11:25; Efes 4:32; Kol 3:13 ^p 19:5 1 Kor 6:16

^a 19:7 Dut 24:1-4; Mat 5:31 ^r 19:9 Mat 5:32; 1 Kor 7:10-11

¹¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə narmamə m-fam kharkun nisorien nəgkiarien e; məriğ əmə yamə mine Kughen rimivəhsi-pən nirkunien kimi əriə, kapəriə pisin əmə. ¹² Ror məknakin meinai narmamə tiksın to khapəh nisorien mared tuk nərigien pisin pisin minə. Tiksın tukhapəh nisorien mared meinai niprairiə rahas ror hanə. Kini tiksın tukhapəh nisorien mared meinai kərai rəmhen kin kao karman. Kini tiksın kamhani atuk əmə mə tukhapəh nisorien mared mə taksor wok kape narmaruyen kape Kughen. Yermamə yame rirkun nivəhyen nəgkiarien e, tukraməkeikei mivəh.”

Yesu ravəhsi-pən nihuvəyen kimi kwajikovə minə
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Kini narmamə tiksın khapik kapəriə kwajikovə minə, mhauə misəm min Yesu, mə In tukrəəhu-pən kwermın irəriə, maməhuak tuk əriə. Məriğ narmamə minə kape Yesu kimnhani-əhu əriə.

¹⁴ Kini Yesu rimə, “Takhapəh nhani-əhuyen kwajikovə minə. Səta irəriə pəh khauə tuk Yo. Meinai Kughen tukramarmaru ye narmamə yamə mine kisəmhen kin kwajikovə minə en.”^s ¹⁵ Kini In mipik kwajikovə minə a mərəhu-pən kwermın irəriə, mivəhsi-pən nihuvəyen kimi əriə, mitərhav aikin a.

Tamaruə yame kafan nautə rehuə, məriğ rorkeikei mə tukrarə ye
nimraghien rerin
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Kini tamaruə kirik ruə məm Yesu, maiyoh In mimə, “Yhajoun. ?Nakmə jakaməkeikei mor naha nhagin yame rhuə, mə jakamarə rerin?”

¹⁷ Kini Yesu rimə, “?Nakhawor mamaiyoh Yo kin nar yame rhuə? Yermamə kirik rapəh nihuvəyen. Kughen əmə In rhuə. Tukmə nakmə takarə ye nimraghien rerin, əri-pən loa.”^t

¹⁸ Məriğ kwən a rimə, “?Naha loa yame nakamni?”

Kini Yesu rimə, “Takpəh nhopniyen yermamə. Kini mipəh napir-pənien tuk piraovin pisin. Kini mipəh nəkrəhyen. Kini mipəh nini-apnapigien nar meikuə kin ye yermamə kirik. ¹⁹ Tuk nipig minə fam takamsiai rimim mine nisnim. Kini morkeikei min ik minə tiksın rəmhen kin yame nakorkeikei atuk ik.”^u

²⁰ Kini tamaruə ai rini-pən tukun mimə, “Yhajoun. Loa minə en, yakaməri-pən fam. ?Məriğ naha nhagin raməmır yame yakpəh hanə norien?”

^s 19:14 Mat 18:2-3 ^t 19:17 Lev 18:5; Luk 10:28 ^u 19:19 Loa minə e kimnharai ye Eks 20:12, mine Dut 5:16-20.

²¹ Kini Yesu rimə, “Tukmə nakmə kafam nimraghien tukratuatuk, yuvən, məvrai rik rik kafam narimnar, mivəh mane iran, kini mivəhsi-pən kimi narmamə yavən has minə. Kini kafam narimnar tukripsaah apa ye neai. Kini ik muə, mikwasig kin Yo.”

²² Nipig tamaruə ai rimnərig nəgkiarinen yame Yesu rimini, rikin rəpou, meinai kafan nautə ripsaah.

²³ Kini Yesu rini-pən tuk kafan narmamə minə mimə, “!Nəfrakis! Riskai pik tuk narmamə yamə mine kapəriə nautə rehuə tuk nivənien ye narmaruyen kape Kughen. ²⁴ Kini yakamni-pre min tuk əmiə mə, ?Nakasərig mə nar miragh ehuə kirik rəmhen kin kamel, to rauru-pən ye kwəruwei nidil uə? Nikam, rəutən pik. Rəmhen əmə min kin yermamə yame kafan nautə rehuə, rəutən pik tukun tuk nətəyen aikin a muə Kughen ramarmaru iran.”

²⁵ Kini narmamə kafan minə kisərig, kisakur, minəsaiyoh mhamə, “!Eh! ?Mərig tukmə ror məknekin, kitawə pa in tukramarə ye nimraghien rerin?”

²⁶ Mərig Yesu rəm tim tim əriə mini-pən tuk əriə mə, “Nar e, to yermamə ripəh norien. Kughen pisin əmə In rirkun norien. Meinai In rirkun norien narimnar fam.”^v

²⁷ Kini Pita rini-pən tukun mimə, “?Mərig kimawə jakhavəh naha nhagin? Yiməsəpəh fam kapəməwə narimnar, mhauə, mhakwasig kin Ik.”

²⁸ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yakamni əfrəh tuk əmiə mə, ye nipig yame narimnar fam tukhaukreikin mhauə mhawi, kini Yo, Ji Yermamə, jakəkwətə ye kafak jea kape king yame rhakak pik, kini kimie e yame nimnhakwasig kin Yo, taksəkwətə-pən min ye jea kape king iriə m-fam twelef, kini masarmaru ye kwənərəus twelef kape Isrel.”^w ²⁹ Kini narmamə m-fam yamə mine kimisəpəh kapəriə nimə minə, uə piauriə minə, uə nowinriə minə, uə rimriə minə, uə nisinriə minə, uə jiriə minə, uə kapəriə nipiraovin^x, uə nimoptanə kapəriə tuk nhagik, Kughen tukrivəh-sipən narimnar minə a rehuə pik kimi əriə, mivəhsi-pən nimraghien rerin kimi əriə. ³⁰ Mərig, narmamə minə e kasəkupən tukpihamakwasig, kini yamə mine kamhakwasig tukpihauə mipisəkupən.”^y

Nuhpikiniyen ye yorwok minə apa plantesen kape grep

20 ¹ Kini Yesu rimə, “Ror məkneikin mə narmaruyen kape Kughen rəmhen kin yemehuə kirik kape nəsimien. Rimatərhav yenpig-enpig əgkap marha-kin narmamə mə tukhauə misor wok ye plantesen

^v 19:26 Job 42:2 ^w 19:28 Mat 25:31; Luk 22:30; Rev 3:21 ^x 19:29 Nəgkiarinen e “Nipiraovin” rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini əfrakis uə nikam. ^y 19:30 Mat 20:16; Luk 13:30

kape grep. ²Kini mini mā tukrərok əriə kirikianə kirikianə wan taosen watu.^z Marar mher-pən kin əriə khavən misəsım.

³“İpakə tuk naen klok yenpig-enpig, ritərhav, mamvən ye maket, məm narmamə tiksın kasərer apnapig. ⁴Rini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə havən misəsım apa plantesen kape grep kafak. Kini jakərok əmiə kin mane yame ratuatuk.’ ⁵Kini kimnhavən.

“Kini yerkwēiha, rimatərhav mor nar kirikianə min, kini mor min ye tri klok yenaiyu. ⁶Kini ipakə tuk faef klok yenaiyu, ritərhav mivən məm narmamə tiksın kasərer apnapig əmə. Kini rini-pən tuk əriə mə, ‘?Rhawor nakasərer ikin e kape nipig piəpiə kirik mhapəh nisorien nar kirik?’

⁷“Mərig khani-pən tukun mhamə, ‘Meinai yermamə kirik ripəh nivəhsi-pəyən wok kirik kimi əmawə.’

“Kini rini-pən tuk əriə mə, ‘Kimiə havən misəsım apa plantesen kape grep kafak.’

⁸“Kini yenaiyu, yemehuə kape plantesen kape grep rini-pən tuk manaja mə, ‘Okran kin yorwok minə khauə, nakvəhsi-pən nərok kapəriə. Takrikakun mamərok narmamə yamə mine kimnhauə mhakwasig, mamvən meriaji-pən narmamə yamə mine kimnhauə misəkupan.’^a

⁹“Kini yorwok yamə mine kimnhauə misor wok ye faef klok, manaja rimnərok əriə wan taosen watu. ¹⁰Ror pən, narmamə yamə mine kimisəkupən misor wok, khamə ta mə tukhavəh rapita yamə mine kimisor wok mhakwasig. Mərig iriə kirikianə kirikianə kimnhavəh əmə wan taosen watu. ¹¹Nipig kimnhavəh mane, misat-munmun mhani hah yemehuə kape plantesen. ¹²Mhani-pən tukun mhamə, ‘Nəmə yamə mine kimisor wok mhakwasig, kimisor əmə wok ye aoa kirikianə əmə, mərig ik nimnərok əmawə miriə rəm nəmhen əmə. Mərig kimawə yimisor wok ehua yerkwēiha ehua, nipig piəpiə.’

¹³“Mərig yemehuə rini-pən tuk əriə mə, ‘Yo kirik. Pa rimə yimnoriah ik. Nakneighaan ta kin mə jakvəhsi-pre wan taosen watu. ¹⁴Vəh kafam mane mamvən. Yakorkeikei mə jakərok yermamə yame rimikwasig rəmhen əmə kin ik. ¹⁵Kafak e mane. Yakirkun norien naha nhagin kin mane kafak. ?Nakamor jalus meinai yakamor huvə pən kimi əriə uə?’ ”

¹⁶Kini Yesu rimini-ta nuhpikinien mini-pən tuk əriə mə, “Narmamə minə e kamhakwasig tukpisəkupan, kini yamə mine kasəkupən tukpihakwasig.”^b

Yesu rimini ərhav min mə tukrimhə kini mamragh min

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷Kini Yesu mine kafan narmamə kishaktə mhavən Jerusalem. Kini Yesu rokrən min kin kafan narmamə twelef mə tukhauə ye tamhekin

^z 20:2 Nəgkiarinen kae Gris ramni mə “wan denari.” In nərok atuutuk kape wok kape nipig kirikianə. ^a 20:8 Lev 19:13; Dut 24:15 ^b 20:16 Mat 19:30; Mak 10:31

kirikianə. Kini mini-pən mimə, ¹⁸“Taktəkun ai tukshaktə mhavən Jerusalem. Kini ye kwənmhaan aikin a, narmamə tiksin tukserəhu-pən Yo, Ji Yermamə, ye kwermi jif pris mine nəmhajoun kape loa kape Moses. Kini iriə tukhauh Yo mə Yo jakaməkeikei mimhə.” ¹⁹Kini tukseighan-pən kin Yo kimi narmamə minə e pəh nien mə nəmə Isrel, mə tuksarh iakei irak, misərkis-ərkis Yo, kini misəsik-pən yo ye nai kamarkwao kin. Kini mərīg jakamragh min ye nipig yame ror kisisər kin.”

Mama kape Jemes mine Jon raiyoh-pən nar kirik kimi Yesu
(Mak 10:35-45)

²⁰Kini piraovin kape Sebedi rikir tini mir muə mənimkur-pən tuk Yesu maiyoh In kin nar kirik.

²¹Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “?Nakorkeikei naha?”

Kini pian a rimə, “Pəh kafak kwajikovə mir kirik tukrəkwətə ye nikarim matuk, kini kirik tukrəkwətə ye nikarim mawor, nipig Ik takvəh nehuəyen kape narmaruyen.”^d

²²Mərīg Yesu rini-pən tuk kwərə mir a mə, “Nakawaiyoh-pə kin nar kirik yame nakweinein. ?Kimiru nakramə nakwəmhen mə takwərīg min nəmhəyen ye nipraimiru rəmhen kin yame Yo jakərīg uə?”^e

Kini iriu kramə, “Əhə. Kimru yakwəmhen.”

²³Kini Yesu rini-pən mə, “Nəfrakis. Kimiru takwərīg nəmhəyen rəmhen kin yame Yo jakərīg. Mərīg nar yame nakwaiyoh kin, mə kirik tukrəkwətə ye nikarik matuk, kirik ye nikarik maor, yo yakeinein nivəhsi-preyen. Mərīg Rimik Kughen rimivəhsi-pən kwənmhan mir e kimi narmamə yamə mine In rimirpen ta mimə iriə taksəkwtə ikin.”

²⁴Nipig narmamə minə tiksin kape Yesu, iriə ten, kisərīg nəvsaoyen kin, niemha rhai əriə tuk Jemes mine Jon. ²⁵Kini Yesu rokrən kin əriə mə tukhauə misəm. Kini mini-pən tuk əriə mə, “Kimiə nakwənharkun ta norien kape nəmehuə yamə mine pəh nien mə nəmə Isrel. Iriə kasor əutən pik tuk kapəriə narmamə minə. Kini kapəriə nəmehuə minə kasəviətərəkīn-əhu pik əriə mhamə tukamhakwasig əmə kin əriə.”^f ²⁶Mərīg ripəh natuatukien mə kimiə taksor məknakin. Tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrivəh nehuəyen rapita əmiə, nərigien kafan tukreiwaiyu muə mə in yor atuə kin kirik kapəmiə.^g ²⁷Kini tukmə kimiə kirik rorkeikei mə tukrəkupən mamkir əmiə, in min tukruə rəmhen kin yasitu kapəmiə fam ²⁸rəmhen kin yame Yo min, Ji Yermamə, pəh nien mə Yo yīmauə mə narmamə taksor

^c 20:18 Mat 16:21; 17:22-23 ^d 20:21 Mat 19:28; Luk 22:30 ^e 20:22 Ye v. 22, Yesu rimnəgkiar kin nuhpikiniin məkneikin, “?Nakrarkun niranim-pən-ien ye pənkin yame jaknim-pən ikin uə?” Mərīg Translesen Komiti rimnəri-pən yame Bislama Baebol ramni mhoprai nuhpikiniin mirai əmə nipran. ^f 20:25 Luk 22:25-26 ^g 20:26 Mat 23:11; Mak 9:35

atuə kin kafak. Yimauə mə jakor atuə kin kapəriə, kini moriah kafak nimraghien marpin nimraghien kin kape narmamə khapsaah.”^h

Yesu rimnor huvə nimrin pis mir
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹Kini Yesu mine kafan narmamə khauə yerkwānu kirik nhagin e Jeriko. Misarə, mhatərhav min, narmamə khapsaah kimnhakwasig kin əriə. ³⁰Kini nimrin pis mir kwəkwətə ye nikar swatuk. Kini nipig kwərig mə Yesu e ramuə, kwokrən kin In mirəmə, “!Yermaru! !Kwənərəus kape King Deved! Yakworkeikei mə rikim tukrehuə tuk əmru.”

³¹Kini narmamə khapsaah kisəgkiar-pən skai kimi əriu, mhamə, “!Ah! Rapim.”

Mərig iriū karərpīn əmə ye nokrənien. Mirəmə, “!Yermaru! !Kwənərəus kape King Deved! Yakworkeikei mə rikim tukreihuə tuk əmru.”

³²Kini Yesu rarar, mokrən kin əriu mīmə, “?Nakramə jakor naha nhagin kimi əmiru?”

³³Kini krəni-pən tukun mirəmə, “Yermaru. Yakworkeikei mə nimrimru tukrarha, pəh yakwəm nar.”

³⁴Kini Yesu rikin rehuə tuk əriu, mərəo-pən mirap nimririū. Məknekin nimririū rarha. Kini kwəm nar. Kini ai iriū mirakwasig kin Yesu.

Yesu ramvən Jerusalem mamor əpu mə In king
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

21 ¹Kinəmhavən pakə tuk Jerusalem, mhatərhav-pən yerkwānu e Betfas, ipakə tuk tukwas kirik nhagin e Olif. Kini Yesu rher-pən kin yermamə kiraru kafan, ²mīmə “Takravən yerkwānu a nakaravaag-pən ikin. Kini mwəm dongki kirik, mine tini, kimirkwəji əriu. Nakararisin əriu, mwəsīg mirauə. ³Kini tukmə yermamə kirik raiyoh-pre tuk əmiru mə takweihe kin, takrani-pən tukun mirəmə, ‘Yermaru rimə tukrəsua ye dongki mir e.’ Kini taktakun əmə tukreighaan kin dongki mir a kimi əmiru.”

⁴Nar a ritərhav-pə ror nəgkiarien kape profet kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yamə rimini mīmə,

⁵“Hani-pən tuk nipian Saeonⁱ mhamə,
‘Səm-ru kapəmiə king ruauə tuk əmiə,
maməsua ye dongki.

Maməsua ye ji dongki.

Kini king a In yemə mar.’”

(Sek 9:9)

⁶Kini kafan yermamə mir kwor naha nhagin yame Yesu rimini.

⁷Kiravən mirarəh dongki mine tini mirauə mwəm Yesu. Miravəhsi-ta

^h 20:28 Luk 22:27; Fil 2:7 ⁱ 21:5 Jerusalem, nhag pisin kirik e Saeon.

kot kapəriu mawəpeinə-pən kin ye nīmetai dongki. Kini Yesu rəsua iran. ⁸Narmamə khapsaah kisətu kot kapəriə mimhahuvə-pən kin kimi swatuk; kini misərai nimar nai misətu-pən min ye swatuk. ⁹Narmamə yamə mine kasəkupən kin Yesu kini mine yamə mine kimnhakwasig kin kasokrən apomh mamhani mhamə,

“!Səgnəgin Mikip King Deved!”^j

Pəh kivəh-si haktə Kwən e ramuə ye nhag Yermaru. (Sam 118:26)

!Səgnəgin Kughen yerpig!”^k

¹⁰Yesu rimatərhav-pə Jerusalem, narmamə m-fam aikin, rikiriə rimnakur mamhani nəgkiarien ripsaah misaiyoh-pən əriə minə mhamə, “?Pa e?”

¹¹Kini narmamə khamə, “Yesu e. In profet kirik rimasi-pən apa Nasaret ye provins a Galili.”

Yesu rimnəko ta narmamə yamə mine kasor nar apnapig ye

Nimə Ehuə kape Kughen

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹²Kini Yesu rivən ye nimə ehuə kape Kughen. Kini maməko yerhav narmamə yamə mine kasəvrai narimnar mamhavəh mane iran, mine yamə mine kasəvrə. Kini mərəkita kin narimnar yame ramswin ye tebol kape narmamə yamə mine kasərai mane ikin; kini məsuə kin jea kape narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə.^l ¹³Kini mor kwirig kimi əriə mimə, “Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,

“ ‘Nimə kafak, in nimə kape nəhuakien.’ (Aes 56:11)

Mərig kimiə nakasor rəmhen kin

‘nimə yame yəkrəh minə kaserkwaig ikin.’ ” (Jer 7:11)

¹⁴Kini nimrin pis minə mine yamə mine nihuriə rarpəvin kimnhavən tuk Yesu apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini ror huvə əriə. ¹⁵Kini kwajikovə minə kasokrən apomh ipakə tuk Nimə Ehuə kape Kughen mamhani mhamə, “!Səgnəgin Mikip King Deved!” Mərig jif pris minə mine nəmhajoun kape Loa kimisəm Yesu ramor narimnar huvə minə, misərig mə kwajikovə minə a kasəgnəgin In, niemhaa rhai əriə. ¹⁶Khani-pən tuk Yesu mhamə, “?Nakərig nəgkiarien yame kwajikovə minə e kamhani iram uə?”

Kini Yesu rimə, “Əhə. Mərig tukmə ror nakhapəh nisəvheikinien nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“ ‘Ik nimnor mə kwajikovə minə, mine kwajikovə əmtəmtə minə tuksəgnəgin Ik ye tikinheriə.’ ” (Sam 8:2)

^j 21:9 Kimnhani mhamə, “Hosana.” Kini nipran rimə, “Vəh miragh əmawə,” uə, “Səgnəgin Kughen.” ^k 21:9 Kamani nipe e ye nipig kape Pasova. ^l 21:12 Yesu rimnor məknekin, mamor fulfilem profesi kirik ye Sek 14:21.

¹⁷Kini rægkiar ta, mæpəh əriə miətərhav Jerusalem mamvən Betani, mapir ikin.

Yesu rimini hah nai kirik kimə figtri, kini ror siə kin
(Mak 11:12-14,20-26)

¹⁸Kəni rikwamer kin, yenpig-yenpig əgkap, iriə khatərhav min Betani, mharerig-pən Jerusalem, kini Yesu rinəmkərev. ¹⁹Kini məm nai kirik, kimə figtri, ramərer ye nikar swatuk. Rəriwək mivən pakə tukun, məm nīmarin in əmə e in əmə. Kini Yesu rægkiar-pən kimi figtri ai mīmə, “Yermamə tukripəh min nənien kwənkəwam tuk nīpig kirik.”^m Məkneikin nai a rimnaukei.

²⁰Kini narmamə kafan minə kimisəm, kisakur. Mhamə, “!E-he-o! !Nai e raukei ahuaa əmə!”

²¹Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakshatətə ye Kughen, kini kapəmiə nhatətəyen ripəh norien kiraru, nakharkun nīsorien nar yame yimnor ye figtri. Mərig pəh nien mə in əmə a, mərig nakharkun nhani-pənien tuk tukwas a mhamə, ‘Əta eikin e mivən məmnim apa ye tahik’ kini tukror nəkwaimiə.” ²²Tukmə nakshatətə, nakharkun nhavəhyen naha nhagin yame naksəhuak tukun.”^o

Namehuə minə kape Isrel kisarkut mə taksəm-ru nehuəyen
kape Yesu mə rimasip-kaa
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³Kini Yesu rivən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen maməvhag kimi narmamə. Kini jif pris minə mine nəmehuə kape kwənəvəus kape Isrel minə, khaue misəm In. Masaiyoh In mhamə, “?Nakamhawor narimnar minə e? ?Pa nhagin rimivəhsi-pre nehuəyen mə takor narimnar məknekin?”

²⁴Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rhuva. Jakaiyoh kin naiyohyen kirik kimi əmiə. Tukmə nakhani atuatur, jakni-pre tuk əmiə mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo tuk norien narimnar. ²⁵Hanipə-ru tuk Yo mə ?Pa rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon mə tukror baptaes ye narmamə? ?Kughen uə yermamə?”

Kini kinasəsiwən-əsiwən kimi əriə minə mhamə, “?Tukshaw ni e? Tukmə kitawə khani mə, ‘Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimi Jon,’ mərig Yesu tukrimə, ‘?Tukmə Kughen rimivəhsi-pən nehuəyen kimin, rhawor e kimie nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran?’” ²⁶Mərig to khapəh

^m 21:19 Yesu rægkiar kin nai e rəmhen kin nuhpikinien kirik, mini məknekin, “Tukmə yermamə rapəh norien nəkwai Kughen, kafan narəyen tukrəmhen kin figtri; tukror siə kin.” Ror pən Yesu ramni hah narəyen yame ror siə kin. ⁿ 21:21 Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1 Kor 13:2 ^o 21:22 Mat 7:7-11; 18:19

min nhaniyen mhamə, ‘Yermamə əmə rimivəhsi-pən nehuəyen kimin,’ meinai kitawə khagin kin narmamə minə e meinai iriə kamhani mə Jon in profet əfrakis.”^p

²⁷Ror pən iriə kimnhani-pən tuk Yesu mhamə, “Yakseinein.”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Əhə. Mərig Yo min to yakpəh nini-pre-yen mə Pa nhagin rimivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo mə jakor narimnar.”

Nuhpikinien ye pikwarien kiraru

²⁸Kini Yesu rimini-pən min nuhpikinien tuk əriə mimə, “Kwən kirik, tini yerman kiraru. Kini rivən mini-pən tuk irehuə mimə, ‘Narik, yuvən məsim ye plantesen kape grep.’ ²⁹Mərig rimə, ‘Ah. Yakapəh.’ Kini marə, marar min ye nərigien kafan mivən məsim. ³⁰Kini tatə kapəriu rimavən məm yame rəkəskəh, mini-pən min əmə nar kirikianə. Kini rimə, ‘Rhuə, pəh yakvən.’ Meikuə, məpəh.” ³¹Kini Yesu raiyoh əriə mimə, “?Kwərə mir a, pa nhagin rimnor nəkwai rimni?”

Kini khamə, “Irehuə.”

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Ratuatuk. Kini yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nəmə has rəmhen kin narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine nipiraovin kape swatuk kimnhauə ye narmaruyen kape Kughen kwasig ikin kimia. ³²Meinai Jon Baptaes rimauə tuk əmiə mə tukrhajoun swatuk kape norien atuatuk, kini mərig kimia nimnhapəh nhaniyen nəfrakisien iran. Mərig yor təvhagə has minə rəmhen kin narmamə yamə mine kasərer tuk mane kape takis, mine nipiraovin kape swatuk, iriə kimnhani nəfrakisien iran. Mərig kimia naksəm pawk nar a, mhapəh nisararien ye nərigien kapəmiə mhapəh nhaniyen nəfrakisien iran.”^q

Yesu ramni mə nəmə Isrel kimishopni profet kape Kughen rəmhen kin yame yorwok minə kimishopni narmamə kape

yemehuə kape plantesen
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³Kini Yesu rimə, “Kini sərig min ru nuhpikinien kirik. Yermamə kirik rimnəsim kin kafan plantesen kin grep, markoparin-pən. Kini mikir kwətagtap kirik kape nəviəsis-pənien kwəkwai grep iran. Mə nehen tukraiyo, kivəh kor waen kin. Kini in mor nimə apomh kirik mə tukramərer ikin mamarha huvə tuk kafan plantesen. Kini in mərəhu plantesen ai ye kwermi narmamə tiksin, tukhapik nəriə tiksin, mhavəh-si-pən nan kirik rəmhen kin nərokien. Marə, mitərhav min aikin mivən ye tanə pisin.” ³⁴Kini kwəkwai grep rimhiak, kini yemehuə kape plantesen rher-pən kin kafan tiksin manaja mə tukhavən misəm narmamə yamə

^p 21:26 Mat 14:5 ^q 21:32 Luk 3:12; 7:29-30 ^r 21:33 Aes 5:1-2

mine kisəsım aikin mə tukhavəhsi-pən grep nan, rəmhen kin nərək kafan. ³⁵Mərig iriə kisərar, mhauh kirik, mishopni kirik, misarkwhopni kirik. ³⁶Kini yamehuə ai rarə mher-pən min kin kafan tiksin narmamə kisapita yamə minə apa kupan. Khavən, kini narmamə yame kasəsım kimisor rahas pən min kimi əriə rəmhen kin yame kimisor kupan. ³⁷Kisor məknaikin mamhavən, yamehuə kape plantesen rher-pən kin tini riven tuk əriə. Ye nərigien kafan rimə, “Tukmə ror tuksəm kafak kwajikovə, kini tukhasiai.” ³⁸Mərig iriə kisəm khamə, ‘Kwajikovə atuətuk e kape yamehuə kape plantesen. Pəh kishopni pəh plantesen e tukror kapətawə kin.’^s

³⁹Məknekin kharaptərəkin, misarkwərhav kin ye plantesen mishopni.^{*u}

⁴⁰Kini Yesu raiyoh narmamə yame kasətərig kin, mīmə, “?Rikimiə raməsik mə nipig yemehua kape plantesen tukruə, kini tukrhawor-pən iran mine narmamə yamə mine kimisəsım ye plantesen kafan?”

⁴¹Kini khani-pən tukun mhamə, “Tukroriah-oriah nəmə has minə a, mhopni əriə. Kwasig ikin, tukreighaan pən kin kafan plantesen kimi narmamə pisin minə. Kini ye nipig atuətuk yame grep tukrimhiak, iriə tukhavəhsi-pən kwənkwan kimin.”

⁴²Kini Yesu rimə, “Tukmə ror kimiə nakhapəh nisəvhekin-hanə-yen nəgkiarlen yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini mīmə,

“Nai yame narmamə kape nivhirəkinien nimə kimnhavəh kini minəsarakikin.

Mərig nai ai rehuə, taktəkun ai Kughen rimnherig min, mor səpag apomh kin.

Nar e Kughen Yermaru rimnor.

Rikitawə ragien pik tukun.’

(Sam 118:22,23)

⁴³“Ror pən, yakamni-pre tuk əmiə mə tukvəh-si ta narmaruyen kape Kughen tuk əmiə, kivəhsi-pən kimi narmamə yamə mine kasor narmaruyen kape Kughen ramkuə kin kwənkwan. ⁴⁴Tukmə yermamə kirik rirəh-pikin səpaag e, tukrowhan əgkap. Kini tukmə səpaag a ruh yermamə kirik, tukrhosis-hosis in.”^y

⁴⁵Kini jif pris minə mine Fərisi minə kimisərig nuhpikinien yamə mine Yesu rimini, kharkun mə In raməgkiar irəriə. ⁴⁶Kini misarha kin swatuk mə tukhavəhsi-pən Yesu ye kalabus. Mərig kimnhagin kin narmamə, meinai narmamə kamhani mhamə In profet kirik.

Yesu rimini nuhpikinien kape nəviginien ehua

(Luk 14:15-24)

22 ¹Kini Yesu rimini min nuhpikinien tiksin tuk əriə mīmə,
²“Narmaruyen kape Kughen in rəmhen kin king kirik yame

^s 21:38 Mat 27:18 ^t 21:39 Yesu ramni nuhpikinien kape plantesen mə nəmə Isrel kimishopni profet tu minə tiksin kape Kughen, kini mərig ruirkun ta mə tukshopni min In.
^u 21:39 Hib 13:12 ^v 21:44 Ves 44 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Matiu rimirai əfrakis nəgkiarlen ikin e uə nikam.

ramor apnəpeinə ye nəviginien ehuə tuk narkurəkien kape tini. ³Kini mher-pən kin kafan yorwok minə mə tukhavən mhavi-pə narmamə yame rimnokrən-ta kin əriə mə tukhauə tuk nəviginien. Mərig iriə m-fam kimisəpəh-pən, mhamə to iriə khapəh nhavəniēn.

⁴“Kini rher-pən kin kafan yorwok tiksin min, mini-pən tuk əriə mə, ‘Havən mhani-pən tuk narmamə yamə mine yimnokrən ta kin əriə mə tukhauə mhamə yaknor apnəpeinə ye nəviginien. Yimoh kafak kau yamə mine kisəsis-əsis huvə. Narimnar fam rinəmhen. Hauə ye nəviginien kape narkurəkien.’

⁵“Mərig khapəh nisərigien yor wok minə a. Kirik ramvən ye kafan nəsimien; kirik ramvən ye kafan stoa. ⁶Kini tiksin kharaptərək kin yorwok minə a misor ahas-pən irəriə, mishopni əriə.” ⁷Kini king, niemha rhai pik. Kini rher-pən kin mobael kafan minə khavən mishopni narmamə yamə mine kimishopni kafan yorwok minə. Kini mhasiai-pən nap ye taon kapəriə.

⁸“Kini mini-pən tuk kafan yorwok minə mə, ‘Kinor apnəpeinə ta ye nəviginien kape narkurəkien. Mərig narmamə yame yimnokrən kin əriə, norien kapəriə ripəh nəmhenien mə tukhauə. ⁹Havən apa ye swatuk minə mhani-pən tuk narmamə apnapig minə fam yamə mine nakasəm, mə tukhauə ye nəviginien.’

¹⁰“Kini yorwok minə kimnhavən apa ye swatuk minə, misofugin narmamə mi-fam yamə mine kimisəm əriə, yamə mine khahuvə mine yamə mine kisah, kini narmamə kimnhakuar aikin kaməvigin ikin.

¹¹“Mərig nipig king rimauə məm narmamə, məm yermamə kirik aikin ripəh nivəniēn ye neipən kape lafet kape narkurəkien. ¹²Kini king rini-pən tukun mə, ‘Yo kirik, nimipəh nivəhsi-pəniēn neipən kape lafet kape narkurəkien. ?Rhawor e nakuə imə?’ Mərig kwən a reinein nhorpinien nəgkiariēn kafan.

¹³“Kini king rini-pən tuk kafan narmamə minə mə tuksərkis-ətərək kin kwərmin mir mine nihun mir, kini misarakikin-pən ye nəpignəpiēn, ikin kamasək ikin, kaməkwəruə ikin.”^x

¹⁴Kini Yesu rirpin nəgkiariēn mimə, “Ror məkneikin, narmamə khapsaah yame kimnokrən kin əriə, mərig kwatiksin əmə yamə mine kimirpen əriə mə tukhauə imə.”

**Farisi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiariēn
ye nikarin kape takis
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)**

¹⁵Kini Farisi minə kimnhatərhav mamharai mhun mə tuksor Yesu rini nəgkiariēn kirik yame ripəh nəmhenien. ¹⁶Misher-pən kin narmamə

^w 22:6 Mat 21:35 ^x 22:13 Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28

tiksin kapəriä, mine nukwao kape King Herod, khauä misəm Yesu.^y Mhani-pən tukun mhamä, “Yhajoun. Yakharkun mä Ik yermamä atuutuk. Nakpəh niginien kin yermamä mä to rivi kafam nərigien, meinai rikim rapəh nəsikien mä yermamä kirik rehuä uə yermamä kirik reiwaiyu; mərig nakaməfrakis əmə. Kini nəwhagien kafam raməri-pən əmə norien yame Kughen rorkeikei. ¹⁷Kini yaksorkeikei mä jakharkun nərigien kafam mä, ?Ratuatuk ye loa kapətawə mä tukasərok-pən takis kimi Sisa, yamehuä kape Rom, uə nikam?”

¹⁸Mərig Yesu rirkun mä kamhani nəgkiarien e, mhamä tuksor nar has kirik. Kini mini-pən tuk əriä mä, “!Ah! Kapəmiä niniyen in rhuvə mərig rikimiä rəmkimik. ?Nakshawor e misarkut mä taksapita Yo? ¹⁹Havən-ru mharəh mane yame rəmhen tuk nərokien takis.”

Kini khavən, mhavəh siren^z, mhauä.

²⁰Kini raiyoh-pən əriä mä, “?Nanmi pa e? ?Kini nhag pa e?”

²¹Khamä, “Nanmi Sisa. Kini mine nhagin min.”

Məknekin Yesu rini-pən tuk əriä mä, “Nəmhen. Nar kape Sisa, havəhsi-pən kimi Sisa. Mərig nar kape Kughen, havəhsi-pən kimi Kughen.”^a

²²Yesu rhorpin məkneikin nəgkiarien kapəriä, kisərig, kisakur pik kin. Məkneikin kisəta ye Yesu mamhavən.

**Sadusi minə khamə tukhavəh-si əhu Yesu tuk nəgkiarien ye nikarin
kape nimiraghien rerin
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)**

²³Ye nipig a, Sadusi minə tiksin khauä misəm Yesu. Sadusi minə ai khamə ta mä tukmə yermamə rimhə to ripəh nimiragh-minien ye rao ye neai.^b ²⁴Kini kisaiyoh pən Yesu mhamä, “Yhajoun. Moses rimirai ye Loa mimə, ‘Tukmə yerman rimhə-tan kin piraovin kafan, kini kapəriu kwajikovə rirkək, naoraih yerman ai tukraməkeikei mikir piraovin ai tukreimək.’

(Dut 25:5-6) Ye nərigien a, iriu kirirkun nimirəptərəkiniyen nhag piauni yame rimhə. ²⁵Tukmə narmamə seven, iriə piauriə minə. Nimirin nupan ror mared, kini mipəh nimirəhyen kafan kirik kwajikovə, mimhə. Kini yame rikwasig kin rikir pian a. ²⁶Kini mimhə, mipəh nimirəhyen tini. Kini naorahini yame ror kisisər kin ror əmə min nar kirikianə kin, meriaji iriə fam a seven kimnhakir piraovin a, kini mhamhə fam, mhapəh niseiməkien. ²⁷Kini en piraovin ai rimhə min. ²⁸Kini ye nipig kape narmamə tukhamragh min iran, iriə ai seven iriə piauriə minə, ?piraovin ai tukror piraovin kin kape pa nhagin?”

²⁹Kini Yesu rini-pən tuk əriä mimə, “Nakamhani-əro kin en meinai tukmə ror nakseinein nəgkiarien ye Nəkwəkwə kape Kughen, miseinein

^y 22:16 Luk 11:53-54 ^z 22:19 Nəgkiarien kape Gris ripəh niniyen “siren,” mərig ramni mä “denari.” ^a 22:21 Rom 13:7 ^b 22:23 Wok 23:8

min nirkunien kape Kughen. ³⁰Tukmā narmamā yamā mine khamhā mamragh min to khapāh nisorien mared. Norien kape mared rimnor infamien, rəmhen kin narāyen kape agelo minā apa rao ye neai. ³¹Kini ye nīkarin kape nīmragh-minien, tukmā ror nakhapāh nisəvheikinien nəgkiarien yame Kughen rimini mimā, ³²‘Yo Yo Kughen yame Ebrahim, Aesak mine Jakob karhəgnəgin hanā Yo.’ (Eks 3:2,6) !Kitawā kharkun mā irisir kirharā iriā Kughen meinai nar apnapig kwərhimhā ta tu mīrhəkupən Moses, mərig Kughen ramni mā karhəgnəgin hanā In. !Kini pa rimā narmamā mhā minā kasəgnəgin Kughen, mərig narmamā yamā mine kamhamragh!”^c

³³Nipig narmamā minā a kimisərig nəgkiarien kafan, kisakur pik kin nhajounien kafan.

Naha loa in rehuə pik
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴Farisi minā kimisəm mā Yesu rimivəhsi-əhu Sadusi minā ye kafan nəgkiarien, khauā kirikianə mharai mhun mā tuksaiyoh-pən Yesu kin naiyohyen əutən kirik. ³⁵Kini iriā kirik, yame in yhajoun kape loa rini-pən nəgkiarien kirik kimi Yesu mā tukrəm-ru mā Yesu tukror nar kirik yame ripāh nəmhenien. Kini mimā, ³⁶“Yhajoun. ?Naha loa in rehuə pik rapita tiksin, kini mihuvə pik tuk nəri-pənien?”

³⁷Kini Yesu rimā, “Loa yame rehuə pik rapita tiksin in e ramni məknekin, “Taksəkeikei misorkeikei pik Kughen ai In Yermaru kapəmiā ye rikimiā fam, mine ye narāyen fam kapəmiā, mine ye nərigien fam kapəmiā.” (Dut 6:4-5) ³⁸In e loa yame rəkupən kini in yerpirig. ³⁹Loa yame ror kiraru kin, ipakə əmə kwəm nəmhen. In e ramni mā “Taksorkeikei narmamā yamā mine kasarə ipakə tuk əmiā misor huvə pən tuk əriā, rəmhen kin yame kimiā naksorkeikei atuk əmiā.”

(Lev 19:18) ⁴⁰Loa mir e kawəpkəfugin nəgkiarien fam yame loa mine profet kamhani.”^d

Yesu rimivəh-si əhu Farisi minā kin naiyohyen əutən kafan
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹Kini nipig Farisi minā kimisofugin əriā minā, Yesu rimini-pən tuk əriā mimā, ⁴²“?Rhawor ye nərigien kapəmiā ye Kristo? ?Nakhamā In mikip pa?”

^c 22:32 Sadusi minā kimnhani nəfrakisien ye Ol Testamen, mərig kimnhapəh nhaniyen nəfrakisien mā narmamā yamā mine kwənhamhā tukhamragh min. Mərig Yesu ramhajoun əriā mā Ol Testamen ramni mā Ebrahim, Aesak mine Jakob kwərhamragh min ye rao ye neai, ramhajoun-pən mā narmamā yamā mine kwənhamhā tukhamragh min.

^d 22:40 Rom 13:10; Gal 5:14

Kini khamə, “In mikip King Deved.”^e

⁴³ Kini rini-pən tuk əriə mimə, “?Tukmə ror məkneikin, rhawor e Nanmin Imərhakə rimivəhsi-pən nirkunien kimi Deved mə tukrokrən kin Kristo mə ‘Yermaru’? Yakamaiyoh məkneikin meinai Deved rimə,

⁴⁴ “ ‘Kughen Yermaru rimini-pən tuk Yermaru kafak mimə,
“Əkwətə ye kwermik matuk

Meriaji nīpig jakor ik takehuə ye tikmir kafam minə.”’ (Sam 110:1)
⁴⁵ ?Tukmə Deved rimnokrən kin Kristo mə ‘Yermaru,’ rhawor e kamni kimə Kristo in mikip King Deved?”

⁴⁶ Kini yermamə kirik rirkək yame to rhorpin nəgkiarien kape Yesu. Kini ririkakun ye nīpig a mamvən, kimnhagin kin naiyoh-min-ien kin nəgkiarien skai kirik kimin.

Yesu ramni mə narpinien tukrivən tuk Farisi minə

(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)

23 ¹ Kini Yesu rimini-pən tuk nukwhao ehuə mine kafan narmamə minə mə, ² “Nəmhajoun kape loa minə mine Farisi minə kamhavəh nehuəyen mə tukhani-ərhav Loa kape Moses kimi əmiə. ³ Ror pən, takasəkeikei misəri-pən, misor narimnar fam yame kamhani-pre tuk əmiə. Mərig norien kapəmiə tukripəh nəmhenien kin norien kapəriə. Meinai iriə khapəh nisorien naha nhagin yame iriə kamhani.^f ⁴ Iriə kasəkeikei kimi narmamə mhamə tuksəri-pən loa yame in rəmhen kin kajipə pam, mərig to khapəh nhavəhsi-pənien kwermiriə mə tuksasitu irəriə.

⁵ “Narimnar fam yame kasor, iriə kasor əmə mə narmamə tuksəm. Neipən yame narmamə kamhavən iran yame ramhajoun-pən mə kamhasiai Kughen, rəmhen kin kwaji bokis yame kivali-pən nəkwəkwə iran, mine nəərəus yame raməker-pən ye neipən, Farisi minə mine nəmhajoun kape loa minə kamhavəh narimnar minə e yame rehuə mapomh. ⁶ Kini tukmə khavən ye nimə kape nofuginien, misorkeikei mə tukasəkwətə əkupən. Kini tukmə khavən ye lafet, misorkeikei mə tuksəkwətə ye kwənmhaan kape nisaiyen. ⁷ Kini tukmə khavən apa ye maket, misorkeikei pik mə narmamə minə fam tukhani vi vi əriə misokrən kin əriə mə, ‘Yemehuə^g.’

⁸ “Mərig kimiə takhapəh nisorien mə narmamə tuksokrən kin əmiə mə ‘Yemehuə.’ Meinai kapəmiə yermaru kirikianə əmə. Kimiə m-fam piaumiə minə mine kaka minə. ⁹ Kini hapəh nisokrənien kin yermamə kirik ye tokrei tanə e mə ‘Tatə.’ Meinai kapəmiə tatə kirikianə əmə. In apa ye rao ye neai. ¹⁰ Kini hapəh niseighanien kin narmamə mə tuksokrən kin

^e 22:42 Jon 7:42 ^f 23:3 Mal 2:7-8 ^g 23:7 Nəgkiarien kape Gris ramni mə ‘Rabi.’ Nipran ramni yhajoun uə yemehuə.

əmiə mə ‘Yhajoun.’ Meinai kapəmiə yhajoun kirikianə əmə. In e Kristo.
¹¹ Yermamə irəmiə yame in yerpīrig, in yorwok kapəmiə.^h ¹² Meinai
 yermamə yame ravəh-si haktə atuk in, Kughen tukrivəh-si əhu in; kini
 yermamə yame ravəhsi-əhu atuk in, Kughen tukrivəh-si haktə.ⁱ

¹³ “Man, nəmhajoun minə kape loa, mine Farisi minə. Nəmhəyen
 ehua tukruə tuk əmiə. Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə
 rəmkimik. Nakasətapig kin swatuk tuk narmamə tuk nhavəniyen ye
 narmaruyen kape Kughen. Mine kimie min to nakhapəh nhavəniyen.
 Mhapəh niseighanien kin narmamə mə tukhavən aikin, nar apnapig mə
 kisorkeikei mə tukhavən.

¹⁴ “Man, nəmhajoun minə kape loa, mine Farisi minə. Nəmhəyen ehua
 tukruə tuk əmiə. Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik.
 Tukmə piahwaru yame kimnamhə-tan kin, kini naksəkrəh kin kafan
 nautə. Kini masəhuak apomh min mə narmamə tukhasiai əmiə.
 Nəmhəyen kapəmiə tukriskai rapita.^j

¹⁵ “Man, nəmhajoun minə kape loa, mine Farisi minə. Nəmhəyen ehua
 tukruə tuk əmiə. Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik.
 Rikimiə ramagien əmə mə takhavirə ye rao mhavən isok, uə mə
 taksəriwək əmə mhavən ye tanə pisin pisin minə mə takhavi-pə yermamə
 kirikianə əmə ye nəhuakien kapəmiə. Mərig nipig yermamə kirik rivəh
 norien minə a kapəmiə, in tukruə yemə has rapita əmiə. Kini nimisor mə
 in tukraməkeikei mivəh narpinien kape nap ehua rapita əmiə.

¹⁶ “!Man! Nəmhəyen ehua tukruə tuk əmiə yamə mine nakamhakir
 narmamə mərig nimrimie ripis. Kimie nakamhani mhamə, “Tukmə
 yermamə kirik rivəh kwəsu ye nhag Nimə Ehuə kape Kughen mə tukror
 kafan nəgkiarien ripam, kini marar mipəh norien nəgkiarien yame ruini
 ta, in nar apnapig əmə.’ Mərig nakhamə, “Tukmə yermamə kirik rivəh
 kwəsu ye mane^k yame kivəhsi-pən ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini in
 tukraməkeikei mor naha nhagin yame rimini.’^l ¹⁷ !Kimiə naksətəwao,
 nimrimie ripis! Takasəkeikei mharkun mə Nimə Ehuə kape Kughen^m in
 yerpīrig rapita mane yame kivəhsi-pən ikin, meinai Nimə e in ramor
 mane ramərhakə. ¹⁸ Nakamhani min mhamə “Tukmə yermamə kirik rivəh
 kwəsu ye nhag tebol ye Nimə Ehuə kape Kughen, in nar apnapig əmə.
 Mərig tukmə ravəh kwəsu ye sakrefaes yame ramswin-pən iran, kini in
 tukraməkeikei mor naha nhagin yame rimini.’ ¹⁹ !Kimiə nimrin pis minə!
 Takasəkeikei mharkun mə tebol in yerpīrig rapita sakrefaes, meinai tebol

^h 23:11 Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 ⁱ 23:12 Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14

^j 23:14 ves 14 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Yesu rimini əfrakis
 nəgkiarien ikin e uə nikam. ^k 23:16 Nəgkiarien kape Gris ramni mə ‘gol,’ in rəmhen kin
 mane yame kavəhsi-pən kimi niməhuak tuk nini-vi-vi-yen Kughen. ^l 23:16 Mat 15:14

^m 23:17 Gris ramni olta, uə tebol.

ramor sakrefaes ramərhakə. ²⁰Ror məkneikin, yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag tebol kape Nimə Ehuə kape Kughen, ravəh kwəsu əfrakis ye tebol mine narimnar fam yame ramswiin aikin. ²¹Kini yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag Nimə Ehuə kape Kughen, ravəh kwəsu əfrakis ye Nimə kape Kughen mine Yermamə yame ramarə aikin. ²²Kini yermamə yame ravəh kwəsu ye nhag rao ye neai, ravəh kwəsu əfrakis ye nhag jea kape king, kini mivəh kwəsu ye nhag Yermamə yame ramkwətə aikin mamarmaru.ⁿ

²³“!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Kimiə nakasəri-pən huvə loa yamə mine khamar əmə tuk əmiə tuk nəri-pənien, rəmhen kin in e naksəri-pən loa yame ramni mə takasəkeikei mhavəh kwesris mine onion^o ye nəsimien vi mhavəhsi-pən kimi Kughen. Mərig nakwəsəpəh Loa yamə mine kasəkupən. Iriə e: nakhapəh nisorien nar yame ratuatuk kimi narmamə, rikimiə ripəh nehuəyen tuk narmamə. Kini keinein niniyen nəfrakisien irəmiə. Rhuvə mə to nakpisəri-pən loa yamə mine kasəkupən, mipisəri-pən min Loa minə tiksın. ²⁴Kimiə nakamhakir narmamə, mərig nimirimiə ripis. Kimiə nakhavəh-si ta man-man ye nəmiə nəviginien, tamə naksəmkimik ye nimir Kughen; mərig naksətigai piəpiə nar yame rəmkimik, misəmkimik ye nimir Kughen.^p

²⁵“!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Kimiə naksəmhen kin besin mine kap yame kamrai-ta nəmkəmikien e iruə mərig apa ye nəkwairiə kisəmkimik. Nəmkimikien rukwar irəmiə, meinai naksəptig kin nar, misor əmə narimnar yame nipraimiə rorkeikei.^q ²⁶Farisi minə, kimiə imrin pis minə. Takasəkeikei misaikwas yerkimiə, kini narimnar fam apa iruə tukshawən min.

²⁷“!Man! Kimiə Farisi minə mine nəmhajoun kape loa. !Nəmhəyen ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyen in rhuvə, mərig rikimiə rəmkimik. Naksəmhen kin suranə ye yermamə yame kimoh kin pen hawən apa iruə, narmamə kisəm, khamə rhuvə. Mərig in apa imə, rukwar kin nikəkri

ⁿ 23:22 Aes 66:1; Mat 5:34 ^o 23:23 Yesu ripəh niniyen kwesris mine onion, mərig rimini nəviginien mir e “dill mine kumen”. Nimar nai yamə mine nəmiövriə ramapien huvə yame kiwəh-si-pən ye nəviginien. Loa ye Dut. 14:22-29; 26:12-15, mine Lev. 27:30-33 ramni mə tukaməkeikei kiwəhsi-pən nihar nəsimien vi kimi Kughen. Farisi minə kimisəri-pən huvə loa minə e, mərig kimnəhapəh nisəri-pən huvəyen loa yame ramni mə tuksorkeikei Kughen mine narmamə. Loa e raməmir ye Dut. 30:16. ^p 23:24 Ye nəgkiarien Gris Yesu ramni nuhpikiniyen kirik mimə, “Nakhavəh-si ta man-man, misətigai kamel pəpiə.” Kamel in nar miragh ehuə kirik yame rəmkimik ye loa kape nəmə Isrel. Nipran ramni mə Farisi minə kasəri-pən loa tiksın yame rimar, mərig khapəh nisəri-pənien loa ehuə minə. ^q 23:25 Mak 7:4

narmamə yamə mine kwənhəmhə, mine narimnar fam yame rəmkimik.^r
²⁸ Ye norien kirikianə əmə min, apa iruə, narmamə kasəm norien kapəmiə, khamə rhuvə. Mərig yerkimia, rukwar kin nahasien, meinai nakhapəh nisorien naha nhagin yame nakamhani, masor pik təvhagə has.^s

²⁹ “!Man! Kimia Farisi minə mine nəmhajoun minə kape loa. !Nəmhəyən ehuə tukruə tuk əmiə! Kapəmiə niniyən in rhuvə, mərig rikimia rəmkimik. Kimia nakhavhirəkin suranə kape profet kape Kughen minə masor huvə pən marə marə ye təwk ye nəmə atuətuk minə. ³⁰ Kini mhani mhamə, ‘Tukmə yimnisarə ye nipig kape kaha minə kapəməwə, to yakpihapəh nisasituyen ye kaha yamə mine kimishopni profet minə.’ ³¹ Naksəgkiar məknakin, mamhani hah atuk əmə əmiə, mhani-ərhav mə kimia kwənərəus atuətuk minə kape ripmiə kupan yamə mine kimishopni profet minə. ³² Kini rhuvə əmə- kimia takasəkeikei misərkin təvhagə has yame ripimiə minə kimnharikakun.

³³ “!Kimiə snek minə, mine nipnət snek minə! ?Rikimia ramuh mə ta mə to naksap ta kin narpinien ye nap ehuə uə? Nikam. ³⁴ Ror pən, yakamher-pre kin profet minə, mine narmamə yamə mine kharkun nar, mine nəmhajoun minə. Kini nakharuk haktə tiksın ye nai kamarkwao kin mishopni əriə; naksarkis-arkis tiksın mhauh əriə apa ye nimə kape nofuginien kapəmiə; kini masəko ta tiksın mamharpəhu əriə mhavən apa ye taon minə. ³⁵ Ror pən, kimia takhavəh narpinien kape narmamə yame kashopni narmamə m-fam yamə mine kisatuətuk; ririkakun ye Ebel yame in yemə atuətuk muə meriaji-pə Sekaraea^t ji Berekia, yame kaha kapəmiə minə kimishopni in ye Nimə Ehuə kape Kughen ye kwenimrhei tebol mine kwənmhaan rhakə. ³⁶ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narpinien minə fam e tukruə tuk nəmə Isrel yame kisarə ai taktakun mine.

³⁷ “!Awəh, nəmə Jerusalem, nəmə Jerusalem! Kimia nakashopni profet minə kape Kughen. Kini narmamə yamə mine Kughen rimnher-pre kin əriə tuk əmiə, nakasarkwhopni əriə kin kapier apig. Nipig ripsaah yakorkeikei mə jakəpkəfugin əmiə maməm əmiə rəmhen kin yame man ramauu tini minə, mərig kimia nakasəpəh. ³⁸ Səm-ru. Kughen rimnəpəh əmiə; nahasien tukrirəh-pikin nimə kapəmiə; nar kirik rikək iran, ³⁹ meinai, yakamni-pre tuk əmiə mə to nakhapəh nisəm-minien Yo miseriaji takhani mhamə, ‘Pəh kivəh-si haktə Kwən en ramuə ye nhag Yermaru.’ ”

Nimtətien minə kape Nipig Kwasig

(Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)

24

¹ Kini ai, Yesu rimitərhav ye Nimə Ehuə kape Kughen, mameriwək mamvən, kini narmamə kafan kisəgkiar kin Nimə

^r 23:27 Wok 23:3 ^s 23:28 Luk 16:15 ^t 23:35 Pəh nien mə Sekaraea e rim Jon Baptaes. Nakəm stori kape Sekaraea kupən ye 2 Kron 24:20-22.

Ehuə kape Kughen. ²Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Əmru. Nimə ehuə minə e, tukohtəg-ətəg ta kapier iran, kipəh nipəhyen kirik.”

³Kini kwasig ikin, Yesu rimnəriwək iriə kafan narmamə minə mhavən apa ye tukwas e Olif, misəkwətə. Kini kafan narmamə pisin minə əmə kimnhavən misəm, mhani-pən tukun mhamə, “Takni-ru mə ?narimnar minə e tukhauə ye naha nipig? ?Kini naha nimtətien yame tukror əpu mə Nipig Kwasig rinamuə ipakə?”

⁴Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Takasərig huvə, tamə yermamə kirik reikuə irəmiə. ⁵Meinai narmamə khapsaah tukhavəh nhagik, kini mhauə mhani mə iriə e, Kristo. Tukseikuə ye narmamə khapsaah mhavi nərigien kapəriə. ⁶Kini nipig naksərig mə narmamə kamhauh əriə minə, uə naksərig nəvsaoyen kin nuhyen əjir minə, takhapəh nisakur-akurien, mhapəh nhaginien. Narimnar mine tukruə məkupən, mərig pəh nien mə Nipig Kwasig a. ⁷Kwənərəus kirik tukruh kwənərəus kirik. Kini narmamə ye tanə kirik tukhavən tanə pisin mhauh narmamə ikin. Kini nimnimien tukravən ye tanimtanə. Kini sweiwei tukruh narmamə. ⁸Mərig narimnar minə e in nirikakunien əmə kape nipig əutən, rəmhen kin piraovin yame rinamərig nəmhəyen tuk neiməkien.

⁹“Ye nipig a, tukseighan-pən kin əmiə kimi tikmir minə, tuksor ahas-pre kimi əmiə. Mishopni əmiə. Kini nəmə kantri pisin pisin minə tuksəməkin əmiə meinai nakamhavəh nhagik. ¹⁰Ye nipig minə a, narmamə khapsaah tuksəpəh kapəriə nhatətəyen, miseighan-pən kin əriə minə ye kwermi tikmir minə kapəriə, kini masəməkin əriə minə. ¹¹Kini profet eikuə minə tukhauə miseikuə ye narmamə khapsaah. ¹²Meinai nahasien tukrehuə, ipakə narmamə mifam, norkeikeiyen kapəriə tukrirkək. ¹³Mərig yermamə yame ramərer timtim meriaji Nipig Kwasig, Kughen tukrivəh miragh in. ¹⁴Kini Nəvsaoyen Huvə kape narmaruyen kape Kughen, tukni-ərhav ikin minə fam ye tokrei tanə, mə kwənərəus minə fam tukharkun nisərigien, kini ai, Nipig Kwasig ruə.”

¹⁵(Kini pəh narmamə tuksəvhuekin nəkwəkwə e mharkun). Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kini nipig kimiə takhavən ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen masəm nar a kamni kimə ‘Nar has yame rorlah pik nar,’ yame profet Daniel rimini-ərhav,” ¹⁶kimiə e Judia taksap miserkwaig ye tukwas. ¹⁷Tukmə yermamə ramapis iruə ye nimə kafan to ripəh nivənien imə tuk nipikien narimnar kafan, mərig pəh rap.” ¹⁸Tukmə yermamə raməmır yerki nəsimien kafan, to ripəh nivənien yerkwanu tuk nivəhyen kafan neipən, mərig pəh rap. ¹⁹!Man! Riskai pik tuk nipiraovin yamə mine khasiai nar, kini mine yamə mine jiriə minə kasəmaah hanə, meinai tuksərig rahas pik.” ²⁰Taksəhuak tuk nahasien e mə tukripəh nuəyen

^u 24:15 Əm-ru nar e Daniel rimini ye Dan 9:27; 11:31; 12:11. ^v 24:17 Luk 17:31

^w 24:19 Luk 23:29

mirəh əmiə ye Sabat,^x uə ye nipig kape nokieiyen, ²¹ meinai nahasien ehuə yame tukruə, yermamə ripəh nəm-hanəyen ririkakun ye nipig Kughen rimnərəhu nimoptanə meriaji-pə taktəkun mine. Kini nahasien kirik to ripəh nuə-minien nipig kirik rəmhen kin nahasien a. ²² Mərig Kughen tukrərai ta nipig kape nahasien a yame tukruə iran. Tamə, narmamə m-fam khamhə tukun. Mərig In rimnərai nipig a mə tukrivəh miragh narmamə yamə mine In rimirpen əriə mə kafan narmamə minə.

²³ “Nipig a, tukmə kirik rimə, ‘Səmrū. Kristo e,’ uə yermamə kirik rimə, ‘Səmrū, Kristo en,’ mərig kimiə to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien iran. ²⁴ Meinai profet eikuə minə khapsaah tukhauə mhasigəvin Kristo misor nimtətien mə tukseikuə ye narmamə. Kini misarkut tuk nisəmien swatuk tuk nivi-tayen narmamə yamə mine Kughen rimirpen əriə. ²⁵ Rikimie tukraməkeikei maməsik huvə nəgkiarien yame yimini-ta tuk əmiə, kwasig ikin narimnar minə e khauə misor nəfrakisien kin.

²⁶ “Ror pən, tukmə yermamə kirik rini-pre tuk əmiə mə, ‘Kristo apa ye tipəvsik,’ takhapəh nhavəniyen mə taksəm. Uə tukmə yermamə kirik rimə, ‘In apa ye nəkwai nimə,’ takhapəh nhaniyen nəfrakisien iran, ²⁷ meinai nipig Yo, Ji Yermamə, jakrerig-pə min, jakuə aihuaa əmə, kini narmamə m-fam tuksəm Yo, rəmhen kin yame karuəruə ramaroapig pirə, narmamə fiak kisəm. ²⁸ Rəmhen əmə min kin nipig ligkai’ minə kamhaivə yerpig misewaiyu masərip tahik, nakharkun mə kəməm minə apaikin.

²⁹ “Kini nipig kape nahasien ruə mor infamien,

‘Mirh tukripis,

kini makuə to rapəh min nəsiəyen;

kini kəmhaui minə tuksəsaah,

kini mine narimnar fam ye nimago-ago tukhakiu-

kiu.”^z

(Aes 13:10, 34:4)

³⁰ Kwasig ikin, Yo, Ji Yermamə, jaktərhav-pə ye napuə. Kini kwənərəus minə fam ye tanimtanə tuksəm tuksasək. Kini narmamə tuksəm Yo, Ji Yermamə, jaksi-pən ye napuə mivəh nehuəyen mine nikhakien.^a

³¹ Kini ai, tukher naiyuk, kher-pən kin agelo kafak minə mə tukhavən misarkurao ye tanimtanə, mine ikin pukaa ye neai misofugin narmamə yamə mine yimirpen-ta əriə.^b

³² “Sərig min nuhpikinien kin nai e kamni kimə figtri. Nakharkun mə nipig kape figtri rimnəpir-pir, mine nipig kape nəsimien kirauə kwis. ³³ Rəmhen əmə kin yame tukmə nahasien ramuə, takharkun mə Yo Ji Yermamə, yaknamuə ipakə, minamərer ipakə əmə tuk kwəruə ye nimə kapəmiə.

^x 24:20 Meinai loa ramni-əhu narmamə mə tukhapəh niseriwəkien mhavən isok tuk yerkwanu ye Sabat. ^y 24:28 Nəgkiarien Gris ramni man kirik ye English kamni kimə

“vulture.” ^z 24:29 Joel 2:10 ^a 24:30 Dan 7:13; Sek 12:10; Rev 1:7 ^b 24:31 1 Kor 15:52; 1 Tes 4:16

34 “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kamhamragh ai taktakun, to khapəh nhamhə-famien kwasig ikin narimnar mine e tukpihatərhav-pə. 35 Napuə mine nimoptanə tukawəkeikei mirarkək; mərig nəgkiarien kafak to ripəh nirkəkien tuk nipig kirik.”^c

Yermamə rikək yame rirkun nipig yame Yesu tukrirerig-pə min iran

36 Kini Yesu rimə, “Yermamə kirik ripəh nirkunien nipig uə aoa atuatur kape narimnar minə a. Agelo minə apa ye neai kaseinein, kini Yo min, Ji yermamə, yakeinein. Mərig Tatə Kughen əmə In rirkun nipig atuatur a.^d 37 Ye nipig yo Ji Yermamə jakuə iran, tukrəmhen kin nipig kape Noa kupan, yame narmamə khapəh nisor-apnəpənəyen iran.^e 38 Ye nipig a, yapiwən ripəh hanə naiyuyen, narmamə kasəvigin, mamhanim, masor nəviginien kape narkurəkien, in e narimnar fam yame kimisor ye nimraghien kapəriə, miseriaji-pə Noa rimavən ye nəkwai rao kafan, 39 kini iriə kimiseinein naha nhagin yame tukruə miseriaji-pən yapiwən rimnaiyu mipik əriə fam. In e tukror rəmhen əmə kin nipig yame Yo Ji Yermamə jakurə iran.^f 40 Yermamə kiraru ye nəsimien, kini jakvəh kirik, məpəh kirik. 41 Piraovin kiraru kaokwətə kwis mawor nəviginien, kini jakvəh kirik məpəh kirik.

42 “Ror pən, takasəkeikei misarha, meinai nakseinein naha nipig yame kapəmiə Yermaru tukruə iran.^g 43 Mərig takasəkeikei mharkun nar e. Tukmə yemehuə kape nimə rirkun nipig atuatur yenpig yame yəkrəh tukruə iran, kini tukraməkeikei mamarha huvə mə yəkrəh tukripəh neikusien nimə mivən imə.^h 44 Kini kimiə min takasəkeikei masərer matuk meinai Yo, Ji Yermamə, jakuə ye nipig yame rikimiə tukripəh nuhyen.

45 “Rikimiə tukraməkeikei māməsik huvə norien kape manaja yame rirkun nar, yame ramraptərəkien wok kafan mipəh nəpəhyen. Yermaru kafan rimnərəhu mə tukror wok a mamehuə ye kafan yorwok minə fam mivəhsi-pən nəriə nəviginien ye nipig atuatur. 46 Kini tukmə yermaru ruə məm manaja kafan, māməm mə ramor huvə wok kafan, kini manaja a tukrarə ye nihuvəyen. 47 Yakamni əfrakis mə yermaru a tukrərəhu in ramehuə ye narimnar fam kafan.ⁱ 48 Mərig tukmə manaja a in yemə has, kini rikin raməsik mə, ‘To kafak yermaru ripəh nurə-aihuuayen,’ 49 kini marar mamvən, mamuh yorwok minə tiksin, kini mivən māməvigin, māmnim iriə nəmə kisapis. 50 Kini yermaru kape manaja a tukruə ye nipig mine aoa yame manaja rikin ripəh nəsikien mə kafan yermaru tukruə iran. 51 Yermaru a tukror narpinien ehuə kimi manaja

^c 24:35 Mat 5:18 ^d 24:36 Wok 1:7; 1 Tes 5:1-2 ^e 24:37 Jen 6:5-8

^f 24:37-39 Jen 7:21-23; Luk 17:26,27 ^g 24:42 Mat 25:13 ^h 24:43 Luk 12:39-40;

Rev 16:15 ⁱ 24:47 Mat 25:21,23

a, marakikin-pən ikin kwənmhaan kape narmamə yamə mine kapəriə niniyen rhuəvə məriḡ rikiriə rəmkimik. Ikin a, narmamə kisasək pik misəkwəruə ikin.”^j

Nuḡpikinien ye nīpīraovin iriə m-fam ten

25 ¹Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Ye Nīpig Kwasig, narmaruyen kape Kughen tukror məkneikin. Nīpīraovin, iriə ten. Kamhatərhav yenpig, mhamə tukhavən ye narkurəkien kirik. Kini maseito kin kwən a yame rimnarkurək pə pə əmə tukruə mikir kafan pīraovin mhavən ye nimə kamor lafet ikin.^k ²Nīpīraovin minə a, kirkirip irəriə kisarmar, kini kirkirip irəriə kharkun nar. ³Iriə kirkirip yamə mine kisarmar, kimnhavəh kapəriə laet minə, məriḡ kḡapəh nhavəhyen kerosin^l rəmhen tuk nivi-pəniēn ye laet. ⁴Məriḡ nīpīraovin kirkirip yamə mine kharkun nar, kamhavəh kapəriə laet kini mhavəh min kerosin rəmhen tuk nivi-pəniēn ye laet. ⁵Kini kwən a yame tukror mared rīpəh nuə-aihuaayen. Kini napīrien ravəh nīpīraovin minə a, kamhavi kəviəm, misapir.

⁶“Kini yenpig-əru, kwən kirik rokrən apomh mimə, ‘Kwən yame tukror mared rinamuə. !Hauə misəm!’

⁷“Kini nīpīraovin iriə ten kimisarha, mhaukrakin laet kapəriə minə. ⁸Məriḡ nīpīraovin yamə mine kisarmar khani-pən tuk nīpīraovin yamə mine kharkun nar mhamə, ‘!Awī! Havəhsi-pə kerosin rəmhen meinai kapəməwə kerosin ruirkək, kini laet minə natukḡapis.’

⁹“Məriḡ nīpīraovin yamə mine kharkun nar khani-pən tuk əriə mə, ‘Nikam. Kerosin e rīpəh nəmhenien tuk ətawə m-fam. Məriḡ harerig mhavən mhavəh nimri kapəmiə kerosin rəmhen apa ye stoa.’

¹⁰“Məriḡ nīpig nīpīraovin yamə mine kisarmar kasəriwək, mhavən mə tukhavəh kerosin, kini kwən a yame tukror mared ruauə. Kini nīpīraovin yamə mine kasərer matuk kimnhavən iriə min ye nəviginien kape mared. Mhavən imə, kini kətapig.

¹¹“Kwasig ikin, nīpīraovin yamə mine kisarmar kimnharerig-pə, mhamə, ‘!Yemehuə! !Yemehuə! Əhitə, pəh yakḡaurə imə.’^m

¹²“Məriḡ kwən a yame tukror mared rini-pən tuk əriə mə, ‘Yakamni əfrakis mə yo yakeinein əmiə.’ⁿ

¹³Kini Yesu rini ta nuḡpikinien, mini-pən tuk əriə mə, “Ror məkneikin, kimīə takasəkeikei misərer matuk, meinai nakseinein nīpig mine aoa yame kapəmiə Yermaru tukruə iran.”^o

^j 24:45-51 Luk 12:42-46 ^k 25:1 Luk 12:35; Rev 19:7 ^l 25:3 Nəḡkiariēn kape Gris rīpəh niniyen “kerosin,” ramni mə “oel.” ^m 25:11 Luk 13:25-27 ⁿ 25:12 Mat 7:23
^o 25:13 Mat 24:42

Nuhpikinien ye yermamə kisisər yame kimirhor wok kin mane
(Luk 19:11-27)

¹⁴ Kini Yesu rimini nuhpikinien kirik min mimə, “Yakamni min mə narmaruyen kape Kughen tukror məkneikin. Yemehuə kirik rimnor apnəpeinə mə tukrivən ye tanə pisin kirik isok. Kini mokrən kin kafan yorwok misir kirhuə. Kini rərəhu-pən mane ye kwermirisir mə tukrhor wok kin. ¹⁵ Mivəhsi-pən mane^p kimi ərisir rəmhen tuk nirkunien kapərisir. Mivəhsi-pən nitip kirkirip kimi yermamə kirik; kini mivəhsi-pən nitip kiraru kimi yermamə kirik; kini mivəhsi-pən nitip kirikianə kimi kirik. Kini marar mitərhav mamvən ye kafan nəriwəkien.” ¹⁶ Kini yorwok yame rimivəh nitip kirkirip rimavən mor aihuə əmə bisnes kin, kini mor win ye kirkirip min. ¹⁷ Kini ye norien kirikianə əmə min, yorwok yame rimivəh nitip kiraru rimavən mor bisnes kin mor win ye kiraru min. ¹⁸ Mərig yorwok yame rimivəh nitip kirikianə in rimavən mikir nimoptanə minim nitip kape yemehuə kafan.

¹⁹ “Kini newk ripsaah ruə mivən. Yemehuə a kape yorwok minə a rirerig-pə kini mokrən kin ərisir mə tukrəm-ru mə kimirhawor-pən ye kafan mane. ²⁰ Yorwok yame rimivəh nitip kirkirip rimavən mivəh nitip kirkirip min yame rimnor win iran mimə, ‘Yemehuə. Apa kupan, nimivəhsi-pə nitip kirkirip, kini yimnor bisnes kin, mor win ye yame rəkwakw nitip kirkirip min.’

²¹ “Kini yemehuə rini-pən tukun mə, ‘Nimnor huvə, kini ik yorwok huvə yame nakamraptərək kin huvə wok kafam kini mipəh nəpəhyen. Nimnor huvə məkna, ye narimnar tiksin, kini jakərəhu ik nakehuə ye narimnar ripsaah. !Yüə imə pəh rikirau ragien!’”

²² “Yorwok yame rimivəh nitip kiraru ruə məm yemehuə kafan mini-pən tukun mimə, ‘Yemehuə. Apa kupan, nimivəhsi-pə nitip kiraru, kini yimnor bisnes kin, mor win ye yame rəkwakw nitip kiraru min.’

²³ “Kini yemehuə rini-pən tukun mimə, ‘Nimnor huvə, kini ik yorwok huvə yame nakamraptərək kin huvə wok kafam kini mipəh nəpəhyen. Nimnor huvə məkna, ye narimnar tiksin, kini jakərəhu ik nakehuə ye narimnar ripsaah. !Yüə imə pəh rikirau ragien!’

²⁴ “Mərig yorwok yame rimivəh nitip kirikianə ruə mini-pən tukun mə, ‘Yemehuə. Yakirkun mə kafam norien rəutən. Ik nakampik nəviginien yame ik nimipəh nəsimien ikin, kini mampik kwənkwai nai yame ik nimipəh nəmənəyen ikin. Ror pən, yimigin kin ik, ²⁵ mamvən, mikir nimir merkwaig kin mane. Əm-ru, mane en kafam.’

²⁶ “Kini yemehuə a rini-pən tukun mimə, ‘!Ik yorwok has kirik! Nakamarpah pik. Nakwirkun ta mə yakampik nəviginien yame yimipəh

^p 25:15 Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni mə mane e “talen.” Talen kirikianə in nərok wok kape newk 15. ^q 25:15 Rom 12:6 ^r 25:21 Mat 24:45-47; Luk 16:10

nəsimien ikin, kini mampik kwənkwai nai yame yimipəh nəmənəyen ikin. ²⁷Rhuvə mə to nakpivəh kafak mane mivən mərəhu-pən ye bang, pəh nipig yame jakrerig iran, jakirkun nivəhyen kafak mane iriu yame rəkwakw.’

²⁸“Kini yemehuə rini-pən tuk kafan yorwok minə tiksin mimə, ‘Havəh-si ta mane tukun mivəhsi-pən kimi yorwok e yame rimivəh nitip ten, ²⁹meinai yermamə yame ravəh nar kirik, tukpivəhsi-pən min tiksin kimin. Mərig yermamə yame kafan nar kirik rirkək, tukpivəh-si ta fam kafan narimnar minə.’ ³⁰Kini arakikin-pən yorwok e yame ramarpah, meinein norien nar huvə kirik ye nəpignəpien- ikin kamasək ikin, kaməkwəruə ikin.’ ”^t

Nuhpikinien ye sipsip minə mine nəni minə

³¹Kini Yesu rimini mimə, “Nipig Yo Ji Yermamə jakuə ye nikhakien mine nəsaninien kafak, kimawə agelo minə fam, Yo King, jakwəkwətə ye kafak jea mamarmaru ye nəsaninien mine nikakien kafak.”

³²Narmamə m-fam ye kantri minə fam tuksofugin əriə minə ye nimrik, kini jakor narimnar rəmhen kin yermamə yame ramarha tuk sipsip minə, maməwhai sipsip minə mine nəni minə.’ ³³Jakəwhai sipsip minə tukhavən ye kwermik matuk; kini nəni minə tukhavən ye kwermik mawor.

³⁴“Kini Yo, King, jakni-pən tuk yamə mine kasərer ye kwermik matuk mə, ‘Hauə. Kimiə e yamə mine Rimik Kughen rimnautə-pre kin kafan nihuvəyen kimi əmiə. Hauə mhavəh naha nhagin yame Kughen rimnərəhu karin mə kapəmiə. Hauə misarə əfrakis ye narmaruyen kafan yame rimnor əpnəpeinə iran mə kapəmiə kwasig ikin ror tokrei tanə.

³⁵Hauə mhavəh, meinai nipig yimnəmkərəv, nimnhavəhsi-pə nəviginien; kini nipig yimnəkwakwə, nimnhavəhsi-pə nu; kini nipig yimaure rəmhen kin yepsipis, nimnhakir Yo mhavən ye kapəmiə rukwanu;”

³⁶kini nipig kafak neipən rimikək, nimnhavəhsi-pə neipən kimi yo; kini nipig yimnamhə, nimisəm huvə Yo; kini nipig yimnamarə ye kalabus, nimnhauə mhavaag-pə kin Yo.’

³⁷“Kini nəmə atuatur minə tukhani-pə tuk Yo mhamə, ‘Yermaru. ?Naha nipig yimisəm Ik nimnəmkərəv, kini yaksəvigin Ik? ?Uə naha nipig nimnəkwakwə, yakhavəhsi-pre nu kimik? ³⁸?Kini naha nipig yimisəm Ik yepsipis kini yakhakir ik mhavən yerkwanu? ?Uə naha nipig kafam neipən rimirkək kini yakhavəhsi-pre neipən kimik? ³⁹?Kini naha nipig yimisəm nakamhə uə nimnamarə ye kalabus, kini yimnhaurə mhavaag-pre kin Ik?’

^s 25:29 Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 ^t 25:30 Mat 8:12; Luk 13:28 ^u 25:31 Mat 16:27; 19:28 ^v 25:32 Esik 34:17; Rev 20:11-13 ^w 25:35 Aes 58:7

40 “Kini Yo, King, jakni-pən tuk əriə mə, ‘Yakamni əfrakis mə naha nhagin yame nimisor kimi piak kirik, nar apnapig mə in yermamə apnapig əmə, mərig nimisor kimi Yo.’^x

41 “Kini ai, jakni-pən tuk yamə mine kasərer ye kwermik mawor mə, ‘Havən isok tuk Yo. Kughen rinərəhu ta kapəmiə narpinien. Havən ye nap ehuə yame ramuək rerin, yame kimnor kape Setan mine yarmhə minə kafan.’^y 42 Havən isok meinai nipig yimnəmkərəv, nimnəhapəh nhavəhsi-pəyen nəviginien kimi Yo. Kini nipig yimnəkwəkwə, nimnəhapəh nhavəhsi-pəyen nu kimi Yo. 43 Kini nipig yimaurə rəmhen kin yepsipis, nimnəhapəh nhakirien Yo mhavən yerkwanu. Kini nipig kafak neipən rikək, nimnəhapəh nhavəhsi-pəyen neipən kimi Yo. Kini nipig yimnamhə, mine nipig yimnamarə ye kalabus, nimnəhapəh nhaurəyen mhavaag-pə kin Yo.’

44 “Kini iriə min tukhani-pə tuk Yo mhamə, ‘Yermaru. ?Naha nipig yimisəm Ik nimnəmkərəv iran, uə nimnəkwəkwə iran, uə Ik nimaue yepsipis, uə kafam neipən rikək, uə yimnamhə, uə yimnamarə ye kalabus, kini yakhapəh nhaurəyen mhavaag-pre kin Ik?’

45 “Kini jakni-pən tuk əriə mə, ‘Yakamni əfrakis tuk əmiə mə tukmə nakhapəh nisasituyen ye piak kirik, nar apnapig mə in yermamə apnapig əmə, mərig nakhapəh nisasituyen irak.’

46 “Kini iriə tukhavən mhavəh narpinien yame infamien rikək. Mərig nəmə atuatur tukhavəh nimraghien rerin.”^z

Nəməhuə kape nəmə Isrel kasarhakin swatuk tuk nhopniyen Yesu
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

26 ¹Kini Yesu rəgkiar ta, mini-pən tuk kafan narmamə minə mə, ²“Nakharkun mə tuknahu ror nipig kape lafet kape Pasova. Kini tukeighan-pən kin Yo, Ji Yermamə, kəsik haktə Yo ye nai kamarkwao kin.”^a

³Kini jif pris minə mine nəməhuə kape nəmə Isrel kimisofugin əriə minə ye nimə kape hae pris, nhagin e Kaeafas. ⁴Mamharai mhun mə tukharaptərəkin apis-apis Yesu mishopni. ⁵Mamhani mhamə, “Mərig to khapəh nisorien ye nipig kape nəviginien ehuə, tamə narmamə khauh apnapig əmə əriə minə.”

Piraovin kirik ramətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶Kini Yesu ramarə apa Betani, imei kwən kirik nhagin e Saemon, yame apa kupən rimivəh nimhəyen əutən ye tikin. ⁷Kini Yesu raməvigin,

^x 25:40 Prov 19:17; Mat 10:42; Mak 9:41 ^y 25:41 Mat 7:23 ^z 25:46 Dan 12:2; Jon 5:29

^a 26:2 Eks 12:1-27; Mat 20:18

mækneikin piraovin kirik ruə mivəh botel senta kirik kimnor kin kapier kirik nhagin e alabasta. Senta a, nimrin rhaktə pik. Kini in ruə mətəg-pən senta ye kapan kapə Yesu.^b

⁸Mərig narmamə kafan minə niemha rhai əriə khamə, “?Rhawor pian e ramoriah senta e? ⁹Rhuvə pik mə to in ror salem kin; mirkun nivəhyen mane ehua kin tuk nivəhsi-pənien kimi yavən has minə.”

¹⁰Mərig Yesu ruirkun nərigien kapəriə, mimə, “!Ei! Hapəh pian en. ?Rhawor nakashek in? In ramor nar huvə kirik kimi Yo. ¹¹Yavən has minə tukasəmir kimiə miriə nipig fam. Mərig Yo jakpəh nəmirien kitawə-m kimiə nipig fam.^c ¹²Piraovin e ravi-təg-pən senta ye niprak mapnəpenə ye niprak mə tuknim Yo. ¹³Yakamni əfrakis tuk əmiə mə ikin pukaa ye tokrei tanə yame kamni-ərhav Nəgkiarien Huvə ikin, tukaməvsao min kin norien kape pian e, pəh narmamə rikiriə tukraməsik in.”

Judas rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴Kini Judas Iskariot, in yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, rivən məm jif pris minə ¹⁵maiyoh əriə mimə, “?Takhavəhsi-pə naha nhagin kimi yo tukmə yakeighan-pre kin Yesu kimi əmiə?” Kini kishen-pən fiftin taosen vatu kimin.^{d e} ¹⁶Kini ririkakun ye nipig a, Judas rimnamərig nipig yame tukreighaan-pən kin Yesu kimi əriə.

Lodsapa

(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1 Kor 11:23-26)

¹⁷Kini ye nirikakunien kape nipig kape lafet e kamni kimə Bred yame Yis Rirkək iran, kini narmamə kape Yesu kisaiyoh-pən In mhamə, “?Nakmə jakhaukaa misor apnəpenə ye nəviginien kape Pasova?”^f

¹⁸Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Havən apa ye taon, kini masəm yermamə kirik mhani-pən tukun mhamə, ‘Yhajoun ramni mə nipig yame Kughen rimirpen ta mə kafan, ruauə ipakə. Kini tukror nəviginien kape Pasova iriə kafan narmamə minə ye kafam nimə.’ ”

¹⁹Kini narmamə kape Yesu minə khatərhav, misor naha nhagin yame Yesu rimini mə tuksor tuk nor-əpnəpənəyen ye nəviginien kape Pasova.

²⁰Yenpig, Yesu ruə iriə narmamə twelef kafan misofugin misəvigin ye tebol. ²¹Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə kimiə kirik tukreighaan-pən kin Yo kimi tikmir minə kafak.”

²²Kini narmamə kafan minə rikiriə reiwaiyu, kini iriə kirikiane kirikiane kisaiyoh-pən In mhamə, “?Yermaru, pa? Pəh nien mə yo.”

^b 26:7 Luk 7:37-38 ^c 26:11 Dut 15:11 ^d 26:15 Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni mə “kishen-pən silva toti.” ^e 26:15 Sek 11:12; Jon 11:57 ^f 26:17 Eks 12:14-20

²³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə kirik yame yakaweires kwis bred ye supsup ye bol tukreighaan-pən kin Yo kimi kafak tikmir minə.”^g

²⁴ Yo Ji Yermamə jakaməkeikei mimhə rəmhen kin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini kupən.^h !Kini mərig rahas pik tuk yermamə yame tukreighaan-pən kin Yo ye kwermirə! !Kwən a tukrivəh narpinien ehuə!”ⁱ

²⁵ Kini Judas e yame natukreighan-pən kin Yesu ye kwermi kafan tikmir minə rimnaiyoh mimə, “?Pa ai? ?Yo?”

Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Əwəh. Ik atuk nimini.”

²⁶ Kini kasəvigin hanə, Yesu rivəh bred məhuak mini vi vi Kughen tukun, makapir mivəhsi-pən kimi kafan narmamə minə mimə, “Sən. In e niprak.” ²⁷ Kini mivəh kap waen mini vi vi Kughen tukun, mivəhsi-pən min kimi əriə, kini mimə, “Kimiə m-fam hanim. ²⁸ Nitawik e. Ramor nərigien kape Kughen tuk nivəh-miraghien narmamə tuk nuəyen məmir-ərhav. Tukraiye mirisin ta təvhagə has kape narmamə khapsaah.^j ²⁹ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mimə to yakpəh ninim-minien waen meriaji minim min waen ye narmaruyen kape Rimik.”

³⁰ Kini kimisəni nipei əhuak kirik, mhatərhav mhavən ye tukwas Olif.^k

Yesu rimə Pita tukrini mə in reinein In
(*Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38*)

³¹ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mə, “Tuk yenpig əmə e, taksəm naha nhagin yame tukur irak tukritərhav-pə, nhatətəyen kapəmiə mifam tukrimir, meinai kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen kimə,

“‘Jakuh yermamə yame ramarha huvə tuk sipsip minə, kini sipsip kafan minə tucksaiye rik rik.’ ” (Sək 13:7)

³² Kini Yesu rirpin nəgkiarien mimə, “Mərig nipig jakimragh min, jakəkupən kin əmiə mivən apa Galili.”^l

³³ Mərig Pita rimini-pən tukun mimə, “Tukmə ror nhatətəyen kapəriə tiksın tukrimir; mərig nhatətəyen kafak to rapəh nimirien.”

³⁴ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə man tukripəh nəkakə-hanəyen, ik takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”^m

³⁵ Mərig Pita rarə mini-pən skai min mimə, “!Nar apnapig tukmə khamə tukshopni ərau mik, to yakpəh niniyen mə yakeinein Ik!” Kini iriə fam khani əmə min nəgkiarien ai.

^g 26:23 Sam 41:9 ^h 26:24 Sam 22 mine Aes 53 kirani mirəmə mə Mesiah tukraməkeikei mimhə mivəh narpinien kape təvhagə has kape narmamə. ⁱ 26:24 Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “!Ripimə kwən ripipəh narha-pə-yen ye tokrei tana, ripihuvə!” Mərig niprai nəgkiarien ramni mə, “tukrarə ye narpinien ehuə.” ^j 26:28 Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sək 9:11; 1 Kor 10:16 ^k 26:30 Luk 22:39; Jon 18:1 ^l 26:32 Mat 28:7,16 ^m 26:34 Mat 26:69-75

Yesu rimavən apa Getsemane maməhuak
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶Kini ai Yesu mine kafan narmamə minə khavən yerkwānu kirik, nhagin e Getsemane. Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Kimiə taksəkwətə eikin e. Pəh yakvən aikin a maməhuak.”

³⁷Kini In mikir Pita mine ji Sebedi mir, irisir min. Rikin rərhakis pik.
³⁸Kini mini-pən tuk ərisir mimə, “Rikik rərhakis pik ipakə yakmhə. Takarhəmir eikin e, marharha-huvə kitawə-m kimia.”ⁿ

³⁹Kini In rəriwək mivən kəskəh əmə mənimkur mənim-pən nimirin ye nimoptanə maməhuak. Maiyoh Kughen mimə, “!Awəh! Rimik, tukmə rikim ragien, vəhsi-ta nəmhəyen yamə mine tukpihauə. Mərig takpəh norien ye nərigien kafak; mor əmə ye kafam nərigien.”

⁴⁰Kini ai, In rirerig-pən min tuk ərisir, məm kwərhapir yeru. Kini rini-pən tuk Pita mə, “!Eh! ?Rhawor nakrhapir? ?To naksarha huvə kitawə-m kimia kape nipig kwakwə uə? ⁴¹Kimiə takasərig əmia. Takasəkeikei masəhuak mə nar kirik tukripəh norien əmia nakhamir. Rikimiə rəsanin mərig nipraimiə rəpou.”

⁴²Kini ai In mirerig min maməhuak yame ror kiraru kin. Mimə, “Rimik, tukmə jakaməkeikei mivəh nəmhəyen yame tukruə, kini pəh ror nəkwam.”
⁴³Kini ai mirerig-pən min, məm irisir kwərhapir yeru min, meinai napirien rimivəh nimirisir. ⁴⁴Kini ai In rimnəpəh min ərisir mivən maməhuak yame ror kisisər kin mamni nəgkiarien yame rimini ta. ⁴⁵Marə muə min tuk kafan narmamə minə mimə, “?Rhawor? ?Nakarhapir hanə? !Nəmhən! Nipig ruauə pakə ta yame yermamə tukreighaan-pən kin Yo, Ji Yermamə, jakvən ye kwermi narmamə hah minə. ⁴⁶Rhekimter, pəh kamhavən. !Yermamə yame tukreighaan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak ruauə ta ipakə!”

Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharaptərəkin In
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)

⁴⁷Nipig Yesu raməgkiar hanə, məknekin Judas, yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu ritirhav-pə. Nukwhao ehua kamhakwasig kin. Mamhapik nau nisə mine kwətavhə kapəriə. Jif pris minə mine nəmehua minə kape nəmə Isrel, kimisher-pən kin nukwhao a. ⁴⁸Judas ruini-pən ta tuk əriə mimə, “Yermamə yame jakəturəm-pən iran, yermamə e in en takharaptərəkin.”

⁴⁹Judas ruə məm Yesu mini-pən tukun mimə, “!Rhuvə, Yhajoun!” Məturəm-pən kimin.

⁵⁰Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yo kirik, or nar yame nimaue mə takor.”

ⁿ 26:38 Jon 12:27

Kini narmamə minə a khauə mharaptərəkin Yesu. ⁵¹Kini yermamə kirik kape Yesu rivən mirəh nau nisə kafan, mowhan mərəru ta nimətərgi slef kirik kape hae pris.^o

⁵²Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “!Ah! Vai-pən kafam nau ye tamhekin, meinai narmamə yamə mine kasərai əjir kin nao, tukpiərəpni min əriə kin nao.”^p ⁵³Rikimiə raməsik mə yakirkun nokrənien kin Rimik, taktakun əmə tukrher-pə kin agelo minə taosen taosen tukhauə misasitu irak. ⁵⁴Mərig to yapior məknakin, to nəgkiarien kape Kughen ripipəh nuəyen mor nəfrakisien kin.”

⁵⁵Ye nipig a, Yesu rimini-pən tuk nukwhao mimə, “?Rhawor? ?Kimiə nakhamə ta Yo yermamə kape nəkrəhyen uə nhopniyen yermamə, nakamhapik nau nisə mine kwətavhə mamhauə mə takharaptərəkin Yo? Nipig fam kitawə-m kimiə kasəmir ye Nimə Ehuə kape Kughen, yakaməwhag. Mərig nakhapəh hanə nharaptərəkinien Yo.”^q ⁵⁶Mərig nəmhen. Naha nhagin yame Nəkwəkwə kape Kughen rimini tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin.”^r Kini kafan narmamə minə kimisəpəh In misap.

Yesu ramərer ye nimri kaonsel

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24)

⁵⁷Kini khakir Yesu mhauə kimi hae pris, nhagin e Kaeafas. Nəmhajoun kape loa kape Moses, mine nəmehua minə kape nəmə Isrel kwəsofugin ta əriə minə aikin. ⁵⁸Kini Pita rikwasig kin əriə, mipəh nivən-pakəyen tuk Yesu. Nipig ruauə pakə tuk nimə kape hae pris, kini mivən mamkwətə iriə mobael minə kape hae pris, mə tukrəm-ru mə tukhawor Yesu.

⁵⁹Kini jif pris minə mine narmamə kape kaonsel kasarha-kin narmamə tiksın yame tukhauə miseikuə mamhani hah Yesu, ai khauh mishopni Yesu tukun. ⁶⁰Nar apnapig narmamə khapsaah khauə miseikuə iran mamhani hah In, narmamə kape kaonsel khapəh nisəm-pənien nar has kirik iran.

Kasəgkiar mamhavən yermamə kiraru kwhekimter, ⁶¹mirəni mirəmə, “Kwən e rimini mimə, ‘Yo jakəvitəg-ətəg Nimə ehua kape Kughen; mərig kwasig ikin ye nipig kisisər, jakərip yame rivi.’ ”^s

⁶²Kini ai, hae pris rərer mini-pən tuk Yesu mimə, “?Rhawor nakpəh nəgkiarien? ?Rhawor ye nəgkiarien mine kamhani-pre iram?”

⁶³Mərig Yesu rərer əmə mapnapig.

^o 26:51 Jon 18:26 ^p 26:52 Jen 9:6; Rev 13:10 ^q 26:55 Luk 19:47; 21:37 ^r 26:56 Yesu ramni mə profesı ye Sek 13:7 tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə tukhauh In, kini kafan narmamə taksaiyu rik rik. Əm-ru min Mat 26:31.

^s 26:61 Jon 2:19-21

Kini hae pris rarar maiyoh min mimə, “?Rhawor? Ik takaməkeikei mivəh kwəsu ye nhag Kughen yame ramragh, mini-pə tuk əmawə mə ?Ik e Kristo, ji Kughen uə nikam?”^t

⁶⁴Kini Yesu rimə, “Rəmhən əmə kin yame nakamni. Kini yakamni-pre tuk əmiə mə, tuk nīpīg kirik, takpisəm Yo, Ji Yermamə, jakəkwətə ye kwermi Kughen matuk yame nagheen rehuə. Kini takpisəm min Yo jaksī faktə ye napuə meiwaiyu-pə.”^u

⁶⁵Kini hae pris reikus neipən kafan [meinai niemhaa rimnhai pik]. Mimə, “!Raməgkiar məkneikin mamni hah Kughen! ?Rhawor e kitawə kasarha-kin hanə yermamə yame tukrini hah in? Nakwəsərig ta mə rimini hah Kughen.” ⁶⁶?Rikimiə ramhaw əsik? ?Tukshawor In?”

Kini khamə, “In rimnor nar has kirik yame tukraməkeikei mimhə tukun.”^w

⁶⁷Kini kisərig-əvhin nimri Yesu, misəsik In kin kwermiriə, kini tiksin kimisərip In.^x ⁶⁸Kini [tiksin kisərkis nimrin^y] misərip In mhamə, “!Eh! Kristo. Tukmə ik profet, ni-ru mə pa e ramuh Ik.”

Pita ramni mə in reinein Yesu

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹Kini Pita raməmīr ipakə tuk nimə ehua kape hae pris, kini piraovin kirik, yor wok kape hae pris, ruə mini-pən tukun mimə, “Eh, kimiru Yesu yemə Galili nimnawəriwək.”

⁷⁰Mərig Pita rini-əhu ye nimiririə, mimə, “Nikam. Yo yakeinein əfrakis nar en nakamni.” ⁷¹Mitərhav meiwaiyu min maməmīr ye kwəruə kape rukwanu ai.

Kini piakəskəh pisin kirik ruə məm in. Minamni-pən tuk narmamə minə aikin mimə, “Kwən e, iriu Yesu yemə Nasaret kimnawəriək.”

⁷²Mərig Pita rivəh kwəsu mə pian a rameikuə; kini mimə, “Yakeinein kwən a.”

⁷³Kasəkwətə mamhavən, narmamə yamə mine kasəmīr aikin khani-pən min tuk Pita mhamə, “Nəfrakis, ik əfrakis kirik min a. Nakəgkiar, yaksərig mə kimiru Yesu nimirasi-pən ye tamhekin kirikiana.”

⁷⁴Kini Pita rimə “Yo yakeinein yermamə en yame nakamhani. To yakameikuə, Kughen tukror narpinien kimi yo.” Məknekin, man rəkakə. ⁷⁵Kini Pita, rikin raiyu məsik nəgkiarien yame Yesu rimini mimə, “Man tukripəh hanə nikakəyen, kini takni m-kisisər mə ik nakeinein Yo.” Kini ritərhav; rikin rərhakis mamasək.^z

^t **26:63** Aes 53:7; Mat 27:12 ^u **26:64** Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 ^v **26:65** Mat 9:3; Jon 10:33 ^w **26:66** Lev 24:16; Jon 19:7 ^x **26:67** Aes 50:6; 53:5 ^y **26:68** Matiu ripih niniyen mə kimisərkis nimrin, mərig Luk ramni ye Luk 22:64. ^z **26:75** Mat 26:34

Judas rimnhopni atuk in
(*Wok 1:17-19*)

27 ¹Yenpig-enpig ægkap, jif pris minə fam mine nəmehuə kape nəmə Isrel kimnhauə kirikianə mhani kirikianə mə tukhopni Yesu.

²Kini mharkwəji In, mhakir mhavən kimi Paelat e, gavman kape Rom.

³Nipig Judas e yame rimneighan-pən kin Yesu kimi kafan tikmir minə, rimnəm mə kimnhavi-ərhav Yesu mhamə tukrimhə, rikin rimhə pik tuk naha nhagin yame in atuk rimnor, kini mivəhsi-pən fiftin taosen vatu a rirerig-pən min tuk jif pris minə mine nəmehuə kape nəmə Isrel. ⁴Kini mimə, “Yimnor təvhagə has, meighan-pən kin kwən kirik yame ripəh norien nar has kirik kimi kafan tikmir minə, mə tukshopni in.”

Kini khamə, “Kafam atuk. Kapəməwə kirik nar kirik rikək.”

⁵Məkneikin Judas raraka-pən kin mane ye Nimə Ehuə kape Kughen mitərhav. Mamvən, mijir-əpni atuk in.^a

⁶Kini jif pris minə khapik mane mhamə, “Rapəh natuatukien ye loa kapətawə mə taksərhəu-pən mane e iriə mane kape Nimə Ehuə kape Kughen, meinai kimivəh nimri yermamə kin.” ⁷Kini kimnhani mhamə tukhavəh mane a mhavəh nimri nimoptanə kirik apa “Kamor sospen ikin.” Nimoptanə a, kiminim yepsipis minə aikin. ⁸Tuk nar e, ruə meriaji-pə ai taktakun, kamni kimə nimoptanə a, “Nitə rimnaiyu ikin.” ⁹Nar a ritərhav mor nəgkiarien kape Jeremaea ruauə minor nəfrakisien kin yame rimini mə, “Nəmə Isrel khamə mane ye kwən a fiftin taosen vatu. Kini kimnhavəh mane a, ¹⁰mhavən, mhavəh nimri nimoptanə e ‘Kamor sospen ikin.’ Kisor rəmhen kin yame Kughen rimini-pə tuk yo mə tuksor.”

(*Jer 19:1-13; Sek 11:12-13*)

Yesu rinmərəer ye nimri Paelat
(*Mak 15:2-5; Luk 23:3-5,13-25; Jon 18:33-19:6*)

¹¹Kini Yesu rinamərəer ye nimri gavman kape Rom e Paelat. Kini Paelat raiyoh-pən In mimə, “?Ik king kape nəmə Isrel uə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Rəmhen əmə kin yame ik nakamni.”

¹²Kini jif pris minə mine nəmehuə minə kape Isrel kimnhani hah In, mərig In ripəh nəgkiarien.^b ¹³Kini Paelat raiyoh min In mə, “?Rhawor? ?Nakpəh nərigien əriə kamhani nəgkiarien rehuə iram uə?”

¹⁴Mərig Yesu rapnapig əmə, mipəh nhorpinien nəgkiarien yame kamhani. Kini Paelat rimnəm rakur.

¹⁵Ye newk minə fam, nipig kape nəviginien kape Pasova, nəmə Isrel kharkun nhaniyen nhag yermamə kirik kivəhsi-pən ta in ye kalabus, kini gavman tukraməkeikei mirisin in ramvən. ¹⁶Kini ye nipig a yemə has

^a 27:5 Mat 26:14-15; Wok 1:18-19 ^b 27:12 Aes 53:7

kirik ye kalabus, narmamə m-fam kharkun. Nhagin e Barabas. ¹⁷Kini kuwhen ai rofugin, kini Paelat raiyoh əriə mə, “?Nakhamə jakrisin pa nhagin rirerig-pre tuk əmiə? ?Barabas, uə Yesu yame kamni kimə Kristo?” ¹⁸Ramaiyoh məknaikin meinai in rimnəm ta mə jif pris minə kimisərəhu-pən Yesu ye kwermīn meinai kasəməkīn Yesu tuk yamai mə narmamə m-fam kimisorkeikei In.^c

¹⁹Kini Paelat rəkwətə-pən ye jea kape nəkiarien nəgkiarien, məkneikin kafan piahuaru rher-pən kin nəgkiarien kimin, mimə, “Kafam kirik nar kirik rikək takor ye kwən en. In yemə atuutuk. Yimnəm nəmrəhavyen kirik iran e taktakun, yakərig rahas pik tukun.”

²⁰Mərig jif pris minə mine nəmehuə kape Isrel kimnhani mhani-pən tuk kuwhen ai mhamə, “Taksaiyoh gavman mə tukririsin Barabas, mhopni Yesu.”

²¹Kini Paelat raiyoh-pən əriə mə, “?Iriu pa nhagin jakrisin rirerig-pre tuk əmiə?”

Khamə, “!Barabas!”

²²Mərig Paelat rimə, “?Mərig jakhawor ye Yesu e kamni kimə Kristo?”

Khamə, “!Əsik haktə ye nai kamarkwao kin!”

²³Mərig Paelat raiyoh əriə mimə, “?Tuk naha? ?Rimnakapir naha loa?”

Mərig kisokrən apomh pik min mhamə, “!Əsik haktə ye nai kamarkwao kin!”

²⁴Kini Paelat rəm mə to ripəh nini-əhuyen nəgkiarien kapəriə, kini iriə kinasərer matuk tuk nhauhyen əriə minə. Məkneikin rīvən mərəv ye nīmri narmamə [ror nimtətien mə kafan kirik nar kirik rikək]. Kini mimə, “Tukmə nitawin raiyu, pəh nien mə yo yimnor. Raməmīr irəmīə.”^d

²⁵Kini narmamə mi-fam kimnhani mhamə, “Pəh nitawin tukraməmīr irəmawə mine kapəmawə kwajikovə minə.”^e

²⁶Kini Paelat ririsin Barabas rirerig-pən tuk əriə. Kini mimə tukup Yesu, kikir kavən, kəsik haktə ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kimisarh iakei ye Yesu

(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

²⁷Kini mobael tiksīn kape gavman khakir Yesu mhavən ye nimə ehua kape Paelat kini misokrən kin nukwhao kape mobael minə mə tukhauə.

²⁸Kini khavəhsi-ta kafan neipən, mharəh kot kirik rəwhao, rəmhen kin kot kape yermaru, misarkaoh-pən kin kimin.^f ²⁹Kini mharəh nəərəs kirik ror nirhin, misor kəvəvhao kin, rəmhen kin kəvəvhao kape yermaru, mhaukrai-pən ye kapən kapə. Mhavəhsi-pən kaskin kirik ye kwermīn matuk, misənīmku ye nīmri mhamə kamhasiai In. Kini misarh iakei iran mamhani mhamə, “Ik e yermaru kape nəmə Isrel.

^c 27:18 Jon 11:47-48; 12:19 ^d 27:24 Dut 21:6-9 ^e 27:25 Wok 5:28 ^f 27:28 Luk 23:11

!Kimawə yakamhasiai Ik!”³⁰ Kini masərig-əvhin, mharəh kaskin a mhauh kapən kapə kin mi-khapsaah.^g ³¹ Kini misarh iakei fam iran, mharəhsi-ta min kot əwhao mhavəhsi-pən kafan neipən. Mhakir mhatərhav, mhavən mə tukharuk haktə ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kimnharuk haktə Yesu ye nai kamarkwao kin
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Nipig kamhauə ye swatuk, misəm yemə Saerin kirik, nhagin e Saemon. Kini khani-əhu masəkeikei kimin mə tukrirəh nai kamarkwao kin kape Yesu. ³³ Kini iriə mhakir Yesu mhavən ikin kirik nhagin e Golgota (yame nipran rimə, kwənmhaan kape kerhə irə jir).^h ³⁴ Ikin aikin a, kimivəhsi-pən waen kimi Yesu ikin yame kimnəvit-pən nar əukəh kirik iran tuk nini-əhuyen nəməmhəyen. Mərig Yesu rinim əsigəvin əmə, mipəh ninimien.ⁱ

³⁵ Kini kimnharuk haktə In ye nai kamarkwao kin. Kini misəwhai kafan neipən masəukir tukun, mə tukmə yame rapita, kini in ravəh kafan. Nar e ritərhav-pə mor nəgkiarien kupan kape profet ruauə minor nəfraksien kin yame ramni mə,

“Kimisəwhai neipən kafak misarukin daes tukun.”^j (Sam 22:18)

³⁶ Kini misəkwətə aikin masarha tukun. ³⁷ Kini kirai-pən nəgkiarien kirik ye nai kirik ramni mə kimisəm-pən nar has kirik iran mimə, “In e Yesu, King kape nəmə Isrel.” Kini kisarkwətərək-in-pən a kapən kapə ikin yerpig. ³⁸ Kini mharəh yeməkrəh mir kiraru, mharuk haktə min əriu irisir Yesu. Kirik ye matuk, kirik ye mawor.^k ³⁹ Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye swatuk kisarha-pən misəm, kisarh iakei iran. Kasəwhan-əwhan kapəriə kapə,^l ⁴⁰ mhamə, “!EH! !Ik yermamə kape natmətəg-ətəgien Nimə Ehuə kape Kughen mine nor-minien ye nipig kisisər əmə!”^m Intah. Tukmə Ik Ji Kughen əfrah, eiwaiyu-ru ye nai kamarkwao kin mivəh miragh atuk Ik.”

⁴¹ Kini ye norien kirikianə əmə min, jif pris minə mine nəmhajoun minə kape loa kasarh iakei min iran. ⁴² Mamhani-pən tuk əriə minə mhamə, “In rivəh miragh ta narmamə khapsaah. Mərig ripəh nəmhenien tuk nivəh-miragh-atuk-ien In. Rhuvə mə king kape nəmə Isrel tukreiwaiyu ye nai kamarkwao kin pəh kisəm, kini mhani nəfraksien iran. ⁴³ In rhatətə ye Kughen. Tukmə Kughen rorkeikei, pəh rivəh-si ta In. Meinai In ramni mə In Ji Kughen.” ⁴⁴ Kini ye norien kirikianə əmə min, yeməkrəh mir yame kimiruk haktə ərisir Yesu kawarpakwə kimin.

^g 27:30 Aes 50:6 ^h 27:33 Nəgkiarien e “Golgota” ye nəgkiarien kape nəmə Rom ramni mə “Kalfari”, nipran rimə “kerhə irə jir.” ⁱ 27:34 Sam 69:21 ^j 27:35 Nəgkiarien e rikək ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman. Keinein mə Matiu atuk rimirai, uə yermamə kirik rimnəsək-əpnis ye nəgkiarien kape Matiu. ^k 27:38 Aes 53:12 ^l 27:39 Sam 22:7; 109:25 ^m 27:40 Mat 26:61; Jon 2:19

Yesu rimamhə*(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)*

⁴⁵Yerkweiha əmə, mərig nəpignəpien ruə muvrig əpis tanimtanə meriaji tri klok. ⁴⁶Kini ye tri klok, Yesu rokran apomh mimə, “Elae, Elae. ?Lama sabaktani?” Nipran rimə, “!Kughen kafak! !Kughen kafak! ?Rhawor nakamapitan kin Yo?”ⁿ

⁴⁷Kini narmamə tiksın yamə mine kasərer aikin misərig nəgkiarinen ai mhamə, “Sərigru. In ramokran kin Elaeja.”

⁴⁸Məkneikin, kwən kirik raiyu ətkin mivən mirəh nipar-par neipən meires ye waen əkwahir. Mərkis-pən ye nai apomh kirik kini mivəhsi-haktə pən kimi Yesu mə tukrinim.^o ⁴⁹Kini narmamə minə tiksın khamə, “Apəh. Pəh kisəm ru mə to Elaeja ruə mivəh miragh in, uə?”

⁵⁰Mərig Yesu rarar mokrən ehua min. Kini ai kafan neihagien ritərhav.

⁵¹Kafan neihagien ritərhav aikin, kini nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen, kiruk neipən kirik yame kimnətapig kin Kwənmhan yame Rəmrhakə Məmrhakə pik. Neipən a rəhipu nipərin kiraru. Rəhipu apa yerpərig əgkəp meiwaiyu. Nimnimien ramavən, kini kapier minə kisakapir-pir.^p ⁵²Kini suranə yamə mine kimnor ye nipəg kapier kimisakapir-pir misəkwag; kini niprai nəmə atuatur yamə mine kwənhəmhə, khamragh min. ⁵³Kishaktə ye nəkwai nimir, kini kwasig ikin, nipig Yesu rimimragh min ye nimhəyen kafan, iriə kimnhavən Jerusalem mhatərhav-pən tuk narmamə khapsaah.

⁵⁴Kini yamehuə kape mobael iriə narmamə yamə mine kasərer masarha tuk Yesu, kimisəm nimnimien a ramavən, mine narimnar minə a, kimnhagin pik, masokran pik mhamə, “Nəfrakisien. Kwən e In Ji Kughen.”

⁵⁵Kini nipiraovin khapsaah kasərer isok masəm. Apa kupan kimnhatərhav Galili mhakwasig kin Yesu misasitu iran ye nar pisin pisin minə.^q ⁵⁶Iriə tiksın, kirik e Meri pian Magdala, mine Meri mamə kape kwərə mir e Jemes mine Joses, mine mamə kape ji Sebedi mir.

Kiminim Yesu*(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)*

⁵⁷Ipakə mirh rīvə, yemə Aramatia kirik ritərhav-pə. Nhagin e Josef. Kafan nautə rehuə. In yermamə kirik kape Yesu. ⁵⁸Rivən məm Paelat, kini maiyoh-pən mə tukreighaan kin niprai Yesu. Kini Paelat rimə tukrirəhsi-pən niprai Yesu kimin.^r ⁵⁹Kini Josef rivən mirəh niprai Yesu, muvrig kin neipən hawən kirik nhagin e linen. ⁶⁰Kini mirəh mivən mərəhu-pən ye nəpag kapier kirik

ⁿ 27:46 Yesu ramni Sam kirik ikin e, ye Sam 22:1. Nimhəyen kape Yesu rimnor fulfilem

ye profesi ye Sam 22. ^o 27:48 Sam 69:21 ^p 27:51 Eks 26:31-33; Hib 10:19-20

^q 27:55 Luk 8:2-3 ^r 27:58 Dut 21:22-23

yame kimikir wi əmə kimə kafan. Kini məpər-pər pən kin kapier ehuə kirik mətapig kin nəpag kapier. Kini in mamvən.^s ⁶¹ Ye nīpig a, Meri, pian Magdala, mine nīfnagni, iriū kaokwətə ipakə tuk nəpag kapier.

Mobael yamə mine kimnisarha tuk nəpag kapier

⁶² Kəni rikwamer kin, ye Sabat, jif pris minə mine Farisi minə kimnhavən misəm Paelat. ⁶³ Mhamə, “Yemehua. Rikimawə raməsik mə nīpig kwən a, yermamə kape neikuəyen rimnamragh hanə, mimə, ‘Nīpig kisisər tukruə mivən, jakimragh min ye nīmḥəyen kafak.’” ⁶⁴ Ror pən, yaksaiyoh ik mə takher-pən kin kafam tiksın mobael tukhavən masarha tuk nəpag kapier miseriāji-pən nīpig kisisər ruauə mivən ta. Tamə, kafan narmamə minə khaue misəkrəh kin nīpran, mhani-ərhav mhamə ruimragh min ye nīmḥəyen kafan. Neikuəyen a tukrahas pik rapita fam nhajounien eikuə yame Yesu rinamor.”

⁶⁵ Kini Paelat rimə, “Hakir mobael minə, mhavən misor naha nhagin yame nakharkun mə taksor misarha huvə tuk nəpag kapier.” ⁶⁶ Kini khavən misor, masarha huvə tuk nəpag kapier. Misor mak kin nehe kandel ye kapier mə tukmə kəsua ta kin kapier, nehe kandel tukrakapir, kini misətu mobael minə tukun.

Yesu rimamragh min ye nīmḥəyen kafan
(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

28 ¹ Kini Sabat rinamor infamien. Kini Sande, yenpig-yenpig əgkap, Meri, pian Magdala, mine Meri, mama kape Jemes mine Joses, kravən apa ye nəpag kapier.

² Məkneikin, nīmnimien ehuə kirik ravən, meinai agelo kirik kape Kughen Yermaru rimasi faktə ye neiai mivən ye nəpag kapier, məsua ta kin kapier mamkwətə aikin. ³ Kafan neipən rhawən, nīpran raməsiə rəmhen kin naroapigien. ⁴ Mobael minə kimisəm, khagin kin, misətəmnimin. Mhamir masəmir rəmhen kin yermamə yame ruamhə.

⁵ Kini agelo a rini-pən tuk nīpiraovin minə a mimə, “Takrapəh nīraginien. Yakirkun mə nakawarhakin Yesu e, yame kimiruk haktə In ye nai kamarkwao kin. ⁶ Mərig In rirkək ikin e. Ruəmragh ta, rəmhen kin yame rimini. Rauə miwəm tamhekin e kimmərhəu ikin.” ⁷ Takwhai miren əmə miravən mirani-ərhav-pən tuk narmamə kafan minə mirəmə, ‘In ruimragh min ye nīmḥəyen kafan, minəkupən ta kin əmiə muavən apa Galili. Nakharkun nisəmien In aikin.’ İnta, nəgkiarinen en yakwəni-pre ta tuk əmiru.”

⁸ Kini pia mir a kwaiyu pik miratərhav. Mragin pik, mərig rikiriū ragien. Miravən mə tukrəni-ərhav pən tuk narmamə kape Yesu minə.

^s 27:60 Aes 53:9 ^t 27:63 Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21 ^u 28:6 Mat 12:40; 16:21

⁹Kimiravən hanə, məkneikin Yesu ruə məm əriu, mimə, “Rhuvə.” Kini kirauə tuk Yesu, mawəker-pən ye nihun, mawəgnəgin In. ¹⁰Kini Yesu rini-pən tuk əriu mimə, “Rapəh niraginien. Ravən, mirəni-pən tuk piak minə mə tukhavən apa Galili misəm Yo apaikin.”^v

Mobael minə kaseikuə

¹¹Nipig pia mir a kimirarerig miravən, mobael minə a tiksın khavən ye taon mhani-ərhav fam tuk jif pris minə kin naha nhagin yame rimatərhav-pə. ¹²Kini jif pris kimnhauə misəm nəmehuə minə kape nəmə Isrel, mharai mhun mə tukshawor. Kini mhavəhsi-pən mane ehua kimi mobael minə ¹³mhani-pən tuk əriə mhamə, “Takhani-pən tuk narmamə mə, ‘Kafan narmamə minə kimnhauə yenpig, nipig kimawə yimisapir, misəkrəh kin nipran, mharəh misap.’ ¹⁴Tukmə gavman rərig nəvsaoyen kin, kimawə jakhavən misərhəh huvə kimawə min. Kimiə takhapəh nhavəhyen narpinien iran.” ¹⁵Ror pən, mobael minə a kimnhavəh mane a, masor naha nhagin yame kimnhani. Kini nəmə Isrel kasərig nəvsaoyen eikuə a miseriaji-pə ai taktakun.

Yesu rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə (*Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23*)

¹⁶Kini narmamə leven kape Yesu kimnhavən Galili, mhavən ye tukwas kirik yame Yesu rimini ta tuk əriə mə tukhavən ikin.^w ¹⁷Nipig kisəm In, kini kisəgnəgin In. Mərig tiksın, kapəriə nərigien ror kiraru. ¹⁸Kini Yesu ruə tuk əriə, mini-pən tuk əriə mə, “Kughen rimivəhsi-pə nehuəyen minə fam kape narmaruyen ye rao ye neai mine ye tokrei tanə.^x ¹⁹Ror pən, yakamher-pre kin əmiə mə takhavən mhavi narmamə ye kantri minə fam ye tokrei tanə mə tukhauə kafak narmamə, kini misor baptaes irəriə ye nhag Tatə Kughen minə Tini, mine Nanmin Imərhakə.^y ²⁰Kini mishajoun əriə mə tuksəri-pən fam nəgkiarien yame yimini-pre tuk əmiə. Kini nəfrakisien mə jakamarə kitawə-m kimiə ye nipig m-fam meriaji Nipig Kwasig.”

^v **28:10** Mat 26:32 ^w **28:16** Mat 26:32 ^x **28:18** Jon 13:3; Efes 1:20-22

^y **28:19** Mak 16:15-16; Wok 1:8